

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Blansko (k. ú. Dolní Lhota, k. ú. Ráječko, okr. Blansko)
Mlýnský náhon, parc. č. 157/1, 246/1.

Novověk. Náhon. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum.
 Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3893856N, 16.6332833E

Díky upozornění pana L. Vaška na nečekané vypuštění mlýnské náhonu na katastru obcí Dolní Lhota a Ráječko bylo možné na přelomu března a dubna zdokumentovat zbytky dřevěných konstrukcí, které se tak dočasně dostaly nad hladinu. Dokumentace dřevěných konstrukcí proběhla ve spolupráci s J. Štětinou z Národního památkového ústavu (územní odborné pracoviště Kroměříž) a T. Kynclem (DendroLab Brno). Jednotlivé konstrukce se podařilo blíže dendrochronologicky datovat.

Bývalý mlýnský náhon se dnes odpojuje z pravého břehu řeky Svitavy u jezu mezi obcemi Ráječko a Dolní Lhota, kterou dále prochází. V odvodněném korytu byly zjištěny pozůstatky několika různých dřevěných konstrukcí. Nejblíže jezu, za železniční tratí směrem k Ráječku, byla fotograficky zdokumentována štětová stěna o délce cca 25 m sestávající ze 13 svislých pilotů v rozstupech cca 2 m, mezi nimiž je svisle vetknuto vždy 6–8 fošen (obr. 1). Její výstavba patrně souvisí s povodní z roku 1938, kdy povodňová vlna podemlela a protrhla původní hráz a zaplavila obdělávané pole, které k ní přiléhalo (Šimíček 2015, 71). Tato konstrukce vzhledem k trvajícím částečným zaplavením vodou nebyla kresebně zdokumentována a nebyl odebrán ani vzorek pro dendroanalýzu.

Přímo pod současným železničním mostem (rozhraní k. ú. Dolní Lhota a Ráječko) se vynořily pozůstatky dřevěné konstrukce související se starším, již zděným mostem. Patrně starší fázi zpevnění erodujícího břehu náhonu reprezentovalo torzo stěny ze svislých desek, situované při stávajícím jižním mostním pilíři. K vytesání desek posloužilo jedlové dřevo smýcené v letech 1883–1884 (Kyncl 2022). Uprostřed koryta se v délce cca 10 m nacházelo devět dvojic mostních pilotů o průměru 20–30 cm, jež byly po obou bocích doplněné štětovými stěnami. Dle analýzy byly na piloty použity smrky pokácené v letech 1927–1929 (Kyncl 2022). O něco dál za železničním mostem na lhotecké straně byly zjištěny v místech původního splavu pozůstatky patrně dřevěného stavidla o rozměrech cca 8 × 7 m. Výstavba splavu, tedy jezu a stavidla, se datuje k roku 1798, kdy jarní povodeň zničila původní hráz a dolnohotecký mlynář Martin Moučka postavil nový jez (Šimíček 2014, 77; 2015, 70). S tímto datem se shoduje i dendroanalýza dubových trámů ze stromů kácených ve druhé polovině 18. století (Kyncl 2022). Existenci splavu v těchto místech zachycuje i II. vojenské mapování (Oldmaps).

Poslední konstrukce nejasného účelu o celkové délce téměř 12 m sestávala ze čtyř hraněných pilotů vzdálených od sebe 2–2,9 m, které spojovala jedna řada vodorovných trámů ležících v bahně. Byla identifikována v místech, kde se náhon stáčí k Dolní Lhotě, zhruba 200 m od železničního náspu. Její účel

může souviset se zpevněním břehu. Tato konstrukce patří k nejstarším zde zjištěným nálezům, neboť její dochovaný prahový trám byl zhotoven z jedle pokácené v letech 1620–1621 (Kyncl 2022). Ve dně náhonu byly objeveny také dva mléčící kameny.

Snížení hladiny v bývalém korytu Svitavy, později využívaném jako mlýnský náhon, umožnilo dokumentaci a analýzu několika vodohospodářských prvků souvisejících s provozem moučného mlýna v Dolní Lhotě, jehož původ se předpokládá v období vrcholného středověku (Šimíček 2014, 76).

Literatura

Kyncl, T. 2022: *Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z náhonu k mlýnu v Dolní Lhotě (okr. Blansko)*. Rkp. výzkumné zprávy č. 035-22. Uloženo: archiv Muzea Blanenska.

Oldmaps: II. vojenské (Františkovo) mapování. Morava, mapový list O_8_II [online]. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně. [cit. 2022-01-13. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=mo&map_list=O_8_II.

Šimíček, B. 2014: Lhotecký mlýn v historii. *Sborník Muzea Blansko* 2014, 76–80.

Šimíček, B. 2015: Jak kdysi tekla řeka Svitava. *Sborník Muzea Blansko* 2015, 62–71.

Obr. 1. Dolní Lhota. Štětová stěna vystavěná na zpevnění břehu po protržení hráze v roce 1938. Foto M. Novák.

Fig. 1. Dolní Lhota. A sheet pile wall built to reinforce the river bank after the dam broke in 1938. Photo by M. Novák.

Summary

Four different wooden structures from the 17th–20th century relating to the water management use of the mill race in Dolní Lhota (Fig. 1) were documented in the cadastral areas of Dolní Lhota and Ráječko (Blansko District).

Marek Novák, Jan Štětina

Blansko (k. ú. Klepačov, okr. Blansko)**„U Hliníku“, parc. č. 504/1.**

Novověk. Milířiště. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.3457056N, 16.6622694E

V rámci povrchového průzkumu lesů severovýchodně od Klepačova byla identifikována zvýšená koncentrace objektů interpretovaných jako milířiště. Milířiště č. 25 se nachází v nadmořské výšce 346 m a má oválný tvar o rozměrech přibližně 12,5 m (po vrstevnici) × 10 m (po spádnici). Vzdálenost plošiny nejbližší identifikované komunikace činí 30 m. Nejbližší vodní zdroj se nachází v hlubokém údolí ve vzdálenosti 56 m od středu plošiny. Sklon svahu, do kterého bylo milířiště zahlobeno, dosahuje hodnoty 9,3°. Výzkumná sonda byla vedena přibližně ze středu uhlířské plošiny. Její šířka činila 0,5 m a délka 12 m. Pod tenkou kyprou lesní humusovou vrstvou se nacházela mocná, místy až 30 cm silná černočerná uhlíkatá vrstva. Milířiště ukončovala jasně vymezená hrana, za kterou se hromadil odpad z přípravy objektu na další výpal. Z vrstev bohatých na fragmenty uhlíků bylo odebráno reprezentativní množství vzorků, které byly dále analyzovány a datovány. Radiokarbonové datování ukázalo široký interval kalibrovaného stáří 1640–1954 AD. Nejmladší dendrochronologická data pocházejí z rozmezí let 1753–1758. Během výzkumu se nepodařilo objevit žádné movité archeologické nálezy. Doprovodný průzkum detektorem kovů v okolí milířiště rovněž neodhalil žádný artefakt, který by bylo možné klást do souvislosti s pálením dřevěného uhlí (Novák 2022; Rybníček, Kolář 2022, 29, 33–35).

Literatura

Novák, J. 2022: Milířiště u Klepačova na Blanensku – výsledky archeologické terénní prospekce. Příspěvek k metodice výzkumu jednoho druhu archeologických památek. *Vlastivědný věstník moravský* LXXIV(3–4), 205–215.

Rybníček, M., Kolář, T. 2022: Dendrochronologie. In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 28–29, 33–35.

Summary

The samples of charcoal were taken during the test pitting of the charcoal kiln located in the cadastral area of Klepačov (Blansko District). The charcoal samples were dated to the period of 1640–1954; the youngest dendrochronological data ranges between 1753–1758.

Jakub Novák

Brno (k. ú. Ivanovice, okr. Brno-město)**„Ul. Černohorská“, parc. č. 965/169, 965/269, 965/163.**

Novověk. Komunikace, zákop. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.26401216, 16.572880462

Při příležitosti výstavby objektu Ivanovice – OC Kaskády budovaného severně od obchodního centra Bauhaus (Řečkovická 555/3) byl při zemních pracích zachycen pozůstatek menšího pěchotního obranného okopu s pozůstatky vydržené podlahy. Byl také dokumentován řez zaniklou úvozovou cestou, která kopíruje průběh parcely č. 965/169.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A remnant of a smaller defensive foxhole and a cross-section of the defunct hollow way were identified in the cadastral area of Ivanovice (Brno-City District).

Petr Kos

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)**Moravské náměstí, parc. č. 802/1, 802/2.**

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1991217N, 16.6066386E

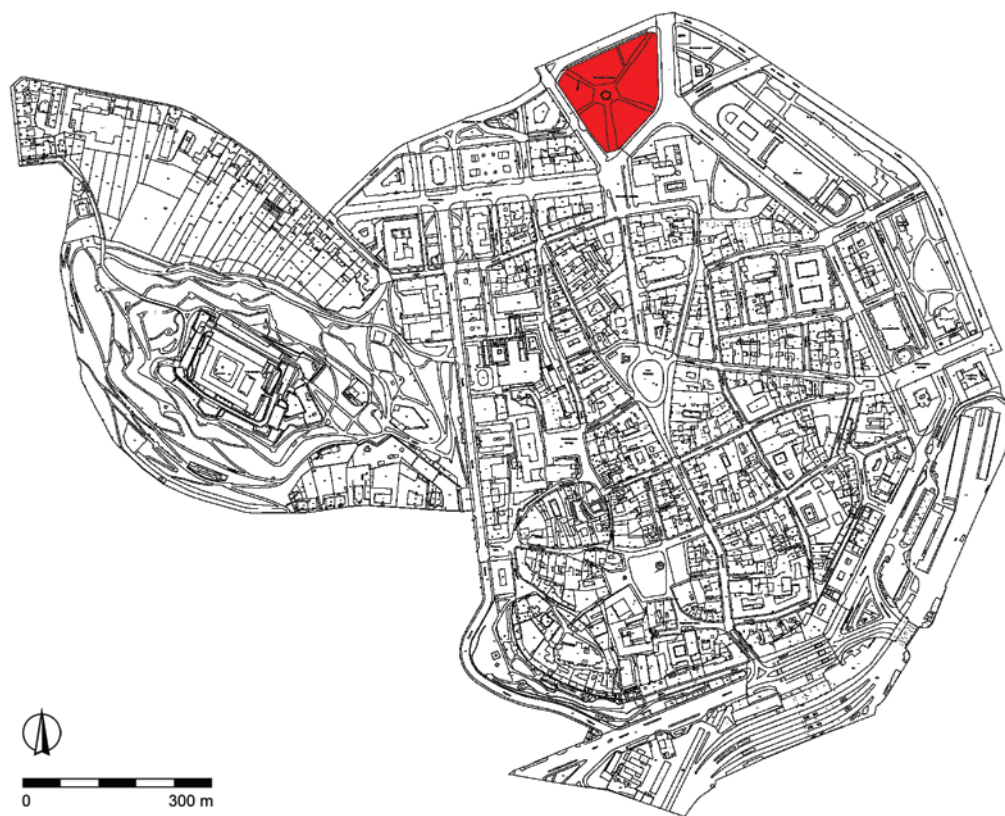
Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Revitalizace veřejného parku na Moravském náměstí“ (obr. 2). Část archeologických prací zajistila společnost Archaia Brno z. ú. na základě „Dohody o poskytnutí subdodávky na provedení záchraného archeologického výzkumu“, kterou uzavřela s Muzeem města Brna. Předmětem její činnosti byl odborný dohled nad zemními pracemi stavby a dokumentace přítomných archeologických situací (akce č. A17/2022). Vyklizení suterénních prostor zbouraného Německého domu zajistilo po archeologické stránce Muzeum města Brna. Terénní část výzkumu se realizovala ve dnech 8. 3. – 24. 5. 2022 v součinnosti s postupem stavebních prací.

Plocha revitalizovaného parku se nachází v nedalekém sousedství historického jádra města. Od počátků Brna ve 13. století byla zapojena do sídelní struktury, která vznikla v jeho okolí. Tvořila ji předměstí, jež spadala pod jurisdikci města a vůči městu byla zpoplatněna daněmi, a několik dalších osad a sídel, které měly rozličný status. S výstavbou bastionového opevnění města ve 2. polovině 17. a 1. polovině 18. století se prostor stal součástí fortifikačního pásma. V severní části parku byl v letech 1888–1891 postaven Německý dům, který tvořil spolkové a kulturní středisko německých brněnských občanů. Zbořen byl v roce 1945.

Archeologický výzkum ověřil skutečnost, že jižní část parku na Moravském náměstí byla zřízena na zásypech příkopu barokního opevnění. V malém segmentu se podařilo upřesnit průběh jeho kontreskarpy (obr. 3). Původní skladba podloží je zachována pouze v jeho předpolí. Dokumentována zde byla sekvence vrstev geologického podloží do hloubky 6 m (215,60 m n. m.). Svrchní část je tvořena půdním horizontem (ornicí), který dosedá na sprašovou návěj, jejíž mocnost činí 4 m. Pod ní byly zaregistrovány uložení, které je možné označit za pohřbený půdní horizont.

Jednoznačné doklady přítomnosti lidí v období pravěku nebyly zaznamenány. Všechny dokumentované situace náležejí do období vzniku a následného vývoje města. Na ornici se nacházela vrstva, kterou můžeme pokládat za výsledek zemědělského užívání místa. Ve východní části parku byly dokumentovány objekty, z nichž dva je možné považovat za části pyrotechnologických zařízení. Lze je spojit s osídlením Nové ulice. Nemusely být ovšem vázány bezprostředně na zástavbu, mohly být součástí určitého výrobního areálu v jeho zázemí.

V severozápadní části parku byl zachycen segment zřejmě rozsáhlého hliníku na těžbu sprašové hlíny. V této souvislosti si musíme připomenout existenci cihelny při severním konci Hartlůvky (prostor někdejšího Zemského domu, dnes sídlo

Obr. 2. Brno, Moravské náměstí. Červeně vyznačena plocha staveniště. Archaia Brno z. ú.

Fig. 2. Brno, Moravian Square. Construction site is marked in red. Archaia Brno.

Obr. 3. Brno, Moravské náměstí. Výkop ve východní části parku, kde je patrné vyzdění kontreskarpy příkopu bastionového opevnění. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 3. Brno, Moravian Square. Excavation area in the eastern part of the park shows the ditch counterscarp wall in the bastion fortification. Photo by Archaia Brno.

Obr. 4. Brno, Moravské náměstí. Relikty Německého domu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 4. Brno, Moravian Square. Relics of the German House. Photo by Archaia Brno.

Moravského zemského archivu), která zanikla před rokem 1540 (Anton, Holub 2020, 52–55). Hliník samozřejmě nemusel sloužit jejímu provozu, mohl naplňovat jiné potřeby. Další hliník zřejmě představuje jáma dokumentovaná ve východní části parku.

Přítomné souvrství antropogenního původu v severní polovině parku lze rozdělit na tři základní složky. Dolní partii je možné spojovat s budováním vnějšího pásma bastionového opevnění z 1. poloviny 18. století. Následovaly úpravy terénu spojené s jeho rušením a výstavbou Německého domu v 19. století. Nejmladší uložení pak souvisí s jeho demolicí v roce 1945 a mladšími úpravami parku. Relikty Německého domu byly zachyceny v několika výkopech (obr. 4; Zůbek 2022).

Literatura

Anton, O., Holub, P. 2020: 99 brněnských cihlen. Historický vývoj stavebních materiálů z pálené hlíny a jejich výroby na území města Brna. Brno: Vysoké učení technické v Brně.

Zůbek, A. 2022: Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Revitalizace veřejného parku na Moravském náměstí“. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A17/2022.

Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Traces of occupation evidencing the development of the settlement structure since the town foundation were uncovered during an archaeological excavation at Moravian Square (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 2). The settlement

areas are expected to be located along the roads leading from the city (today's Lidická Street, Žerotínovo Square and Joštova Street). It is possible to associate the features documented in the eastern part of the park with settlement activities of Nová Street (Fig. 3). We assume that the park used to serve as a utility area for the surrounding settlement units. The agricultural use of this space is considered as well; however, the pits for loess exploitation were also documented here. In several features, the relics of the German House were recorded (Fig. 4).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)
Ul. Solniční, Besední, Česká, Husova, Komenského náměstí, ul. Opletalova, Údolní, parc. č. 566, 575/1, 584, 588, 592, 596/1, 621, 769.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence.
 Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1968150N, 16.6056544E

V roce 2022 bylo ukončeno zpracování výsledků záchraného archeologického výzkumu, který byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Solniční I, Česká II, Opletalova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A86/2019), terénní část výzkumu se uskutečnila v období 23. 10. 2019 – 21. 5. 2021.

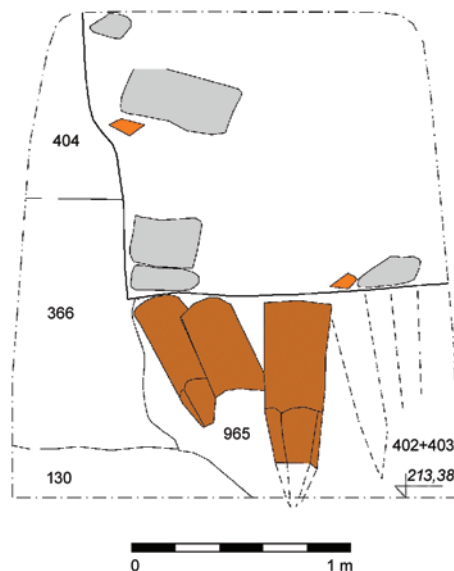
Stavební práce spojené s rekonstrukcí kanalizace a vodovodu se dotkly poměrně rozsáhlého prostoru mezi Komenského náměstím na západě a Moravským náměstím na východě. Rekonstruovány byly úseky na ulicích Česká, Opletalova a Solniční (obr. 5).

Archeologický výzkum ověřil podmínky ve skladbě geologického podloží od jeho svrchní partie, tvořené holocenním půdním horizontem (ornicí), až po úroveň, kterou zastupoval terciérní jíl – tégl. Těto problematice se však výzkum věnoval spíše jen okrajově. Systematicky byly sledovány pouze úrovně povrchu podloží za účelem rekonstrukce původního georeliéfu předmětného území v době založení města ve 13. století. Povrch půdního horizontu klesal od křižovatky Solniční a České ulice směrem k západu. V prostoru křižovatky Besední a Solniční ulice a Komenského náměstí překrýval sprašové podloží sediment, který odpovídá půdnímu horizontu, má však odlišný charakter a parametry. Jeho výrazná mocnost by mohla svědčit

Obr. 5. Brno, ulice Česká, Solniční, Opletalova, Komenského náměstí. Šedě vyznačena plocha staveniště. Archaia Brno z. ú.

Fig. 5. Brno, Česká, Solniční and Opletalova streets, Komenský Square. Excavation site is marked in grey. Archaia Brno.

Obr. 6. Brno, ulice Solniční. Profil v ražbě před domem č. 15, kde je patrné zdivo tzv. Weisser Pulver Thurm (959) založené na dřevěných pilotách (965). Archaia Brno z. ú.

Fig. 6. Brno, Solniční Street. The cross-section in front of House No. 15 shows the masonry of the Weisser Pulver Thurm (959) built on wooden piles (965). Archaia Brno.

o tom, že jde o výplň terénní deprese v povrchu sprašového podloží. Stejný sediment byl přítomen také v západní partii staveniště Janáčkova kulturního centra mezi Besední a Veselou ulicí.

Přínos archeologického výzkumu byl zásadní pro poznání historie daného území od počátků města do současnosti. Lze prohlásit, že pro nejstarší období jsou typickým projevem velké jámy, zřejmě hlíníky na těžbu sprašové hlíny. V souběhu či v krátké následnosti docházelo k budování opevnění. S výstavbou jeho zděných prvků pravděpodobně souvisí zachycené relikty dvou pecí na pálení vápna.

Vzhledem k tomu, že velká část sledovaného prostoru se stala součástí městského fortifikačního pásma, přinesl výzkum důležité poznatky právě k tématu opevnění města. Dokumentovány byly především relikty objektů středověkého opevnění. Podarilo se získat další informace k hradbě a dvěma věžím, prostoru parkánu, hradebnímu příkopu, Veselé bráně, jejímu barbakánu s příkopem a baště vsazené do parkánové hrady (tzv. Weisser Pulver Thurm; obr. 6). Relikty novověkého opevnění představovaly především segmenty bastionového pásu v západní části staveniště. Zachyceny byly konstrukce mostů přes hradební příkop a příkop barbakánu (obr. 7).

V archeologických pramenech se projevil také odraz následného vývoje, kdy objekty středověkého opevnění ustupují zástavbě. Fortifikační systém jako celek, včetně bastionového pásu, zanikl v průběhu 19. století, především však od jeho druhé poloviny po císařském rozhodnutí o zrušení statutu uzařveného města. Byla budována moderní zástavba a uliční síť až do podoby známé z dnešních dnů. Zřejmě s tímto stavebním horizontem můžeme spojit dokumentované segmenty dvou jam na hašení vápna. Město bylo vybaveno kanalizací, kterou v nejstarší fázi tvořila síť cihelných štol a šachet, jež jsou poměrně často zachycovány při stavebních zemních pracích.

Předmětný výzkum završil výsledky starších archeologických počínů a také dalších akcí, které se zde uskutečnily v průběhu jeho realizace. Společné vyhodnocení všech získaných informací a jejich konfrontace s výpovědí archivních pramenů přispěje k co nejobektivnější rekonstrukci historicko-topografického vývoje dotčeného území (Zůbek 2022).

Literatura

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Solniční I, Česká II, Opletalova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200314 [cit. 2023-10-02]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200314>.

Obr. 7. Brno, Komenského náměstí. Na čelbě ražby je patrné vyzdění kontreskarpny novověkého příkopu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 7. Brno, Komenský Square. The heading shows the counterscarp masonry of the modern-period ditch. Photo by Archaia Brno.

Summary

The archaeological excavation conducted in Solniční, Česká, Opletalova and surrounding streets (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 5) yielded important findings on the medieval fortification and the development of the modern-period built-up areas. We obtained new information on the defensive wall and its two towers, Zwinger, ditch, Veselá Gate, its barbican with a ditch and a tower built into the Zwinger (Fig. 6). The relics of the modern-period construction activities were represented by the segments of bastions in the western part of the excavation site, bridges over the fortification ditch and the Zwinger ditch (Fig. 7). The geological survey was also carried out at the site.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město) Ul. Solniční č. p. 15, parc. č. 596/2.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1963961N, 16.6048228E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Solniční 15 – podzemní chodba“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A22/2022), terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu 2022. Chodba byla naplánována jako spojnice sklepních prostor objektu Solniční 15 (Hotel Slavia) s interiérem středověké bašty, tzv. Weisser Pulwer Thurm (obr. 8).

Bašta byla v 15. století vsazena do parkánové hradby v severozápadním ohybu hradebního pásu a měla půlválcový tvar. Ikonografickým materiálem je zachycena od poloviny 17. až do 1. poloviny 19. století. Interiér bašty byl dokumentován v roce 2002 v rámci projektu „Sanace brněnského podzemí“ (Merta, Zůbek 2003). V roce 2020 a 2021 byl sledován základ severní části bašty, narušený raženým výkopem kanalizace (Zůbek 2022).

Archeologický výzkum potvrdil, že bašta byla přizděna k eskarpě městského hradebního příkopu. Eskarpa měla středověký charakter, později byla upravena. Úroveň geologického podloží byla zaregistrována v hloubce 3,8 m (217,9 m n. m.). Narušeno bylo jámou neznámé funkce. Její výplně obsahovaly víceméně jen materiál z podložních vrstev. Teoreticky je možné uvažovat o pravěkém stáří jámy, pravděpodobněji však náleží až období středověku. Snad by mohlo jít o hliník. Následovala planýrka vytěžené zeminy. Stratigraficky mladší byla další jáma neznámé funkce. Datovat ji lze obecně do období středověku a novověku (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202201324 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Merta, D., Zůbek, A. 2003: *Sanace brněnského podzemí blok 44b*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX 200401851 [cit. 2023-10-02]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200401851>.

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Solniční I, Česká II, Opletalova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200314 [cit. 2023-10-02]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200314>.

Obr. 8. Brno, Solniční 15. Šedě vyznačen rekonstruovaný průběh středověkého opevnění (hradba, příkop včetně Weisser Pulwer Thurm), červeně sledovaný výkop. Archaia Brno z. ú.

Fig. 8. Brno, 15 Solniční Street. Reconstructed course of a medieval fortification (wall, ditch, Weisser Pulwer Thurm) is marked in grey, the excavated trench is in red. Archaia Brno.

Summary

The archaeological excavation in Solniční Street (Město Brno cadastral area, Brno-City District) was carried out in connection with the construction of a corridor connecting the cellars of a building at 15 Solniční Street (Slavia Hotel) with the interior of the medieval fortification tower known as Weisser Pulwer Thurm, which was built into the Zwinger in the 15th century (Fig. 8). Two stratigraphically earlier pits of unknown function (one of them could possibly serve as a clay pit) were documented at the site too.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Veselá, parc. č. 593/1.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

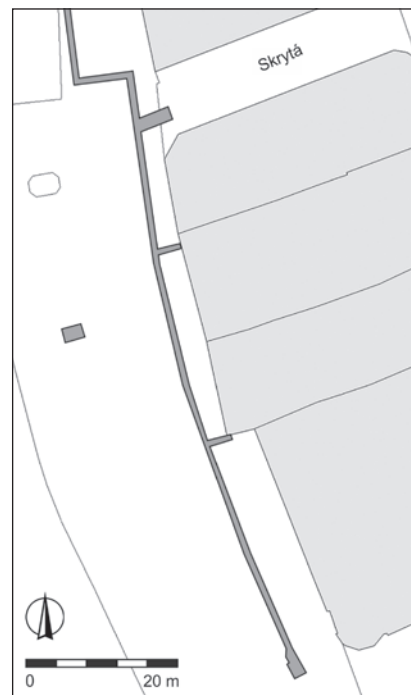
Lokalizace: WGS-84: 49.1953919N, 16.6061236E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „REKO MS Brno – Veselá“ (obr. 9). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A33/2022), terénní část výzkumu se uskutečnila od května do srpna 2022.

Ulice Veselá představovala spojnicí Rybného trhu (*forum Piscium*, dnes Dominikánské náměstí) s Veselou bránou a bývala označována jako Zadní Veselá (*Hintere Fröhlicher Gasse*), aby byla odlišena od Přední Veselá (dnes České) ulice, která také vycházela z Veselé brány, ale směřovala na Dolní trh (*forum Inferius*, dnes náměstí Svobody). Západní linii Veselé ulice tvořila průčelí domů, stojících v čele parcel vyměřených mezi ulicí a hradebním okruhem, městiště při východní linii ulice byla orientována k České ulici a k náměstí Svobody.

V jižní části staveniště (od Středovy po Skrytou ulici) byly dokumentovány tři profily, které reprezentují skladbu archeologických terénů dotčených zemními pracemi stavby. Hloubka výkopů se pohybovala v rozmezí 1,3 až 2,1 m (úroveň 214,95 a 216,23 m n. m.). Žádný z nich nedosáhl geologického podloží.

Profil v prostoru Veselé ulice před domem č. 161/10 zachytil uložení, jejichž přesná interpretace nebyla zcela jasná. Lze je označit za odpadní vrstvy. Představují nárůst terénu v prostoru někdejší ulice, zřejmě v období středověku. Profil na Skryté ulici při křižovatce s ulicí Veselou dokumentoval souvrství tvořené především střídajícími se vrstvami odpadního charakteru a šterkovými úpravami povrchu komunikace. Můžeme je datovat do středověku. Reprezentují nárůst terénu v prostoru uličky propojující Zadní a Přední Veselou ulici. Profil v prostoru chodníku při západní hranici Veselé ulice naproti domu č. 164/14 zachytil vrstvy, které vznikly na parcele asanované zástavby vázané na západní linii Zadní Veselé ulice. Nejstarší vrstva představovala zřejmě planýrku dřevohliněné stavby, jež zanikla požárem. Následovala odpadní vrstva či navážka a dále uložení, kterou je možné označit za planýrku neshořelé dřevohliněné konstrukce. Situace pocházejí pravděpodobně z období středověku. Při profilu byla začištěna zeď náležející někdejšímu domu. Její charakter byl středověký, případně raně novověký (Zůbek 2022).

Obr. 9. Brno, ulice Veselá. Šedě vyznačeny sledované výkopy stavby. Archaia Brno z. ú.

Fig. 9. Brno, Veselá Street. Excavated trenches are marked in grey. Archaia Brno.

Literatura

Zůbek, A. 2022: Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „REKO MS Brno – Veselá“. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A33/2022. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Three cross-sections recording the archaeological landscape in the area of the former Zadní Veselá and Přední Veselá (today's České) streets, and one of the town's plots along the western edge of Zadní Veselá Street (Fig. 9), were documented during an archaeological excavation in Veselá Street (Město Brno cadastral area, Brno-City District).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Středova, Veselá, parc. č. 593/1, 615.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Jiná evidence.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1952306N, 16.6066172E

V roce 2022 se v prostoru Středovy ulice uskutečnily dva záchranné archeologické výzkumy (obr. 10). Jeden byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Středova – drobná oprava kanalizace“ (akce č. A71/2022), druhý vyvolala vynucená přeložka plynovodu („Z-Reko MS Brno – Středova“ – akce č. A50/2022). Oba výzkumy zajistila společnost Archaia Brno z. ú.

V linii Středovy ulice již ve středověku probíhala spojnice mezi Českou a Veselou ulicí. Obě tehdy nesly název Veselá, pro rozlišení byly označovány jako Přední Veselá a Zadní Veselá. Vycházely od Veselé brány, první vedla na Dolní trh (*forum Inferius*, dnes náměstí Svobody), druhá směřovala na Rybný trh (*forum Piscium*, dnes Dominikánské náměstí). Jejich spojnice bývá v některých písemných pramenech označována jako Malá ulička (*platea Parva*). Teprve po jejím rozšíření byla v roce 1898 pojmenována Středova na památku pátera Martina Středy, rektora brněnské jezuitské koleje, který se podílel na úspěšné obraně Brna proti Švédům v roce 1645 (Flodrová 1997, 229).

Problematika geologického podloží nebyla vytyčena jako jeden ze základních cílů archeologického výzkumu, jeho poměry byly sledovány pouze okrajově. Důraz byl kladen především na dokumentaci parametrů tak, aby mohl být rekonstruován původní georeliéf prostoru. Zajímavá je konfrontace se současným stavem a pozorovatelnou změnou v období založení a prvotního vývoje středověkého města. Stejně jako při starších akcích byl pozorován velký nárůst terénu (minimálně o 2 m), především během středověku. Postupné navyšování úrovně souviselo zřejmě se silně neutěšeným stavem snad podmačeného terénu.

Dokumentované situace přinesly důležité poznatky také k historickému vývoji prostoru Středovy ulice. Povrch středověké uličky byl opakovaně zpevňován šterkovými vrstvami. Po nějaký čas byla dokonce zadlážděna prostřednictvím velkých kamenů. Šířka, a do jisté míry zřejmě také průběh komunikace se měnily. Průchodnost mezi dokumentovanými reliktů zděných středověkých staveb činila 2,3 m. Dnešní parametry ulice jsou až záležitostí změny v poměrech zástavby, která se uskutečnila na počátku 20. století (Zůbek 2022; AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202203972 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

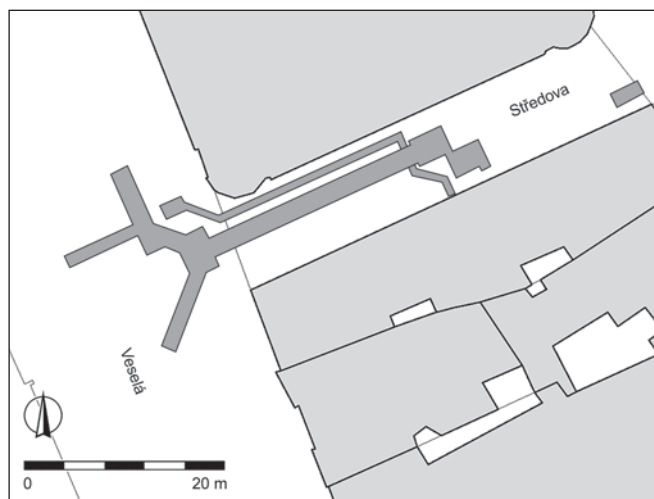
Flodrová, M. 1997: *Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek*. Brno: Magistrát města Brna.

Zůbek, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Z-Reko MS Brno – Středova“*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A50/2022. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The excavations conducted in Středova Street in 2022 (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 10) yielded findings on the former built-up area. The surface of a medieval narrow passageway was repeatedly reinforced with gravel layers and paved with large stones. The distance between the buildings was 2.3 m. Today's parameters of Středova Street were set at the beginning of the 20th century in connection with the alternations to a built-up area.

Antonín Zůbek

Obr. 10. Brno, ulice Středova a Veselá. Šedě jsou vyznačeny sledované výkopy staveb. Archaia Brno z. ú.

Fig. 10. Brno, Středova and Veselá streets. Excavated trenches are marked in grey. Archaia Brno.

Brno (k. ú. Soběšice, okr. Brno-město)

„Spanilý les“, parc. č. 1217, 1263/1.

Středověk, novověk. Areál zemědělské výroby, areál těžby, komunikace. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2618636N, 16.6230769E; 49.2621578N, 16.6220522E; 49.2614261N, 16.6192950E; 49.2600747N, 16.6122514E

U příležitosti výstavby plynovodu (Řečkovice – REKO VTL Brno-Adamov-Blansko I. – Soběšice) v úseku Soběšice-Řečkovice proběhl v místě budoucí stavby v měsíci březnu 2022 předstihový průzkum a následně záchranný archeologický výzkum. Při lesní cestě severovýchodně soběšického hřbitova byla v rýze zachycena intaktní poloha rohovců ve svrchních vrstvách třetihorních sedimentů. Jižně hřbitova byly v okolí plynovodní rýhy, vykazující bohaté polohy rohovců, zaznamenány další dva zahlobené objekty v zaniklé hospodářské plužině. Indikovány byly sypanými mezními pásy situovanými po vrstevnicích ve svahu nad hřbitovem. Ony rozměrnější prohlubně nedaleko lesní cesty odpojující se u hřbitova východním směrem z ulice Mokrohorské mohou souviset s novověkou těžbou šterku pro účely zpevnění lesních komunikací. Nelze však také vyloučit možnost, že může jít i o starší dobývku rohovců z období pravěku. Na křižovatce lesní cesty Soběšické se starým úvozem na hranici s Řečkovicemi („Spanilý les“) byl zaznamenán dosud nevidovaný hraniční kámen, zhotovený z krinoidového jurského vápence (obr. 11). Dvě zkřížené ostrve naznačují, že může jít o erbovní znak Lichtenburků na novohradském panství z 15.–16. století (za konzultaci děkuji dr. D. Novotné z Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště v Brně). Rudolf Procházka naopak po další konzultaci naznačil, že kámen může být už ze 14. století (Procházka 1994, 65).

Literatura

Procházka, R. 1994: Od Obřan k Novému hradu. *Castellologica Bohemica* 4, 63–66.

Obr. 11. Brno, Soběšice. Hraniční kámen. Foto P. Kos.

Fig. 11. Brno, Soběšice. Boundary stone. Photo by P. Kos.

Summary

The rescue excavation conducted to the northwest of the cemetery in the Soběšice cadastral area (Brno-City District) yielded an intact location of cherts in the upper layer of tertiary sediments. Two subsurface features in the defunct field system were recorded to the south of the cemetery. A hitherto undocumented boundary stone from the 14th–16th century, possibly with the Lichtenberg family’s coat of arms (Fig. 11), was found near the border of the Řečkovice cadastral area (‘Spanilý les’ forest trail).

Petr Kos

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Hlinky, parc. č. 762.

Novověk – industriální období. Bez okolností. Skupina/sítě sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -599422.7482, -1161086.9860; -599315.0900, -1161136.8600

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán zemními pracemi při výkopu přípojky plynu pro pivovar Starobrnno. Proveden byl společností Archaia Brno z. ú. v říjnu 2022 (AMČR).

Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází pod jihovýchodním úpatím Žlutého kopce, kde terén pozvolna klesá jižním směrem k bývalému Svrateckému náhonu. Nachází se v nadmořské výšce 208,2 až 205,1 m.

Realizované výkopy byly pracovníě rozděleny na sondy S1 až S4. Kromě lokálních sond v místech protlaků byly výkopy široké 0,6 m, jejich hloubka dosahovala 1,6 m, místy až 2 m. Vzhledem k hloubce výkopů byla zvolena metoda dohledu nad zemními pracemi a dokumentace archeologických situací na stěnách, popř. dnech výkopů.

Výkopy nedosáhly geologického podloží. Nepodařilo se tedy odpovědět na otázku, zda byl zkoumaný prostor v minulosti ovlivňován řekou Svratkou, nebo zda se zde již nacházelo „nezáplavové“ území.

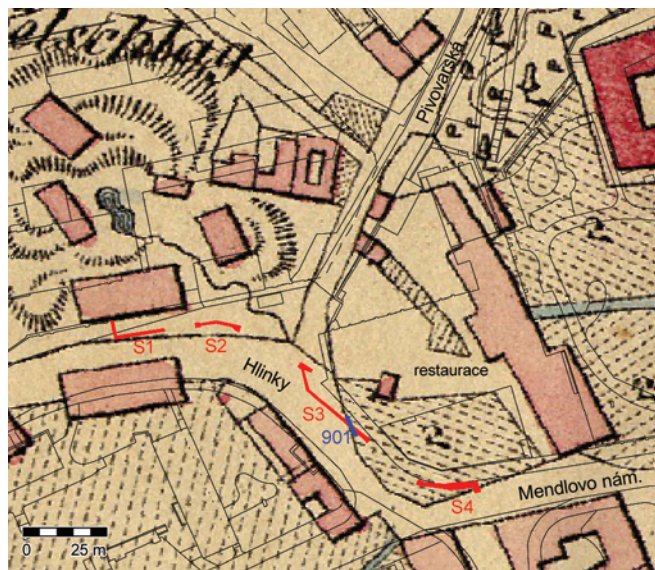
V sondách S1, S2 a S3 byly na profilech dokumentovány převážně jen vrstvy novověkých až recentních dorovnávek terénu. Přestože mapové podklady z 19. století v místech realizovaných výkopů nezobrazují žádnou zástavbu (Vilemwalter), bylo v sondě S3 zachyceno cihlové zdivo s. j. 901 probíhající přibližně severojižním směrem (obr. 12). Východně od tohoto zdiva byly dokumentovány vrstvy vyrovnávek terénu, přičemž některé z nich snad představují komunikační (?) úrovně. Jejich charakter napovídá, že se nejedná o interiérové podlahy, ale pravděpodobně o úpravy venkovního povrchu. Hypoteticky bychom je mohli spojit se zahradou Starobrněnského augustiniánského kláštera, nacházející se západně od klášterního pivovaru, jak je vyobrazena ještě na plánech z 19. století (Vilemwalter). Při interpretaci výše zmíněného zdiva se tak nabízí možnost, že by se mohlo jednat o zdivo ohrazující klášterní pozemky v novověkém období. Nejmladší aktivitu představovala úprava povrchu vozovky v podobě dlažebních kostek, která zde existovala ještě v 60. letech minulého století a předcházela novodobému asfaltovému povrchu. Starší úpravy komunikace ulice Hlinky, která vznikla v polovině 18. století, se zachytit nepodařilo.

Literatura

AMČR: Záznam M-202203656 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Vilemwalter: Digitalizované staré mapy Moravy a města Brna [online].

© 2004 – 2021 vilemwalter.cz. [cit. 2023-010-12]. Dostupné z: <https://vilemwalter.cz/mapy/>.

Obr. 12. Brno, ulice Hlinky. Umístění dokumentovaných sond se zaměřením cihlového zdiva (s. j. 901) v podkreslení Doležalova plánu z roku 1858 (Vilemwalter). Archaia Brno z. ú.

Fig. 12. Brno, Hlinky Street. Location of the test pits including the brick masonry (s. u. 901) in Doležal’s plan from 1858 (Vilemwalter). Archaia Brno.

Summary

Due to the limited depth of the trenches in Hlinky Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 12), the rescue excavation yielded only a modern-period levelling of the ground and road alternations. The brick masonry documented in one section could be part of the modern fencing of the Augustinian monastery complex.

Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Kopečná č. p. 39, ul. Leitnerova č. p. 9, parc. č. 1122, 1123.

Raný středověk, vrcholný středověk – novověk, novověk – industriální období. Sídliště, předměstí. Plošný odkryv.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -598608.0900, -1161073.2000; -598644.4410, -1161082.1060; -598639.6280, -1161106.0510; -598609.5290, -1161107.2780

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou bytového domu RUBIK v prostoru bývalých domů Kopečná 39 a Leitnerova 9. Proveden byl společností Archaia Brno z. ú. v období od května do října 2021.

Výzkumem dotčená plocha se nachází na východním úbočí lokálně výrazného geomorfologického prvku (tzv. Provaznického vršku) při jihovýchodním úpatí svahu Špilberku. Na východě svah dosahuje k úpatí prudkého srázu skalního ostrohu Petrova, na jihu končí v inundaci vodoteče, pravděpodobně bočního ramene řeky Svratky, které bylo ve středověku upraveno na tzv. Svratecký náhon.

Západně od zkoumané plochy je patrné mírné návrší, kterému se ve středověku říkalo Lochenberg. Později, spíše až po třicetileté válce, se ujal název Provaznický vršek, tedy Seilerberg či Seilersteig (Flodrová 1997, 193–194). Na tomto návrší, tedy při ústí dnešní Kopečné ulice do ulice Pekařské, stával od středověku kostel Všech svatých se hřbitovem, který je prvně zmiňován k roku 1260 (Dřimal, Peša red. 1969, 72–73). Kostel byl poničen za švédského obléhání Brna roku 1645 a po jeho ukončení byl zbořen. U Provaznického vršku se od Pekařské ulice odklání komunikace směřující podél úpatí Petrova ke Svrateckému náhonu (původně Malá Pekařská), z níž se později vyvinula Kopečná ulice.

Geologická situace ve zkoumaném prostoru je vzhledem k umístění na příkrém svahu a možným redepozicím terénu velmi proměnlivá a složitá (ke geologické situaci v blízkém prostoru např. Bubík et al. 2005). V základním (archeologickém) pohledu je podloží tvořeno svahovými zeminami, lokálně byly pozorovány uloženy charakteru spraše a sprašových hlín, často promísené kamenitým až hlinito-kamenitým sedimentem

(šterkem). Pod ním je uložen jílovitý sediment upomínající na třetihorní jíly – tégl, taktéž lokálně promísený kamenitým až hlinito-kamenitým sedimentem (šterkem). Nadmořská výška zkoumané úrovně se pohybovala v rozmezí 210,35–211,10 m v severní části plochy a 207,50–208,00 m v jižní části plochy.

Značně omezený plošný archeologický výzkum byl prováděn v průběhu stavebních prací v rámci několika etap. Plocha stavby byla pracovně rozdělena na sondy S1 až S4 (obr. 13, 14).

Nejstarší zachycené osídlení náleží období raného středověku (12. století) a je reprezentováno do podloží vytesanou pecí a jedním výkopem blíže neurčené funkce. Následné období 13. století nebylo výzkumem přímo zachyceno, druhotně však byla registrována ze zásypů mladších výkopů keramika z tohoto období.

Obr. 13. Brno, ulice Kopečná 39, Leitnerova 9. Lokalizace výzkumu s vyznačením zkoumaných ploch (S1–S4). Archaia Brno z. ú.

Fig. 13. Brno, 39 Kopečná and 9 Leitnerova streets. Location of the site with marked excavated areas (S1–S4). Archaia Brno.

Obr. 14. Brno, ulice Kopečná 39, Leitnerova 9. Pracovní snímek na plochu S1 (nahore a uprostřed) a S4 (dole). Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 14. Brno, 39 Kopečná and 9 Leitnerova streets. Areas S1 (top and centre) and S4 (bottom). Photo by Archaia Brno.

K vrcholně středověkým aktivitám náleží jedna z odpadních jam, z jejíhož zásypu se podařilo vyzvednout součásti destilační aparatury a keramické tyglíky pro tavení a mísení neželezných kovů. Hypoteticky lze tyto nálezy považovat za odpad vyhozený z blíže nespecifikované řemeslnické dílny, která v blízkém okolí fungovala v období 2. poloviny 14. století.

Od 2. poloviny 14. století a především v následujícím 15. století lze ve zkoumaném prostoru pozorovat výraznější sídlištní aktivity. Z tohoto období bylo výzkumem dokumentováno množství jam zasypaných odpadem z domácností. Alespoň u některých z nich lze uvažovat o jejich využití jako jímky. Převážně měly tyto objekty kruhový půdorys, méně často byl dokumentován čtvercový půdorys, obvykle se stopami po zpevnění stěn výdřevou. Mnohé z těchto situací poskytly bohaté nálezy soubojů keramiky a dalších předmětů hmotné kultury (obr. 15).

Jistým fenoménem pozdně středověkého období byly do podloží ražené sklípky, tzv. lochy, které většinou zanikly v průběhu 15. a 16. století. Dřevohliněnou zástavbu dokládají především dva zahloubené suterény dokumentované v severní stěně stavební jámy, tedy částečně pod dnešní ulicí Kopečnou. Na základě stratigrafické situace bude tomuto období pravděpodobně náležet i velká část sloupových a kůlových jam.

Odrázejí určité změny v nakládání s odpadem, případně i změny ve využívání daného prostoru může být na první pohled výrazný pokles osídlení v období 2. poloviny 16. až 1. poloviny 17. století, byť některé z odpadních jam mohly v tuto dobu ještě fungovat. Zachyceny byly totiž pouze dvě odpadní jámy a několik funkčně blíže neurčených výkopů.

Doklad o intenzivním osídlení z období před třicetiletou válkou významně přispívá k objasnění podoby a využívání daného prostoru. Lze předpokládat, že podél komunikace vedoucí východním směrem od kostela Všechny svatých (přibližně trasa dnešní ulice Kopečné) se od středověku rozvíjelo osídlení a existovala zde zástavba, jejíž hospodářské zázemí bylo dokumentováno pojednávaným výzkumem. K otázce, zda a jak výrazně byla tato zástavba poničena v souvislosti s obléháním Brna Švédy, však výzkum nepřinesl jednoznačnou odpověď. Je však pravdou, že doklady osídlení z období po třicetileté válce byly zachyceny jen sporadicky. Tato situace navozuje myšlenku, že relativně intenzivní osídlení bylo alespoň do jisté míry válečnými událostmi negativně ovlivněno. Lze předpokládat, že po polovině 17. století byla zástavba obnovena. Snad již během 18. století se při ulici Kopečné rozvíjí zástavba známá z mapových podkladů 19. století. Jižní část plochy výzkumu byla upravena na zahrady a s nově vytyčenou ulicí Školní (dnešní Leitnerovou ulicí) v polovině 19. století vznikl dům Leitnerova 9. Starší dům při ulici Kopečné byl taktéž nahrazen novou výstavbou. Zdiva, včetně sklepních prostor této zástavby byla výzkumem taktéž dokumentována.

Literatura

- Bubík, M., Petrová, P., Brzobohatý, R., Hladilová, Š., Mikuláš, R. 2005: Sediment karpátu a spodního badenu na ulici Kopečná v Brně. *Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2004*, 32–35.
- Dřímál, J., Peša, V. (red.) 1969: *Dějiny města Brna. 1 díl*. Brno: Blok.
- Flodrová, M. 1997: *Brněnské ulice a vývoj jejich názvů od 13. století po dnešek*. Brno: Magistrát města Brna.

Summary

The archaeological excavation conducted in Leitnerova and Kopečná streets (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 13–15) contained evidence of the occupation from the Early Middle Ages (12th century). The suburban settlement development became significant from the second half of the 14th century until the Thirty Years' War, which negatively impacted the local development that was renewed only after the mid-17th century. The urban development of Kopečná Street known from the 19th-century maps has probably started already in the 18th century. The southern part of the excavation site was transformed into garden plots, and the house at 9 Leitnerova was built with the newly founded Školní Street (today's Leitnerova) in the mid-19th century. The older house located in Kopečná Street was replaced by the new development activities. The preserved walls, including cellars, were documented during the excavation too.

Václav Kolařík, Lenka Sedláčková, Antonín Zůbek

Obr. 15. Brno, ulice Kopečná 39, Leitnerova 9. Pracovní snímek. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 15. Brno, 39 Kopečná and 9 Leitnerova streets. Working photo. Photo by Archaia Brno.

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Křídlovická, parc. č. 1551/4, 1551/5.

Pozdní středověk, novověk – industriální období. Předměstí.
Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně
Archaia Brno z. ú.

**Lokalizace: S-JTSK: -598799.3110, -1161511.0710; -598811.9210, -1161528.4520;
-598764.9880, -1161534.9590; -598761.7360, -1161527.3180**

Záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou „PLF Křídlovická“ byl realizován společností Archaia Brno z. ú. (Sedláčková 2023). Terénní část probíhala v předstihu před zahájením stavby v období duben až červen 2021 při bagrování stavební jámy. V květnu 2022 byl formou dohledu sledován ještě výkop pro retenční nádrž, situovaný východně od zkoumané plochy.

Zkoumaná plocha se nachází při severní straně Křídlovické ulice, v prostoru mezi domem Křídlovická 33 a spojnicí ulice Leitnerovy a Křídlovické (obr. 16, 17). Výzkumem dotčený prostor je situován v téměř rovinnaté levobřežní nivě řeky Svatky. Archeologický průzkum širšího prostoru dnešní ulice Křídlovické prozatím nepřinesl významnější objevy. Blízkost vodního toku řeky Svatky na jihu a jejího bočního ramene na severu (později upraveno na tzv. Svratecký náhon) vedla vždy k úvahám, že se jednalo o záplavové území, které bylo výrazněji osídleno až v novověku.

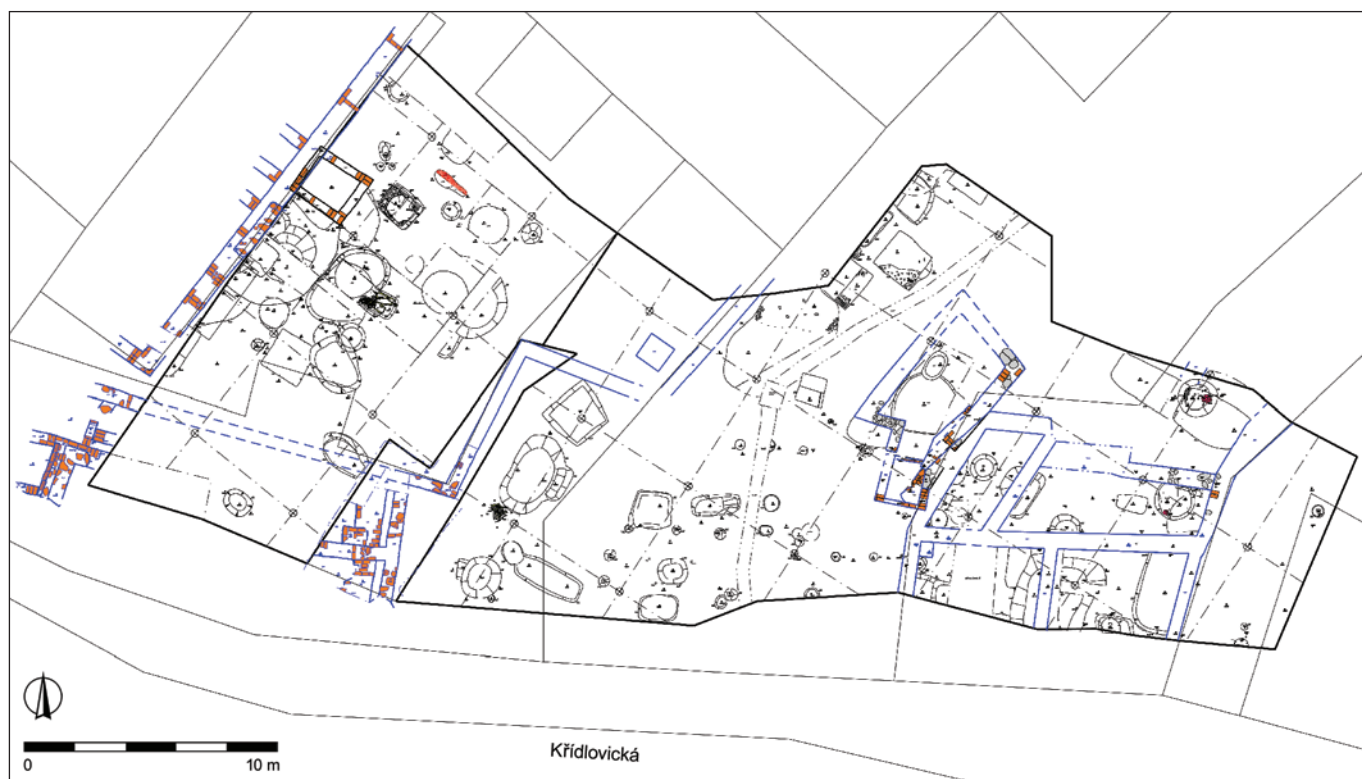
Geologické podloží je ve zkoumaném prostoru tvořeno převážně fluviaálními sedimenty. Zvláště v jižní části zkoumané plochy byla výrazněji vyvinuta „způdnělá“ vrstva charakteru půdního horizontu s pravěkými nálezy. Ta byla opět převrstvena fluviaálními sedimenty, jejichž část zde byla ukládána snad ještě v období pozdního středověku, popř. raného novověku. Jejich zkulturněním se zde vytvořil tzv. zahradní horizont.

Nejstarší zjištěné osídlení náleží období pravěku, přesněji únětické kultuře starší doby bronzové (Sedláčková, Šabatová 2023).

Ze starších výzkumů víme, že západní část Křídlovické ulice (spojnice s ulicemi Křížová, Václavská, Ypsilantiho) byla osídlena již v raném středověku (9.–10. století; Jordánková, Loskotová 2006, 119–130) a v období 11. až 1. poloviny 12. století patřila do areálu brněnského přemyslovského hradu (nejnověji s přehledem literatury a pramenů k otázce knížecího hradu viz Procházka et al. 2011, 488–491, 499–504, 515–540; Kolařík et al. 2014). Otázkou stále zůstává východní hranice tohoto areálu. Na námi zkoumané ploše raně středověké osídlení zachyceno nebylo, a to ani v druhotných polohách. Východní hranice raně středověké aglomerace se tedy musela nacházet západně od pojednávaného výzkumu.

Podél komunikace spojující Staré Brno a Komárov vznikla ve středověku ves Křídlovice, zmiňovaná písemnými prameny k roku 1314 (Kuča 2000, 426–428). Její rozsah a podoba v tomto období není prozatím přesně známá a ani pojednávaný výzkum nepřinesl do této diskuze mnoho nového. Přestože se podařilo zachytit osídlení vrcholného, resp. pozdního středověku (14.–15. století; 3 výkopy), lze předpokládat, že výzkumem dotčený prostor byl v tomto období osídlen jen sporadicky, nebo jen po určité období. Na otázku, jak intenzivní středověké osídlení v těchto místech bylo a jaký mělo charakter, budou muset odpovědět až další archeologické výzkumy. Nelze ovšem vyloučit, že středověká zástavba vsi Křídlovice se koncentrovala v jiných místech.

Výraznější sídelní aktivity na zkoumané ploše zachycujeme až pro následné období raného novověku (16.–17. století). Předpokládáme zde existenci více usedlostí, resp. jejich zadních dvorních částí, byť k jejich přesné rekonstrukci se pro toto období výzkumem nepodařilo získat dostatek informací. Stejněho stáří jsou pravděpodobně i tři zjištěné pohřby koní (obr. 18).

Obr. 16. Brno, ulice Křídlovická. Lokalizace plochy výzkumu se zachycenými archeologickými situacemi. Archaia Brno z. ú.

Fig. 16. Brno, Křídlovická Street. Location of the excavation site with archaeological contexts. Archaia Brno.

Obr. 17. Brno, ulice Křídlovická. Letecký pohled od východu na plochu výzkumu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 17. Brno, Křídlovická Street. Aerial image of the excavation area from the east. Photo by Archaia Brno.

Také ještě v závěru 17. a v 18. století nezasahovala zděná zástavba na plochu výzkumu, jak dokládá množství výzkumem odkrytých zahloubených aktivit. Až do 18. století lze tedy předpokládat zděnou zástavbu pouze menšího rozsahu, nacházející se pouze při uliční čáře Křídlovické ulice, která byla asi o něco více vysunutá k jihu než dnes. K rozšíření zděné zástavby do zadních částí parcel došlo tedy pravděpodobně nejdříve ve 2. polovině 18. století a zvláště v 19. století. Tato zástavba, vyobrazená na mapových podkladech z 19. a 20. století, byla při výzkumu taktéž dokumentována.

Do budoucna má dotčený prostor jistě nemalý archeologický potenciál. Pomíneme-li poněkud překvapivě pravěké osídlení, mohou budoucí výzkumy přinést důležitou výpověď nejen k počátkům vsi Křídlovice, včetně jejího vztahu k starobrněnské aglomeraci, ale také k jejímu vývoji a podobě ve vrcholném i pozdním středověku a v novověku.

Literatura

- Jordánková, H., Loskotová, I. 2006: K předlokačnickému osídlení Brna. *Archaeologia historica* 31, 119–130.
- Kolařík, V., Merta, D., Zůbek, A. 2014: Archeologická topografie levobřeží Svatky v prostoru Starého Brna. *Forum Urbes Mediaevi* VIII(1–2), 112–125.
- Kuča, K. 2000: *Brno: Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha, Brno: Baset.
- Procházka, R., Wihoda, M., Zapletalová, D. 2011: V raném středověku. In: Procházka, R. (red.): *Dějiny Brna 1. Od pravěku k ranému středověku*. Brno: Archiv města Brna, 447–560.
- Sedláčková, L. 2023: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „PLF Křídlovická“*. Rkp. nálezové zprávy k akci A023/2021. Uloženo: Archiv nálezových zpráv, Archaia Brno z. ú.
- Sedláčková, L., Šabatová, K. 2023: Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 64(1), 221–222.

Summary

The rescue excavation was conducted in Křídlovická Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) from April to June 2021. The archaeological site is located in the area of the medieval village of Křídlovice whose exact extent and form are yet unknown (Fig. 16, 17). In some spots, it was possible to record the 14th–15th-century occupation; however, this location was settled more intensively from the 16th century. The individual facilities (refuse pits, farm buildings) of the presumed

Obr. 18. Brno, ulice Křídlovická. Jeden ze tří odkrytých pohřbů koní. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 18. Brno, Křídlovická Street. One of three horse burials. Photo by Archaia Brno.

households were documented during the archaeological excavation. Until the 18th century, the masonry walls were built only along the street line. Their expansion to the rear parts of the plots occurred at the earliest after the mid-18th century and mainly in the 19th century. Three horse burials (Fig. 18) are worthy of notice among the finds.

Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Leitnerova č. p. 7, parc. č. 1120, 1121/1.

Mladohradištní období (RS4), pozdní středověk, novověk, industriální období. Předměstí, sídlišť. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

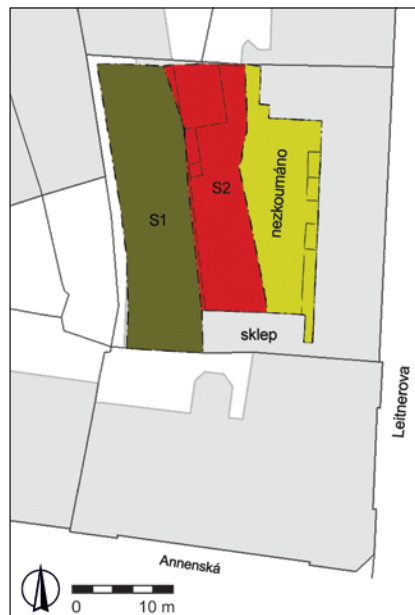
Lokalizace: S-JTSK: -598639.6280, -1161106.0510; -598637.1840, -1161134.7060; -598618.8772, -1161135.5993; -598620.57, -1161108.22

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce a dostavba bytového domu Leitnerova 7“. Terénní část probíhala v součinnosti se stavbou od srpna do října 2021 a zajišťovala ji společnost Archaia Brno z. ú. (Sedláčková 2023). Zkoumaná plocha se nachází v severovýchodní části domovního bloku č. 91 ohraničeného ulicemi Kopečnou, Leitnerovou a Anenskou (obr. 19).

Výzkumem dotčené území se nachází na východním úbočí výrazného geomorfologického prvku (tzv. Provaznického vršku) při jihovýchodním úpatí svahu Špilberku. Na východě dosahuje svah k úpatí prudkého srázu skalního ostrohu Petrova, na jihu končí v inundaci vodoteče, pravděpodobně bočního ramene řeky Svatky, které bylo ve středověku upraveno na tzv. Svratecký náhon.

Geologická situace je vzhledem k umístění na příkrém svahu a možným redepozicím terénu velmi proměnlivá (ke geologické situaci v blízkém prostoru např. Bubík et al. 2005). Podloží je tvořeno svahovými zeminami, lokálně byly pozorovány uloženiny charakteru spraše a sprašových hlín, často promísené kamenitým až hlinito-kamenitým sedimentem (štěrkem). Pod ním je uložen jílovitý sediment upomínající na třetihorní jíly – tégl, taktéž lokálně promísený kamenitým až hlinito-kamenitým sedimentem (štěrkem). Ve spodní části plochy vystupovalo skalní podloží tvořené metabazity brněnského masivu.

K ověření terénních podmínek bylo v ploše plánované stavební jámy již v roce 2020 položeno šest ručně kopaných zjišťovacích sond. Plošný archeologický výzkum probíhal v součinnosti se stavebními pracemi v několika etapách. Skrývka plochy výzkumu těžkou mechanizací byla znesnadněna faktem, že zkoumaný prostor se nachází na relativně příkrém severojižním svahu, přičemž zemní práce si vyžadovaly bagrování „v rovině“. Z tohoto důvodu byla po zplanýrování původní dvorní zástavby

Obr. 19. Brno, ulice Leitnerova 7. Lokalizace výzkumu s vyznačením zkoumaných sond, včetně vybagrované plochy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 19. Brno, 7 Leitnerova Street. Location of the site with marked trenches. Archaia Brno z. ú.

Obr. 20. Brno, ulice Leitnerova 7. Archeologické situace dokumentované výzkumem. Archaia Brno z. ú.

Fig. 20. Brno, 7 Leitnerova Street. Archaeological contexts documented during the excavation. Archaia Brno.

dohlížena skrývka na první těžební úroveň stavby a v okamžiku zjištění pozitivních archeologických situací byla skrývka terasovitě zvednuta na úroveň dochovaných archeologických situací. Z tohoto důvodu není vyloučeno, že část archeologických situací mohla být odbagrována.

V první etapě byla zkoumána plocha sondy S1 v západní části dvora, následovala plocha sondy S2 (střední část dvora). Východní část dvora (při domě Leitnerova 7) zkoumána nebyla, neboť tento prostor byl vybagrován bez přítomnosti archeologa.

Nejstarší zjištěné osídlení náleží do raného středověku, přesněji do 12. století. Je reprezentováno výkopem s. j. 501, jehož přesnou funkci nejsme schopni určit. Na základě stop práce s ohněm, a především množství opálených kamenů v zásypu lze uvažovat o souvislosti s některými výrobními aktivitami. Ty se pravděpodobně odehrávaly v blízkém okolí a odpad z této činnosti byl vyhozen do pojednávaného výkopu, byť určité aktivity nelze zcela vyloučit ani v rámci samotného výkopu. Pro řemeslnou činnost svědčí rovněž nález tyglíku, používaného nejčastěji ke slévání neželezných kovů. Doklad osídlení z tohoto období rozšiřuje obdobné nálezy z nejbližšího okolí a koresponduje s předpokladem existence mladohradištního osídlení souvisejícího s raně středověkou starobrněnskou aglomerací, nebo s rozšířením a postupným přesunem osídlení z oblasti Starého Brna do prostoru dnešního historického centra města Brna ve 12. století (srov. Procházka et al. 2011, 538).

Osídlení z následného 13. století, jak ho známe z nejbližšího okolí (např. ulice Kopečná 33, 40, 41), se zachytit nepodařilo, byť to může být dáno i omezenými možnostmi provedení výzkumu.

Ojedinelý doklad aktivit z vrcholného, popř. počátku pozdního středověku je reprezentovaný interpretačně blíže neurčeným výkopem s. j. 508.

Další dokumentované aktivity náleží až ranému novověku (16. až 1. polovina 17. století). Řadíme sem tři výkopy (s. j. 503, 507, 509), přičemž ve všech případech je lze interpretovat jako odpadní jámy. Právě nálezy z výplní těchto jam (velké kusy nádob i celé tvary) navozují myšlenku, že daný prostor byl v raném novověku využíván více než občasně.

Následné novověké období (2. polovina 17. až 18. století) výzkumem zachyceno nebylo. Lze předpokládat, že válečné události třicetileté války negativně ovlivnily zástavbu podél ulice Kopečné a výzkumem dotčený prostor již nebyl jejími obyvateli nijak intenzivně využíván. Nejpозději na počátku 19. století byl upraven na zahrady, jak nám zobrazují dobové mapové podklady. S nově vytyčenou ulicí Školní (dnešní Leitnerovou ulicí) v polovině 19. století se otevřel prostor pro budování zástavby i v původně komunikačně hůře dostupném prostoru. Nejdříve byla zastavována východní část této ulice, později byly budovány domy také při její západní straně (dnešní Leitnerova 9 a 7). Tomuto období náleží výzkumem zachycená novodobá zdíva dvorní zástavby a s ní související sklepy a sklípky (s. j. 903, 904, 907). Zjištěna byla rovněž studna konstruovaná z betonových skruží, která nebyla blíže zkoumána ani dokumentována (obr. 20, 21).

Literatura

Bubík, M., Petrová, P., Brzobohatý, R., Hladilová, Š., Mikuláš, R.

2005: Sediment karpátu a spodního badenu na ulici Kopečná v Brně. *Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2004*, 20–24.

Procházka, R., Wihoda, M., Zapletalová, D. 2011: V raném středověku. In: Procházka, R. (red.): *Dějiny Brna 1. Od pravěku k ranému středověku*. Brno: Archiv města Brna, 447–560.

Sedláčková, L. 2023: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Rekonstrukce a dostavba Bytového domu Leitnerova 7, Brno (AT5)*. Rkp. nálezové zprávy k akci A052/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Obr. 21. Brno, ulice Leitnerova 7. Pohled na plochu výzkumu od jihu.
Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 21. Brno, 7 Leitnerova Street. View of the excavation area from the south.
Photo by Archaia Brno.

Summary

The archaeological excavation conducted in connection with a house reconstruction at 7 Leitnerova Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 19–21) brought evidence of unspecified production activities from the Early Middle Ages (12th century). An isolated pit documents the 14th–15th-century occupation of the site, and three other refuse pits document the activities from the early modern period (from the 16th to the first half of the 17th century). After the Thirty Years' War, this area was transformed into gardens. It was probably only the 19th century when this place was built up as evidenced by the modern masonry walls of the courtyard and its cellar spaces.

Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Mendlovo náměstí, Opatství Staré Brno Řádu sv. Augustina, parc. č. 8.

Středověk, novověk. Klášter, kanál/náhon. Skleník. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -599282.6458, -1161078.1766; -599249.5871, -1161089.4856

V rámci stavby při obnově a rekonstrukci Mendelova skleníku probíhal v listopadu 2021 a v březnu až dubnu 2022 záchraný archeologický výzkum, který se dotkl jak prostoru samotného skleníku, tak i jeho nejbližšího okolí. Výzkum provedla společnost Archaia Brno z. ú. (Bučo, Sedláčková 2021–2022).

Základním úkolem výzkumu bylo ověřit stav a dochování zdív, popř. interiéru původního klášterního skleníku. Cílem bylo také zjistit dochování a podobu archeologických terénů ve spojitosti s raně středověkou aglomerací a následným rozvojem prostoru v souvislosti se založením kláštera cisterciáček v 1. třetině 14. století.

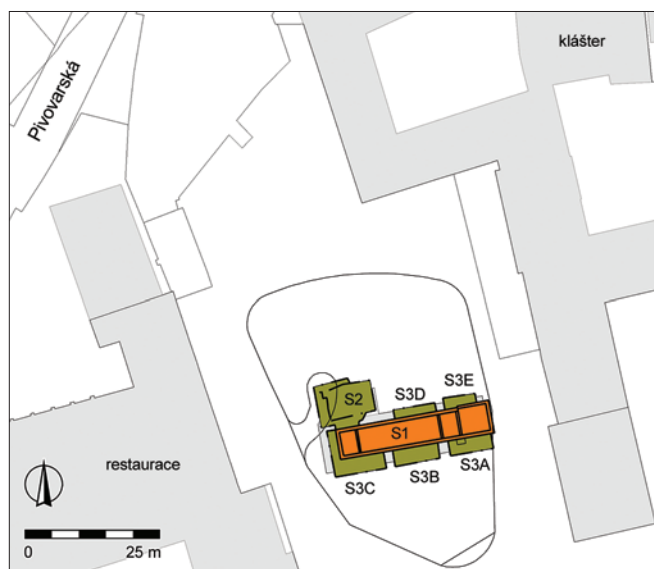
Archeologický výzkum probíhal ve dvou etapách. V první etapě byla odkryta zdiva skleníku a jeho interiéru (sonda S1; 28,5 × 5,5 m). Zároveň bylo zkoumáno nejbližší okolí skleníku v pásu širokém 3 m na jeho jižní straně (sondy S3A, S3B, S3C) a 1,6 m na jeho západní (sonda S3C) a severní straně (sonda S3D, S3E). Ve druhé etapě výzkumu byla zkoumána sonda S2

(10,5 × 5,6–9 m) pro umístění technického zázemí nového skleníku v prostoru za jeho severozápadní částí (obr. 22). Nadmořská výška se pohybuje kolem 204,3 m.

Skleník nechal postavit významný Mendelův podporovatel, opat kláštera Cyril František Napp někdy po roce 1854. Dne 13. října 1870 se Brnem prohnala větrná smršť, která pravděpodobně skleník výrazně poškodila. Přestože nevíme, do jaké míry byl skleník poničen, byl s jistotou opraven a využíván i nadále, jak dokládají archivní fotografie a historické pohlednice z 1. poloviny 20. století. Skleník byl pravděpodobně poničen i během 2. světové války. Srovnáním fotografií z předválečného období a fotografií z roku 1961, jež jsou poslední, které existenci skleníku dokládají, lze dovodit, že ještě v tomto období došlo k určitým opravám. Nejmladší fotografie z 1. srpna 1961 dosvědčují, že skleník postupně chátral a někdy v mezidobí let 1961 a 1963/1964 byl zbořen. Na pohlednici z roku 1963/1964 ho již v klášterní zahradě nenajdeme. Kromě archivních fotografií, pohlednic (AMB) a svědectví pamětníků se nám prozatím nepodařilo zjistit bližší informace, které by zánik, resp. zboření skleníku blíže osvětlily. Pravděpodobně v 90. letech 20. století bylo původní historické zdvo skleníku odkryto a následně dorovnáno novodobou nadezdívkou, takže skleník byl v těchto místech půdorysně dobře patrný až do jara 2022.

Odkrytý skleník je 28,5 m dlouhý a 5,5 m široký. Orientován je ve směru Z–V. Archeologický výzkum doložil, že skleník byl původně menší a dosahoval délky jen asi 23 m. V blíže neurčené době, pravděpodobně však ještě v 19. století, byl rozšířen východním směrem na výše zmíněnou délku (obr. 23, 24).

Vyplněn byl z velké části vlastní destrukcí, pod kterou byl velmi dobře dochován interiéru skleníku (původní dlažba, nádrž na vodu, drobné zděné konstrukce pro vnitřní vybavení skleníku). Za unikátní lze považovat tři dochovaná topeniště, která vytápěla skleník skrze topné kanály a potrubí. Z tohoto pohledu představuje původní klášterní skleník velmi zajímavou technickou památkou. Vně skleníku byly na jižní a západní straně zachyceny i několikrát upravované komunikační úrovně – štetové cestičky, mocné místy až 0,4 m. Některé z nich jsou stratigraficky starší než skleník, některé jsou se skleníkem pravděpodobně současné.

Obr. 22. Brno, Mendlovo náměstí. Výzkum Mendelova skleníku. Lokalizace výzkumu s vyznačením zkoumaných sond. Archaia Brno z. ú.

Fig. 22. Brno, Mendel Square. Excavation of Mendel's Greenhouse. Location of the site with marked trenches. Archaia Brno.

Obr. 23. Brno, Mendlovo náměstí. Výzkum Mendelova skleníku. Ortofoto odkrytého skleníku. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 23. Brno, Mendel Square. Excavation of Mendel's Greenhouse. Orthophoto of the excavated greenhouse. Photo by Archaia Brno.

I přes skutečnost, že archeologický výzkum měl sloužit jako podklad pro případné projektové úpravy stavby nového skleníku, bylo k závěrům archeologického výzkumu přihlédnuto jen částečně. Při realizaci stavby nového skleníku tak byla lokálně narušena zdiva historického skleníku, místy i jeho původní interiér. Historický skleník by měl být z velké části pod dnešní novostavbou zachován.

Starší archeologické situace, které můžeme spojit s fungováním kláštera, byly zjištěny vně samotného skleníku (sondy S2, S3A–E). Raně středověké osídlení zjištěno nebylo, a to ani v druhotných polohách.

V sondě S2 se podařilo odhalit několik fází náhonu (obr. 25), který byl levoběžní odbočkou náhonu svrateckého, původně protékajícího přibližně středem dnešního Mendlova náměstí. Od hlavního toku se vyděloval ve východní části dnešní ulice Veletržní a vedl severovýchodním směrem skrze dnešní park ke starobrněnskému pivovaru, kde se stácel východním směrem do klášterní zahrady. Odtud byla voda vedena pravděpodobně zpět do svrateckého náhonu na ulici Pekařskou. Hlavní funkcí tohoto menšího náhonu bylo přivádět vodu do kláštera, zároveň byla z kláštera odváděna voda odpadní; náhon tak plnil i sanitární funkci.

Obr. 25. Brno, Mendlovo náměstí. Výzkum Mendelova skleníku. Pohled od severovýchodu na situace spojitelné s levoběžní odbočkou Svrateckého náhonu v sondě S2. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 25. Brno, Mendel Square. Excavation of Mendel's Greenhouse. View of the contexts associated with the left-bank branch of the Svratka mill race in the trench S2, from the north-east. Photo by Archaia Brno.

Obr. 24. Brno, Mendlovo náměstí. Výzkum Mendelova skleníku. Pohled na odkrytý skleník od západu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 24. Brno, Mendel Square. Excavation of Mendel's Greenhouse. View of the greenhouse from the west. Photo by Archaia Brno.

Výzkum je stále ve fázi zpracování. Předběžně byly vyčleněny 4 základní fáze náhonu. Břehy nejstarší fáze byly konstruovány z kamenného zdiva tvořeného převážně pískovcem Old Red, ojediněle i slepenci. Zdiva byla 0,8–0,9 m široká, základová spára se nacházela v úrovni 200,34 m n. m. Zdivo bylo tedy místy dochované do výšky až 2 m. Vnitřní šířka náhonu dosahovala 5,4–5,8 m. Především díky keramickým nálezům a ojedinělému datu z naplaveného dřeva na dně náhonu můžeme jeho fungování položit již do období kolem poloviny 14. století. Jeho výstavbu lze tedy spojit s řádem cisterciáků, pro které byl zdejší klášter budován od roku 1323. Jistá monumentálnost tohoto díla však nevylučuje možnost spojitost s nějakou další stavbou, například vodním mlýnem.

V mladších fázích byl náhon výrazně zúžen. Na základě datování dřevěných prvků můžeme jeho větší úpravy zasadit do 1. poloviny 15. století a 2. poloviny 17. století. Pravděpodobně v 19. století (?) byl náhon částečně zkanalizován.

V jedné ze zjišťovacích sond pod podlahou skleníku byla ve výseku odkryta časově blíže nezařazená kamenná studna.

Východně od skleníku, v sondě S3C, byla dokumentována blíže neurčená zdiva, orientovaná ve směru V–Z. Uvažujeme, že by se mohlo jednat o zdi související s ohrazením kláštera, popř. s blíže neurčenou klášterní zástavbou. Jejich časové zařazení je však problematické. V sondě S3B byla zkoumána dvě výrobní zařízení – pece, pravděpodobně z 18. století.

Literatura

AMB: *Archív města Brna*. Fond U5, Sbirka fotografií, sign. Ilc 39. Soubor fotografií skleníku v zahradě augustiniánského kláštera na Mendlově náměstí v Brně. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:17ac9473-b1c7-4a16-88ae-a4a72faa19d9?page=uuid:56a0988a-02d9-4d19-9005-b240d1451792>.

Bučo, M., Sedláčková, L. 2021–2022: *Terénní dokumentace k akci A076/2021*. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The rescue excavation conducted at Mendel Square (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 22) in connection with the renewal of Mendel's Greenhouse, which was built after 1854 in the garden of today's Augustinian Abbey, uncovered the complete layout of the greenhouse including three heating devices (Fig. 23, 24). The greenhouse was 28.5 m long and 5.5 m wide, oriented west-east. It was demolished sometime between 1961 and 1963/1964.

The archaeological contexts associated with the operation of the Cistercian monastery, later the Augustinian, were documented around the greenhouse. One of the most important discoveries is the mill race which was the left-bank branch of the Svatka mill race (Fig. 25). It was built in the 14th century but its latest modifications were made in the 19th century. The excavation also yielded a stone well of unspecified period, masonry walls likely related to the monastery fencing, and two production facilities – kilns/furnaces (probably from the 18th century).

Lenka Sedláčková, Michal Bučo

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Poříčí č. p. 7, parc. č. 1682.

Raný středověk. Sídliště. Jiná evidence. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1878300N, 16.5954658E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Přístavba a nástavba ateliéru KVV“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A38/2022), terénní část výzkumu se uskutečnila v květnu a srpnu 2022.

Plánované zemní práce byly tvořeny výkopem stavební jámy, jejíž hloubka dosahovala 1,2 m. Při ohledání těžného terénu bylo ověřeno, že dochází k narušení pouze souvrství novodobých navážek. Dodatečně, po zjištění havarijního stavu přítomné kanalizace, byl realizován výkop za účelem její rekonstrukce. Jeho provedení se uskutečnilo bez oznámení, a tudíž bez přítomnosti archeologa. Podařilo se dokumentovat pouze segment profilu na stěně výkopu kanalizační šachty v severozápadní části staveniště. Zachycen byl průřez terénu do hloubky 3,5 m.

Povrch geologického podloží, které tvořily vrstvy písku, byl dokumentován v hloubce 2,2 m (úroveň 200,52 m n. m.). Následovaly uloženiny, které lze označit za kulturní vrstvy. Jejich prostřednictvím se terén zvýšil o 0,55 m. Vznikly zřejmě jako výsledky sídlištních procesů. Jejich původ (především první z nich) je

však možné hledat ve fluvialních sedimentech, které prošly v důsledku lidské činnosti transformací. Z vrstev bylo získáno jen několik keramických zlomků umožňujících datování do raného středověku (snad 11.–12. století). Rozlišení kulturních vrstev na dva horizonty vybízí k úvaze o fázovitém osídlení. Upřesnění by mohla přinést pouze řádně vedená archeologická exkavace. Následovala uloženina, kterou můžeme považovat za fluvialní sediment s možnou určitou přeměnou díky lidské přítomnosti. Mocnost vrstvy dosahovala 0,45 m a vznik musí odpovídat období vrcholného středověku a novověku. Dále již bylo dokumentováno souvrství navážkového charakteru, časově spadající do 19.–20. století (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202202481 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A small rescue excavation in Poříčí Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) yielded findings complementing the results of excavations previously conducted at the site. It verified the presence of the archaeological contexts from the Early Middle Ages and confirmed the importance of the site in the study of the historical development of Brno.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Tvrdeho č. p. 15, parc. č. 325, 326, 328, 330.

Industriální období. Vodní dílo. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1957694N, 16.5910581E

V první polovině roku 2022 proběhl záchraný archeologický výzkum při stavbě „Rekonstrukce historického vodárenského areálu bývalých městských vodojemů, Žlutý kopec v Brně – I. Etapa“. Výzkum proběhl formou dohledu a dokumentace odkrytých archeologických situací. Jedná se o unikátní brněnskou technickou kulturní památku nadregionálního významu. Vodojemy zde byly budovány postupně od roku 1874 (Zbranek, Čmelák 2023).

Výkopovými pracemi při této etapě byly dotčeny objekty vodojemu z roku 1874 (stavba nového nouzového výlezu) a vodojemu z roku 1894 (stavba nového hlavního vstupu a nouzového výlezu). Během výkopových prací při severní straně vodojemu z roku 1894 (sonda S1) byly dokumentovány odkryté historické konstrukce vodojemu – cihelná klenba (s. j. 901) a obvodová zeď vodojemu (s. j. 900). Dále bylo dokumentováno zaizolování objektu vodojemu vrstvou na sebe kladených lisovaných jílových kostek o tloušťce cca 0,4 m (s. j. 100), umístěných ve výkopu pro stavbu vodojemu (s. j. 500) a dosypaných zeminou. U nového nouzového výlezu na jižní straně vodojemu (sonda S2) byla zjištěna obdobná situace. Při budování nového nouzového výlezu při severní straně vodojemu z roku 1874 (sonda S3) byla odkryta historická cihelná konstrukce vlastního vodojemu (s. j. 902), doplněná o zaizolování formou jílové vrstvy o tloušťce až 0,6 m (s. j. 101). Zajiřování bylo umístěno ve výkopu pro vodojem (s. j. 501) a dosypáno zeminou (obr. 26).

Literatura

Zbranek, H., Čmelák, O. 2023: *Rekonstrukce historického areálu bývalých městských vodojemů, Žlutý kopec*. Rkp. náleзовé zprávy, č. akce A30/2022. Uloženo: Archaia Brno z. ú.

Obr. 26. Brno, ulice Tvrdého. Sonda S1 s odkrytými historickými konstrukcemi vodojemu z roku 1894. Zajílování pomocí jílových lisovaných kostek s. j. 100. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 26. Brno, Tvrdého Street. Test pit S1 showing the water reservoir construction from 1894. Insulation with pressed clay blocks. Photo by Archaia Brno.

Summary

During the construction of new entrances of the historical water reservoirs in Brno on Yellow Hill (Tvrdého Street, Staré Brno cadastral area, Brno-City District), the 1874 and 1894 construction elements of the cistern have been documented. The excavation also brought evidence of the historical clay insulation (Fig. 26).

Hynek Zbranek, Ondřej Čmelák

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Bratislavská č. p. 84.

Starohradištní období (RS2), vrcholný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49,200441N, 16,623928E; 49,199637N, 16,624162E; 49,199715N, 16,624795E; 49,200150N, 16,624733E; 49,200176N, 16,625009E; 49,200572N, 16,624969E

Lokalita se nachází v Brně-Zábrdovicích na ulici Bratislavská č. 84. Leží na mírném svahu, který klesá od severu k jihu a jihovýchodu. Geologicky je podloží tvořeno kvartérní sprašovou návějí. Povrch sprašového podloží se pohybuje v nadmořské výšce 200–202 m. Na podloží nasedá holocenní humózní půda, která dosahuje mocnosti 1,5–2 m. Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rezidence Pekárenský dvůr“, prováděnou společností DOMOPLAN. Probíhal od jara do podzimu 2021.

Přibližně ve středu zkoumané plochy se podařilo zachytit část pozemní datované na základě keramického inventáře ze 7. až 8. století (obr. 27). Její větší část však byla zničena stavební aktivitou v průběhu minulého století. Objekt byl exkavován od rozhraní navážek a půdního typu, přičemž celková hloubka činila 0,88 m. Ve zkoumaném půdorysu byly identifikovány dvě kúlové jámy a pozůstatek topeniště v severní části (obr. 28). Případné kamenné obložení se nedochovalo a kameny nebyly nalezeny ani v zásypu.

Jižní hranice stavební plochy se nacházela přibližně 34 m od ulice Cejl. Téměř na této hranici byl prozkoumán soliterní objekt – pyrotechnologické zařízení ze 13. století (obr. 29). Výpal stěn byl velmi tvrdý, v zásypu se však nepodařilo objevit strusku ani defektní formy keramiky. Vzhledem k sekundárním keramickým nálezům pocházejícím ze zkulturněného půdního typu lze usoudit, že v neprozkoumaném prostoru směrem k ulici muselo v tomto období docházet k určitým aktivitám (Bučo 2023). V teoretické rovině by bylo možné uvažovat o existenci osady Zábrdovice, která je potvrzená archivními prameny k roku 1237 (CDM II, 342, č. 265). Při výzkumech v okolí kláštera se osadu nepodařilo doložit, a hledá se tak právě na západním břehu Svitavy (Zůbek 2022). K potvrzení domněnky je však potřeba dalších výzkumů v této oblasti.

Obr. 27. Brno, ulice Bratislavská. Hrnčovitá nádoba ze 7.–8. století. Foto L. Kosová.
Fig. 27. Brno, Bratislavská Street. Pot-shaped vessel from the 7th–8th century. Photo by L. Kosová.

Obr. 28. Brno, ulice Bratislavská. Prozkoumaná část zahlobené půdorys polozemnice. Foto M. Bučo.

Fig. 28. Brno, Bratislavská Street. Excavated part of the semi-sunken hut. Photo by M. Bučo.

Obr. 29. Brno, ulice Bratislavská. Pyrotechnologické zařízení ze 13. století. Foto M. Bučo.

Fig. 29. Brno, Bratislavská Street. Heating device from the 13th century. Photo by M. Bučo.

Literatura

Bučo, A. 2023: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rezidence Pekárenský dvůr.“* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A14/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

CDM II: *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Tomus 2. Ab annis 1200–1240.* A. Boček (ed.), Olomouc 1839.

Zůbek, A. 2022: Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 63(2), 143–144.

Summary

A semi-sunken hut from the 7th–8th century (Fig. 27, 28) and a heating device from the 13th century (Fig. 29) were uncovered during an archaeological excavation in Bratislavská Street (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District).

Michal Bučo

Brno (k. ú. Židenice, okr. Brno-město)

Ul. Líšeňská, parc. č. 7826/55, 7827/3.

Vrcholný středověk – novověk. Cesta. Vertikální řez.

Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -594581, -1160996

V dubnu 2022 byl proveden archeologický záchranný výzkum během výstavby bytových domů „Rezidence Juliana II“ v městské části Brno-Židenice. Staveniště se nachází ve čtvrti Juliánov na Líšeňské ulici. Ve stěně stavební jámy a v navazující kanalizační přípojce byl zaznamenán rozsáhlý objekt, orientovaný patrně východ–západ; byl poměrně mělký, s nepravidelným dnem. Datační materiál se z výplně nepodařilo získat. Vzhledem k orientaci objektu a blízkosti k Líšeňské ulici se pravděpodobně jedná o zbytek úvozové cesty spojující Brno s Líšní.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The archaeological excavation conducted in April 2022 in connection with the construction of apartment buildings in Líšeňská Street (Židenice cadastral area, Brno-City District) yielded a part of the high medieval or modern-period hollow way connecting Brno and Líšeň.

Jiří Zubalík

Břeclav (okr. Břeclav)

„Dlouhý hrůd“; obora Soutok

2. světová válka. Izolovaný pohřeb. Sonda. Záchranný výzkum.

Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

Na žádost Policie ČR byly na louce u zámečku Lány v režimu záchranného výzkumu exhumovány dva náhodně nalezené mělké hroby datované do dubna 1945. Velmi špatně zachovalé kosterní pozůstatky dvou mužů náležejí dle zbytků výstroje a výzbroje příslušníkům německé branné moci z let 1939 až 1945. První, neidentifikovatelný muž zemřel na následky devastačních zranění obou dolních končetin (utrženy nad kolena). Druhý, dle identifikační známky imatrikulovaný u štábu velitele posádky v Mödlingu, zemřel patrně v důsledku mnohonásobných střepinových poranění. Kosterní pozůstatky by měly být předány německé straně k pietnímu uložení na vojenském pohřebišti.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Two graves of German soldiers who died in April 1945 were exhumed near Lány Chateau in ‘Dlouhý hrůd’ field (Břeclav District).

Jiří Kala

Břest (okr. Kroměříž)

Intravilán, parc. č. 42.

Mladohradištní období (RS4), středověk, novověk. Sídliště, vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3507239N, 17.4372903E

Technologie výstavby bytového domu – blok „C“ na parc. č. 42 na katastrálním území Břest do značné míry limitovala možnost prokázání archeologických objektů nebo situací, jelikož zásahy do terénu pro vlastní hlavní stavební objekty nedosáhly geologického podloží. Tato situace byla způsobena především navýšením nadloží při předchozí stavbě sousedního bloku bytového domu. Přesto se podařilo při sledování liniových prvků zdokumentovat dva zahluobené objekty. Jeden byl obecně datován do středověku a druhý do novověku. Rovněž byla ověřována vrstva, která poskytla materiál z pokročilého raného středověku. Na základě předchozích zjištění z roku 2018, kdy byl ve vzdálenosti necelých 100 m jihovýchodně od místa předmětné stavby dokumentován další raně středověký objekt (Fojtík, Popelka 2019), lze v tomto prostoru předpokládat rozsáhlejší raně středověké sídliště. Lokalita se nachází pod výraznější levobřežní terasou potoka Stonače, na níž byla následně konstituována vlastní obec Břest.

Literatura

Fojtík, A., Popelka, M. 2019: Břest (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 60(2), 255–256.

Summary

A layer from the Late Hillfort Period and two settlement features of the medieval and modern periods documented in the linear trench were excavated in connection with the construction of an apartment building in Břest (Kroměříž District).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Bukovina (okr. Blansko)

„Nivy“, parc. č. 1042, 1014/14.

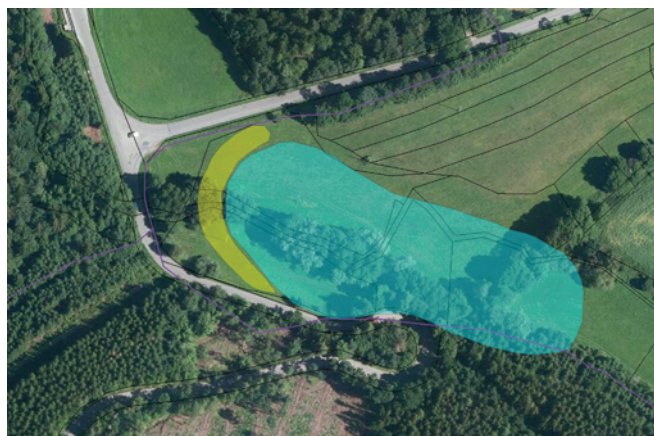
Novověk. Rybník. Vizualní/geodetický průzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.2894103N, 16.7652978E

V roce 2022 byl na lidarových snímcích identifikován valový útvar v blízkosti křižovatky silnic mezi obcemi Křtiny, Březina a Bukovina v místě dnes využívaném k zemědělské činnosti. Terénní prospekce a rešerše literatury a historických map bylo zjištěno, že se jedná o těleso hráze zaniklého rybníka. Délka reliktu hráze je asi 110 m, šířka až 20 m (obr. 30). Porovnání zdrojů odhalilo, že rybník existoval už v 17. století. Jednalo se pravděpodobně o rybník zvaný Březinský, který uvádí kronika obce Bukovina k roku 1656, mohl však vzniknout i dříve. Zánik rybníka se klade na přelom 18. a 19. století.

Literatura

Pavloň, T. 2022: *Bukovina 2022. Zaniklý rybník Březinský*. Rkp. náleзовé zprávy, č. j. MTX202200202. [cit. 2022-06-23]. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <http://digiarchiv.amapa.cz/id/M-TX-202200202>.

Obr. 30. Bukovina. Žlutě vyznačený relikt hráze a modře rekonstrukce plochy rybníka. Autor T. Pavloň.

Fig. 30. Bukovina. Relic of a dyke is marked in yellow, the reconstructed area of a pond is in blue. Author T. Pavloň.

Summary

A defunct modern-period pond was identified during a surface survey carried out in the cadastral area of Bukovina (Blansko District; Fig. 30).

Tomáš Pavloň

Cetechovice (okr. Kroměříž)

„Vršovský“.

Vrcholný středověk. Neurčený areál. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.1867813 N, 17.2431032 E; 49.1868013 N, 17.2436795 E; 49.1878138 N, 17.2436909 E; 49.1878585 N, 17.2443742 E

Záchranný archeologický výzkum na lokalitě Cetechovice v trati „Vršovský“ proběhl ve dnech 21.–22. 4. 2022 v rámci přípravy stavby VTL plynovodu Moravia. Zachyceny byly dvě komponenty, a to zemnice z doby laténské a několik objektů ze středověku. Jedná se o hlubokou zásobní jámu, ohniště a tři nepravidelné mělké rozsáhlé jámy. V zásobní jámě vejčitého tvaru bylo nalezeno několik okrajů keramiky s typickou výzdobou vrcholně středověké vlnice, zvířecí kosti a jeden neurčitelný železný zlomek.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A group of features, which were dated based on sporadic pottery finds to the High Middle Ages, were excavated in Cetechovice, ‘Vršovský’ field (Kroměříž District).

Vít Záhorák

Čejč (okr. Hodonín)

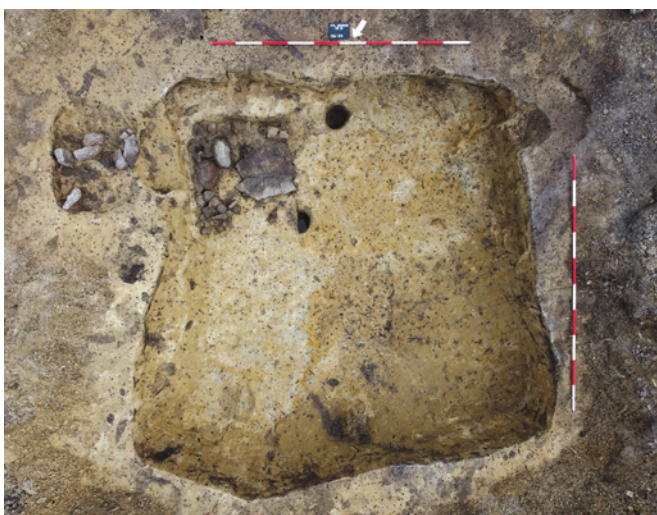
„Bílá hlína“.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9322069N, 16.9528731E

V jarních měsících roku 2022 pokračoval předstihový průzkum na trase VTL plynovodu Moravia (lokalita 02/12). V dosud nezkoumané ploše jižně od silnice Čejč–Čejkovice bylo odkryto několik zahloubených objektů ze střední doby hradištní. Mezi nimi vynikaly dvě zemnice čtvercového půdorysu; v severní části každého z objektů se nacházely pozůstatky po otopném zařízení (obr. 31, 32).

Odkrytou plochou probíhal ve směru S–J liniový objekt/příkop s hrotitým dnem, z něhož nebyl získán chronologicky citlivý materiál. Dle superpozice s jednou z chat se ovšem jedná o mladší situaci.

Obr. 31. Čejč. Zahloubená chata ze střední doby hradištní s pozůstatky otopného zařízení. Foto I. Čížmář.

Fig. 31. Čejč. Sunken hut from the Middle Hillfort Period with remains of a heating device. Photo by I. Čížmář.

Obr. 32. Čejč. Zahloubená chata ze střední doby hradištní s pozůstatky otopného zařízení. Foto I. Čížmář.

Fig. 32. Čejč. Sunken hut from the Middle Hillfort Period with remains of a heating device. Photo by I. Čížmář.

Literatura

Neuveдено.

Summary

Two sunken huts from the Middle Hillfort Period (Fig. 31, 32) were excavated in connection with the Moravia high-pressure gas pipeline construction in Čejč, ‘Bílá hlína’ field (Hodonín District).

Ivan Čížmář, Michal Přichystal

Deblín (okr. Brno-venkov)

Kostel sv. Mikuláše, parc. č. 1, 4/2, 28/1.

Středověk, novověk. Kostel, pohřebiště/hřbitov. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.3226256N, 16.3473225E; 49.3224192N, 16.3472850E

V červnu a červenci roku 2022 proběhla realizace výkopu inženýrských sítí, které zavedly vodu, plyn a kanalizaci do sakristie kostela. Liniový výkop vedl z barokní sakristie směrem na jih, kde prošel pod hřbitovní zdi a dále směřoval pod místní komunikací. V úrovni domu s č. p. 32 došlo k napojení ke zbytku sítě.

V úseku procházejícím hřbitovem bylo dokumentováno dvanáct novověkých pohřbů s orientací jih–sever. Dále byla zachycena půlkruhová apsida jižní lodi románského kostela. Nadzemní zdivo apsidy bylo výkopem odkryto v rozsahu 3 m úseče. Poprvé byla tato apsida zdokumentována roku 1943 (Samek 1994, 366–368).

V prostoru před domem č. p. 32 byla dokumentována barokní vápenná jáma a výkop středověkého stáří. Ten mohl souviset společně se dvěma kamennými zdmi s někdejší hradem pánů z Deblína, který je hledán v těchto místech (Sadílek 2014).

Literatura

AMČR: Záznam M-202201839 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Sadílek, J. 2014: *Deblín. Historický vývoj stavebních památek a osídlení obce*. Tišnov: Sursum.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska. Díl 1. A–I*. Praha: Academia.

Summary

The rescue archaeological excavation was carried out in 2022 at St Nicolas Church in Deblín (Brno-Country District). The investigation yielded modern-period graves and a Romanesque apse.

Pavel Staněk

Dolní Kounice (okr. Brno-venkov)

Areál kláštera Rosa coeli, parc. č. 156.

Středověk. Klášter. Skupina/sítě sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.0688531N, 16.4712342E

V březnu a dubnu 2022 proběhl v areálu kostela Panny Marie menší archeologický výzkum, který vyvolala realizace odvodnění vstupního prostoru (AMČR). Jednalo se o obnovu a rozšíření již existujícího odvodnění, které zde bylo vybudováno roku

2002 (Unger 2002). V rozsahu prvních dvou západních klenebních polí byla plošně odtěžena naplavená zemina o mocnosti cca 0,5 m. Snižování se zastavilo přibližně 0,2 m nad středověkou podlahou (191,98 m n. m.). Následně byl systém rýh pro drenáže zkoumán archeologicky. Jednalo se o liniové výkopy. V půdorysu tvořily jednotlivé větve výkopu obdélník o stranách 6 m a 5,2 m. Skrz tento obdélník vedla ještě jedna rýha drenáže ve směru sever–jih, umístěná mírně západně mimo střed, aby nedošlo ke kolizi stavby s předpokládaným středovým pilířem. Hloubka jednotlivých výkopů se pohybovala v rozmezí 0,5–0,6 m se sklonem k východu, kde se nacházela vsakovací jáma. Ta byla umístěna přibližně uprostřed východní strany v místě již starší vsakovací jámy z roku 2002 a nově byla rozšířena na rozměry 2,5 × 1,5 m a hloubku 1,8 m.

Zdokumentována byla středověká maltová podlaha. Nebyly zachyceny žádné dlaždice, a to ani jejich fragmenty nebo stopy po jejich uložení do maltového podkladu. Podlahu tvořila cca 0,1–0,2 m silná vrstva maltoviny, která překrývala vrstvu kamenů a zlomků stavební keramiky. Pod ní se nacházely hlinité dorovnávký a naplaveniny. Zachyceno bylo i několik vrstev oranžových písčitých maltovin, které souvisely s výstavbou gotického kostela, a jedna výrazně hlouběji se vyskytující běžová maltovina, jež souvisela se starší stavbou, kterou výzkum jinak dále nezachytil.

Nade dnem vsakovací jámy (190,53 m n. m.) byly nalezeny čtyři pohřby, stratigraficky mladší než kostel, ale starší než maltová podlaha.

Literatura

AMČR: Záznam M-202203656 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Unger, J. 2002: *Dolní Kounice 2002. Klášter Rosa coeli - odvodnění.*

Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX 201701187 [cit. 2023-10-02].

Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.

Summary

The rescue archaeological excavation conducted in 2022 at Virgin Mary Church in Dolní Kounice (Brno-Country District) yielded four medieval graves and a medieval church floor.

Pavel Staněk

Doubavník (okr. Brno-venkov)

Kostel Povýšení sv. Kříže, parc. č. 3, st. 53.

Středověk, novověk. Kostel, pohřebiště/hřbitov, klášter.

Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.4254328N, 16.3516831E; 49.4255956N, 16.3515178E; 49.4257281N, 16.3515708E; 49.4257589N, 16.3518683E; 49.4256300N, 16.3521283E

V letech 2021 až 2022 probíhal archeologický výzkum v souvislosti s opravou kostela Povýšení sv. Kříže v Doubavníku (Samek 1994, 408–410). V rámci odvlhčení byly v interiéru a podél hrobky Mitrovských vybudovány větrací kanály. Úsek větracího kanálu z vnější strany hrobky Mitrovských a sakristie byl 1,3 m široký a 1,2 m hluboký. Od 16. století se v místech někdejších klášterních budov nalézal hřbitov (Foltýn et al. 2005, 285–289; Sadílek 2008, 63–89; Staněk 2015). V jednotlivých výkopech bylo zachyceno 89 novověkých pohřbů, ve 23 z nich byly zaznamenány dřevěné rakve. V ostatních případech lze též předpokládat

původní uložení zemřelých do rakve, na což poukazovaly především nálezy jednotlivých hřebů z rakví. Většina pohřbů byla orientována ve směru kostela a jen výjimečně v jiném než západovýchodním směru. Pouze ve dvou případech se našly měděné křížky z růženců a ve třech případech byly v okolí lebky zaznamenány stopy po čelenkách zdobených mědí.

Intenzivní pohřbívání tak zničilo značnou část starších aktivit. Na základy jednotlivých konstrukcí se narazilo povětšinou až v nehlubších částech výkopu. Zachytil se podařilo západní stěnu západní konventní budovy, a to ve dvou stavebních fázích. Starší fáze měla sílu zdiva 0,7 m, zhotovena byla z kamenů a jako pojivo byla použita růžovošedá vápenná malta. Mladší fáze se nacházela v těsné blízkosti. Síla zdiva byla 1,2 m, konstruována byla z kamenů a jako pojivo byla užita šedá vápenná malta. Další konstrukce patřily k mladší fázi. Jednalo se o severní stěnu ambitu a v prostoru mezi sakristií a hrobkou Mitrovských pravděpodobně o jižní stěnu ambitu.

Západně od hrobky Mitrovských byla pod novověkými hroby zaznamenána dna objektů středověkého stáří. Jednalo se o tři oválné sídlíštní objekty neznámé funkce, které obsahovaly keramiku ze 13. století, a reliкty kamenného trativodu či vodovodu. Kamenná konstrukce měla spád na východ do prostoru někdejšího kláštera, což by více ukazovalo na přívod vody do kláštera.

V interiéru kostela byl zachycen výkop pro větrací kanál podél stěn kostela, jenž byl 1 m široký a 0,6 m hluboký. Dokumentovány byly mohutné základy stávajícího kostela, které by poukazovaly na složitý vývoj stavby v 16. století, kdy se původní záměr klasického řešení kostela s triumfálním obloukem v průběhu vleklé výstavby změnil v koncept síňového kostela. Dále bylo provedeno pět zjišťovacích sond v prostoru pod barokními lavicemi, které byly odvezeny na restaurování. Pod lavicemi se nacházely pozůstatky starší renesanční dlažby. Jednalo se o keramické dlaždice s rozměry 19 × 19 cm. Navzdory narušení starších aktivit uvedenými pohřby se podařilo zachytil substrukce staršího kostela, související pravděpodobně se stavební aktivitou ve 14. století, a to na vnitřní straně os pilířů členících síňový prostor kostela na trojlodí. Jednalo se o kamenné zdivo o síle 1,2 m, které mělo jako pojivo šedou vápennou maltu. Na jednom místě se na stěnách dochovaly omítky, odkazující zřejmě na položení středověké dlažby cca 0,4 m pod současným povrchem.

Literatura

AMČR: Záznam M-201901345 [cit. 2023-10-02]. Archeologická mapa České republiky.

Foltýn, D. et al. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů.* Praha: Libri.

Sadílek, J. 2008: Založení kláštera sv. Kříže, jeho trvání a zánik.

In: M. Hrádek et al.: *Doubavník 1208–2008.* Doubavník: Městy Doubavník.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska. Díl 1. A-I.* Praha: Academia.

Staněk, P. 2015: Panenský klášter v Doubavníku. *Archaeologia historica* 40(2), 839–855.

Summary

The archaeological excavation conducted in 2021 and 2022 during the reconstruction of Exaltation of the Holy Cross Church in Doubavník (Brno-Country District) yielded foundations of a medieval church and a monastery. The modern-period cemetery was also investigated.

Pavel Staněk

Habrůvka (okr. Blansko)

„Na Horkách; U Havířských děr“, parc. č. 327.

Novověk 1. Depot. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezů: není známo.

Lokalizace: WGS-84: 49.3137469N, 16.7305350E

V roce 2014 našel amatérský hledač s pomocí detektoru kovů depot mincí z období třicetileté války (obr. 33; Pavloň 2022). K nálezům došlo v trati „Na Horkách“ v lesním prostředí poblíž turistické stezky asi 1,2 km severovýchodně od středu obce Habrůvka. Nálezce, který s jedním z autorů sdílel základní informace o nálezě, byl požádán o odevzdání mincí do příslušného muzea; k tomu však nedošlo, nálezce mezitím skončil. Další osudy depotu nejsou známy. Z poskytnutých fotografií bylo možné identifikovat soubor mincí pocházející z konce 16. století a z 1. poloviny 17. století. Nejstaršími mincemi v depotu jsou $\frac{1}{24}$ tolar (Šlesvicko-Holštýnsko) a tříkrejcar (Krnovské knížectví), shodně vyražené v roce 1596. Nejmladší a zároveň nejpočetnější byly ražby Ferdinanda II. z let 1624 a 1625, a to krejcar (3 ks) a tříkrejcar (1 ks), který byl vyražen v Opoli. Dále se v depotu nacházel tříkrejcar z biskupského knížectví Brixen (1 ks) a tříkrejcar, jejichž původ lze najít v německých knížectvích Pfalz-Zweibrücken (1 ks) a Solms-Lich (3 ks; raženy mezi lety 1595–1616; Grossmannová 2014).

Literatura

Grossmannová, D. 2014: *Boskovický poklad. Nález mincí z období třicetileté války*. Brno: Moravské zemské muzeum.

Pavloň, T. 2022: *Habrůvka 2014. Trať na Horkách, nález depotu mincí*. Rkp. nálezové zprávy MTX202300048 [cit. 2023-02-22].

Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <http://digiarchiv.amapa.cz/id/M-TX-202300048>.

Obr. 33. Habrůvka. Fotografie vybraných mincí poskytnutá nálezcem. Nálezce (anonym).

Fig. 33. Habrůvka. Photo of the selected coins provided by the finder. Finder (anonymous).

Summary

A coin depot from the Thirty Years' War period (Fig. 33) was found during an amateur metal detector survey carried out in the cadastral area of Habrůvka (Blansko District) in 2014.

Tomáš Pavloň, Vojtěch Koudelka

Holštejn (okr. Blansko)

„Strážná“, parc. č. 136/1.

Novověk. Milířišť. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.4197583N, 16.7734389E

V rámci povrchového průzkumu lesů v severní části k. ú. Holštejn byla identifikována zvýšená koncentrace objektů interpretovaných jako milířišť (Novák, Kadavý a kol. 2022, 44). Milířišť č. 1440 se nachází v nadmořské výšce 549 m, má oválný tvar s průměrem 13 m (po vrstevnici) × 10,5 m (po spádnicí). Od nejbližší v terénu rozpoznané komunikace je vzdáleno 76 m, k nejbližší vodoteči je to ze středu plošiny pouze 18 m. Sklon svahu, do kterého byl milíř zahloben, činí 8,6°. Sonda na milířišti č. 1440 byla 0,5 m široká a 12,5 m dlouhá. Zvrstvení zde bylo poměrně jednoduché, pod humusovou lesní vrstvou se nacházela uhlíkatá vrstva místy mocná až 30 cm. Z ní bylo odebráno reprezentativní množství vzorků uhlíků, které byly dále analyzovány a datovány. Nejmladší dendrochronologicky datované vzorky pocházejí ze dřevin smýcených po roce 1832. Během výzkumu se nepodařilo objevit žádné movité archeologické nálezy. Doprovodný průzkum detektorem kovů v okolí milířišť rovněž neodhalil žádný artefakt, který by bylo možné klást do souvislosti s pálením dřevěného uhlí (Rybníček, Kolář 2022, 29, 33–35).

Literatura

Novák, J., Kadavý, J. a kol. 2022: Pozůstatky lidské činnosti v lesích.

In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 43–51.

Rybníček, M., Kolář, T. 2022: Dendrochronologie. In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 28–29, 33–35.

Summary

The samples of charcoal were taken for further analyses during the test pitting of the charcoal piles located in the cadastral area of Holštejn (Blansko District). The youngest dendrochronological data comes from 1832.

Jakub Novák

Hostěnice (okr. Brno-venkov)

„Nad Propastí“, „Pacholské“, „U Šedého žlábků“, parc. č. 274/1.

Novověk. Lom, milířišť, vápenka. Průzkum detektorem kovu. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2365156N, 16.7682381E; 49.2374264N, 16.7688494E; 49.2364947N, 16.7640322E

Během předstihového záchraného archeologického výzkumu v okolí areálu lomu Mokrá (Českomoravský cement, a. s.) byl proveden průzkum terénu v oblasti žlábků „Nad Propastí“. Nověji byla při jeho dně lokalizována hráz zaniklého záchytného

rybníka, která je navezena materiálem částečně obsahujícím vápenc i místní slepence. Vodní nádrž mohla být dříve dotována svahovým prameništěm, které zaniklo současně se vznikem mokerského lomu Břidla v 60. letech 20. století. Vzhledem k této skutečnosti a vazbě na obslužné komunikace vedoucí k okolním novověkým vápenkám a lomům lze objekt datovat nejpozději do raného novověku. Severozápadně od reliktní hráze byly dokumentovány dva větší strukturované hliníky, které by mohly být dokladem vesnické výroby sušených cihel, tzv. „vepřovic“. V trati „Pacholské“ byl zachycen reliktní obdélný plošiny určené k milířování vápna. Ve zbývajících částech tratí „Nad Propastí“, „Pacholské“, „U Knížecího lomu“ a „U Šedého žlábků“ byly zaznamenány další, převážně menší vápenické pece a lomy na vápenc, v jednom případě i válečný okop umístěný do menší vápenické pece. Současně byly monitorovány zemní práce spojené s budováním nových obslužných cest při severním okraji Prostředního mokerského lomu.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A surface survey was carried out in the vicinity of Mokrý Quarry (Hostěnice cadastral area, Brno-Country District) in the area of 'Nad Propastí' field. The dyke of a defunct pond was identified at the bottom of the quarry. Two loam pits that could be evidence of a local mudbrick production were documented nearby. Remains of a rectangular-shaped structure for lime burning were detected in 'Pacholské' field. Small lime kilns, limestone quarries and a military foxhole were found around.

Petr Kos

Hovorany (okr. Hodonín)

„Padělky za vinohradem“, parc. č. 4820.

Raný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

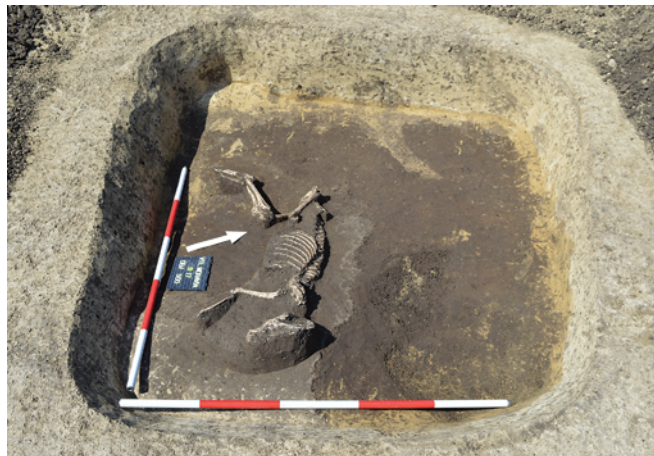
Lokalizace: S-JTSK: -574219.20, -1188701.89; -574216.46, -1188727.69; -574360.50, -1188710.18; -574357.52, -1188736.63

V dubnu a květnu roku 2022 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia v severovýchodní části polní tratě „Padělky za vinohradem“, která se rozkládá přibližně 2,3 km severozápadně od středu obce Hovorany. Existence dosud neznámé lokality v uvedeném místě byla predikována na základě výsledků geofyzikální prospekce realizované v letech 2021 a 2022 (lokalita D17; Milo et al. 2022). Řešený prostor je situován v nadmořské výšce 220–236 m, ve střední partii členitého jihovýchodního svahu, jenž spadá ze severovýchodního výběžku návrší Karlák (281,0 m n. m.) k levé straně údolí Karlánského potoka.

V rámci skryté plochy o délce zhruba 140 m a šířce 25 m byly zachyceny tři sídlištní jámy. Jednalo se o mělký žlabovitý objekt, jenž jako jediný poskytl zlomky keramických nádob datovatelných do raného středověku, rozsáhlejší nepravidelnou jámu s podhloubenými stěnami a částečně propáleným dnem a menší jámu zhruba čtvercového půdorysu se zaoblenými rohy a s částečně propálenými stěnami i dnem. Ve svrchní partii zásypu posledně uvedeného objektu byly objeveny dvě psí kostry, které ležely zrcadlově na opačných bocích těsně nad sebou (obr. 34, 35).

Literatura

Milo, P., Tencer, T., Šálka, D., Havelka, J. A. 2022: *Geomagnetická prospekcia Moravia – VTL plynovod – lokality D. Správa o geofyzikálnom prieskume*. Rkp. zprávy č. 22010. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie FF MU, Brno.

Obr. 34. Hovorany. První psí skelet v zásypu sídlištní jámy. Foto M. Přichystal.

Fig. 34. Hovorany. The first dog skeleton in the backfill of a settlement pit. Photo by M. Přichystal.

Obr. 35. Hovorany. Druhý psí skelet v zásypu sídlištní jámy. Foto M. Přichystal.

Fig. 35. Hovorany. The second dog skeleton in the backfill of a settlement pit. Photo by M. Přichystal.

Summary

The archaeological excavation was carried out in the spring of 2022 in Hovorany, 'Padělky za vinohradem' field (Hodonín District). Three settlement pits, one of which yielded fragments of early medieval pottery, were documented. Two dog skeletons (Fig. 34, 35), lying mirrored on opposite sides just above each other, were discovered in the upper backfill layers of a smaller pit.

Michal Přichystal

Hranice (okr. Přerov)

Svrčov, parc. č. 1930/1.

Středověk. Vápenka. Vizualní/geodetický průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.5372697N, 17.7477994E

Během povrchového průzkumu torza hradu Svrčov nad údolím Bečvy, vyvolaného pracovníky Mendelovy univerzity v Brně, došlo k objevu dosud neznámé vápenické pece typu Müller 3, pravděpodobně čtyřkanálové (Müller 1976, srov. subtyp 3c; Kos 2015). Pec výrazně obdélného schématu je svou výrobní částí zadlabaná do okružního valu na severovýchodním obvodu fortifikace. V plánu M. Plačka je neúplně znázorněna a pracovně identifikována jako krátký obranný příkop oddělující malé předhradí od vlastního hradu (Plaček 2001, 601–602). Pec má na dně dobře dochovanou substrukci kamenné plenty (karbonská droba) pojené dočervena vypáleným jílem. Na povrchu plenty byly nalezeny kusy suroviny v podobě světle šedých mikritických vápenců, pravděpodobně macošského souvrství. Ty mohly být k peci transportovány, podle směru obslužné komunikace v předpeci, buďto z prostoru vápencových výchozů Velké Kobylanky, nebo nejspíše z okolí Hranické propasti, která je od hradní vápenice vzdálená cca 545 m vzdušnou čarou a je s ní propojená starou úvozovou cestou. K určení původu facie vápenců použitých k výrobě stavebního vápna hradu Svrčov však rozhodně přispěje chemický rozbor, který by mohl naznačit i jiné historické ložisko s přirozeně dostupnou kvalitnější surovinou, které mohlo ležet v dálce až 740 m od zříceniny hradu nedaleko železniční zastávky Teplice nad Bečvou. Stavební kámen, který tvořily jemnozrnné slepence a písčité droby karbonského stáří, byl podle pozůstatků v hradním příkopu (velké kvádrotité bloky) s velkou pravděpodobností lámán v kamenolomech na severním temeni a východním úbočí vrchu Hůrka.

Literatura

Kos, P. 2015: Výzkum vrcholné středověkých vápenických pecí v jižní části Moravského krasu se zřetelem na oblast u Mokrý. *Archeologia technica* 26, 27–68.

Müller, R. 1976: Die Ungarischen Kalkbrennöfen. *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters* 4, 69–82.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Summary

A hitherto unknown lime kiln was discovered during a surface survey of the remains of Svrčov Castle (Hranice cadastral area, Přerov District). The kiln of a distinctive rectangular shape was dug into the rampart at the north-eastern side of the castle fortification.

Petr Kos

Hulín (okr. Kroměříž)

„Hřebavec před dráhou“.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: WGS-48: 49.3030703N, 17.4436711E

Pokračování prací při rozšíření ložiska těžby šterkopísků v roce 2022 přineslo zjištění pouze jediného zahloubeného objektu z raného středověku. Monitoring skrývkových prací zde probíhá dlouhodobě (Geislerová, Parma eds. 2018, 231; Fojtík,

Popelka 2020) a vyjma roku 2014, kdy byla přeložkou Němčického potoka v severní části polní trati „Hřebavec před dráhou“ zasažena část zaniklé středověké vesnice (Popelka 2015), každoročně přibývají v nově skrytých plochách v severozápadní části hulínského těžebního prostoru pouze jednotlivé, prostorově velice rozptýlené objekty.

Literatura

Fojtík, A., Popelka, M. 2020: Hulín (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 61(2), 151–152.

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2018: *Výzkumy – Ausgrabungen 2011–2016*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Popelka, M. 2015: Hulín (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 56(2), 261–262.

Summary

During the expansion of the mining area of the gravel pit in Hulín, ‘Hřebavec před dráhou’ field (Kroměříž District), one feature from the Middle Hillfort Period was excavated.

Miroslav Popelka, Martin Paulus, Radka Popelková

Hýsly (okr. Hodonín)

„Šepruny“, parc. č. 997.

Středověk. Tvrz/hrádek. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.048522055, 17.178618605

V březnu 2022 byl na základě veřejně dostupné mapy povrchu (ČÚZK) lokalizován v místě kóty 304 v polní trati „Šepruny“ kruhový útvar, po jehož ověření v terénu bylo možné konstatovat relikty zemního kruhového opevnění zaniklého feudálního

Obr. 36. Hýsly. Ortofoto místa s vegetačními příznaky zaniklého feudálního sídla. Foto R. Bíško.

Fig. 36. Hýsly. Orthophoto of the site with vegetation marks showing the former feudal seat. Photo by R. Bíško.

sídla typu *motte* s drobným severním předhradím trapézovitého tvaru (obr. 36). Okružní val o průměru takřka 200 m obklopuje asi 20 m široký příkop, jenž uzavírá mírně vyvýšenou akropoli kruhového tvaru o průměru 25–30 m. Od severu se k fortifikaci přimyká nevýrazně zvýšená, téměř pravoúhlá plošina o délce cca 50 m. Větší část objektu leží na aktivně zemědělsky obdělávaném poli (k. ú. Hýsly, parc. č. 997) a menší v trvale zatravněném mezním pásu (k. ú. Moravany u Kyjova, parc. č. 2228), který kopíruje polní cesta nyní využívaná jako cyklostezka Kyjovská. K zaniklému feudálnímu sídlu se může vázat nedaleká polní trať zvaná „Purgrabka“, zaznamenaná na mapě císařských otisků Stabilmního katastru (ČÚZK) severně od lokality v údolí potoka Moštěnky. Rozměry objektu jsou pro obvyklé moravské *motte* dosti naddimenzované a nevylučují ani jiné určení. Dosaďadní povrchové sběry doložily jen pravěkou keramiku (mladší neolit, střední doba bronzová) a jen ojedinělé zlomky nádob z pokročilejšího středověku.

Literatura

ČÚZK- Archiv: *Císařské povinné otisky stabilmního katastru 1 : 2 880 – Morava a Slezsko. Rok 1827. 0950-1 Hýsly* [online]. © Český úřad zeměměřický a katastrální. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?type=ciom&idrastru=B2_a_6MS_950-1_2.

Summary

A circular structure was identified firstly on a map east of Hýsly village in 'Šepruny' field (Hodonín District). After its verification in the field, it was possible to classify it as a relic of a feudal seat with a *motte*-type fortification and a small trapezoid-shaped northern bailey (Fig. 36).

Petr Kos, Jiří Kala, Richard Bíško

Chromeč (okr. Šumperk)

„Nad Vší“.

Novověk. Komunikace. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.9322014N, 16.8871236E; 49.9321739N, 16.8873114E

V průběhu července a srpna roku 2022 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc, p. o., záchranný archeologický výzkum na katastru obce Chromeč, v trati „Nad Vší“. Výzkum byl vyvolán stavbou nové komunikace I/11 Postřelmov–Chromeč. Během výzkumu byl zachycen relikt zaniklé komunikace. Lokality se nachází severně na poli v těsném sousedství polní cesty vedoucí z Chromče do Vyšehoří. Terén má v místě nálezu nadmořskou výšku 302 m.

Relikt komunikace se v terénu jevil jako linie (směr SZ–JV) střední hnědošedé hlíny o maximální šířce 3,2 m. V jejím místě byly položeny tři sondy. Profil objektu měl vanovitý tvar s rovným dnem, mírně konkávními stěnami se středním sklonem a maximální hloubkou 0,18 m. Komunikace, která má také SZ–JV směr, je v těchto místech zakreslena již na mapě I. vojenského mapování (Oldmaps).

Literatura

Oldmaps: *I. vojenské mapování – josefské. Morava, mapový list č. 7* [online]. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně. [cit. 2022-01-13. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=lvnm.

Summary

A relic of a defunct road was excavated with three test pits during the summer of 2022 in the cadastral area of Chromeč (Šumperk District). The maximum width of the road was around 3.2 m, the depth was 0.18 m.

Vendula Vránová

Jaroměřice nad Rokytnou (okr. Třebíč)

Nám. Míru č. p. 1, parc. č. st. 1.

Novověk – industriální období. Zámek. Vertikální řez, plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Telči.

Lokalizace: WGS-84: 49.0937633N, 15.8922353E; 49.0935575N, 15.8921228E

Ve dnech 22. a 24. 3. 2022 proběhl na Čestném dvoře Státního zámku Jaroměřice nad Rokytnou záchranný archeologický výzkum formou dohledu při příležitosti celkové rekonstrukce elektroinstalace v hlavní budově zámku. Výkop o hloubce 1 m a šířce 60 cm probíhal v hlavní větvi 7 m od severní zdi hlavní budovy zámku přes celou šíři Čestného dvora. Druhá, kratší větev, odbočovala z hlavní větve ve vzdálenosti 9 m od západního bočního křídla dvora kolmo na hlavní budovu. Dle geofyzikální prospekce (Hašek et al. 1998, 42) nebylo v průběhu výkopu očekáváno zjištění žádných zděných konstrukcí. Výkop se dotkl zejména navážek a zásypů starších sítí (zcela to platí pro vedlejší větev výkopu). Při dně, ve vzdálenosti 2–2,6 m od západního křídla, byla pozorována cca 20 cm mocná vypálená jílovitá vrstva bez nálezů. Ve východní části byly v profilu v hloubce 50 cm sledovány stopy cihlové dlažby o šířce cca 2 m. Mezi skromné nálezy patří keramika, kosti a z východního konce hlavní větve výkopu také kachle. Zjištěné nálezy lze datovat do 19. století a do přelomu 19. a 20. století.

V souvislosti s úpravou podlah v prostoru pokladny Státního zámku Jaroměřice nad Rokytnou byl ve dnech 18. a 23. 11. 2022 proveden formou dohledu záchranný archeologický výzkum. Jednalo se o dvě místnosti v přízemí hlavního křídla při západní straně vestibulu s výhledem na jih. V obou místnostech byla snížena podlaha cca o 30 cm. V obou místnostech byly kresebně a fotograficky dokumentovány základy již zmizelých subtilních příček o šířce 20–40 cm jdoucích přes celé místnosti ve směru S–J. Ty byly pravděpodobně v 80. letech 20. století narušeny trámy, na nichž spočívala současná podlaha (Fidler et al. 2017). Ze zásypů v obou místnostech pochází množství keramického materiálu, včetně kachlů, datovaného od novověku po industriální období.

Literatura

Fidler, P., Křesadlová, L., Perutková, J., Ruhe, L., Spáčilová, J.,

Valeš, T. 2017: *Proměny zámeckého areálu v Jaroměřicích nad Rokytnou*. České Budějovice: Národní památkový ústav.

Hašek, V., Nekuda, R., Tomešek, J. 1998: *Zpráva o archeogeofyzikální prospekci na akci Jaroměřice nad Rokytnou – zámek, okr. Třebíč*.

Uloženo: Archiv SZ Jaroměřice nad Rokytnou.

Summary

The rescue archaeological excavation carried out in the Court of Honour of Jaroměřice nad Rokytnou Chateau (Třebíč District) mainly yielded modern-period backfills and older utility lines. The findings could be dated to the 19th and early 20th centuries. The second rescue excavation conducted in two rooms of the

booking office of the chateau documented the foundations of subtle partitions and yielded an amount of 19th–20th-century ceramic fragments, including tiles.

Stanislav Vohryzek

Kopřivnice (okr. Nový Jičín)

Ul. Česká, Kadláčková, parc. č. 563/10, 563/19, 563/9.

Pozdní středověk. Areál jiné aktivity. Plošný odkryv.

Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Slezské zemské muzeum, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.6032550N, 18.1407942E

V září roku 2022 probíhal v Kopřivnici dozor liniové stavby plynu, při kterém byla na ulici Česká zachycena situace skládající se z několika vrstev, včetně původního dláždění ulice z přelomu 19. a 20. století (obr. 37). Pod dlažbou se nacházely původní starší neporušené vrstvy. Nejspodnější z nich obsahovala množství pozdně středověké keramiky.

Literatura

Neuveдено.

Obr. 37. Kopřivnice. Novověké a pozdně středověké souvrství. Foto J. Juchelka.

Fig. 37. Kopřivnice. Modern and late medieval strata. Photo by J. Juchelka.

Summary

A group of cultural strata (Fig. 37) with fragments of late medieval pottery was found in Česká Street (Kopřivnice cadastral area, Nový Jičín District).

Jiří Juchelka, David Galia

Kozlov (k. ú. Kozlov u Velkého Újezdu, okr. Olomouc) Obírka, parc. č. 195.

Vrcholný středověk – novověk. Ojedinelý artefakt. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezů: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.5767667N, 17.5970167E

V roce 2020 byl při jihovýchodním okraji katastru obce Kozlov u Velkého Újezdu během preventivní detektorové prospekce realizované L. Dokoupilem, spolupracovníkem Muzea Komenského v Přerově, p. o., nalezen v úrovni kamenné suti solitérní kovový artefakt středověkého až raně novověkého stáří. Místo nálezů se nachází pod valem pravěkého hradiska na východním svahu výrazného kopce Obírka (622 m n. m.) na okraji Oder-ských vrchů, které od severu ohraničují bečevskou část Moravské brány. Lokalita je situována severně od obce Loučka, na levo-břeží potoka Trnávka. Nadmořská výška polohy činí 580 m.

Nalezena byla železná ocílka kapkovitého či mandlovitého tvaru se středovým, původně pohyblivým trnem připevněným nýtem, který umožňoval manipulaci s knotem (obr. 38). V horní části trnu jsou patrné dvě obvodové rýžky. Celková délka předmětu, který se dochoval ve velmi dobrém stavu, činí 91 mm, max. šířka 33,5 mm, max. tloušťka 7 mm, hmotnost dosahuje 44 g. Na jednom ze zaoblených ramen křesadla sblíhajících se směrem k nýtu s trnem je napříč probíhající prasklina způsobená patrně ještě v době jeho používání.

Železné křesadlo představuje předmět spojovaný s osobní výbavou a jeho ztráta patrně souvisí s pohybem lidí ve středověkém či raně novověkém období v okolí areálu zaniklého pravěkého výšinného opevněného sídliště, situovaného ve vrcholových partiích kopce Obírka. Hradisko, objevené v polovině 90. let 20. století, bylo datováno na základě archeologických nálezů, především několika depotů a rovněž velkého množství solitérních předmětů. Ty dokládají osídlení lokality v období kultury lužických popelnicových polí, v době laténské a sporadicky rovněž v době stěhování národů (Čižmář, Salaš 2009).

V případě exempláře z Kozlova se jedná o první známý nález ocílky kapkovitého či mandlovitého tvaru opatřené středovým trnem na Přerovsku. V rámci Olomouckého kraje lze uvést obdobný nález z lokality Doubravice na Šumpersku (Faltýnek, Hlubek 2022, 88, 90, obr. 5: 3). Další analogická varianta křesadla pochází z lokality Nová Sídla – Chlum v Pardubickém kraji. Obecně je tento typ křesadel možné datovat pouze rámcově od 13. do 16. století (Vích, Žákovský 2012, 96–97, 113, obr. 6).

Obr. 38. Kozlov. Železná ocílka. Foto Z. Schenk.

Fig. 38. Kozlov. Steel fire striker. Photo by Z. Schenk.

Literatura

Čižmář, M., Salaš, M. 2009: Nové hradiště v Moravské bráně.

Archeologické rozhledy LXI(1), 63–76.

Faltýnek, K., Hlubek, L. 2022: Kolekce archeologických nálezů z Doubravice (okr. Šumperk). *Archeologie Moravy a Slezska* XXII, 82–94.

Vích, D., Žákovský, P. 2012: Soubor kovových předmětů z dosud neznámé lokality na Litomyšlsku. *Archeologické rozhledy* LXIV(1), 89–128.

Summary

Isolated steel fire striker generally dated from the 13th to 16th centuries (Fig. 38) was found in 2020 during a metal detector survey on the eastern slope of Obírka, a hillfort located near Loučka village (Kozlov u Velkého Újezdu cadastral area, Olomouc District).

Zdeněk Schenk, Lubomír Dokoupil

Kroměříž (okr. Kroměříž)

„U Zachara“

Středověk, novověk. Ojedinelé artefakty. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. A30603–A30640.

Lokalizace: WGS-84: 49.2876561N, 17.3833989E

Při stavební akci související se založením technické vybavenosti pro lokalitu individuálního bydlení Hanácká pole v poloze „U Zachara“ na západním okraji intravilánu Kroměříže nebyly v průběhu zemních prací zjištěny žádné zjevné archeologické objekty ani situace a je možné konstatovat, že v průběhu pravěku, rané doby dějinné ani středověku nebyla tato poloha intenzivněji využívána. Přesto byla v průběhu zahájení zemních prací provedena rozsáhlá povrchová prospekce a prospekce s využitím detektoru kovů, která přinesla ojedinelé keramické a kovové nálezy. V případě keramického souboru je zcela jisté, že se jedná o nálezy v druhotné poloze, čemuž nasvědčuje výrazná fragmentarita a výrazná abraze jednotlivých zlomků. Datačně je možné skromnou kolekci zařadit do vrcholného středověku a novověku. V případě kovových nálezů není zřejmé, zda se do tohoto prostoru dostaly také druhotně (např. v souvislosti s hnojením, jak je tomu u keramiky), či zda se jedná o předměty, které mohou souviset s případnou dobovou aktivitou v tomto prostoru. Z kovových exemplářů výrazně vyčnívá sférické bimetalické závaží o váze 24,39 g z raného středověku, jakožto předmět, který byl do dob intenzivnějšího využívání detektorů kovů považován za poměrně raritní. Zajímavým nálezem je pak nesporně také další drobné mincovní závaží o váze 6,55 g, tentokrát však již na známý nominál, a to uherský dvoudukát. V případě neurčitelného pražského groše nebo slepence drobných mincí je možné uvažovat o jejich souvislosti s „bitvou u Kroměříže“ z roku 1423, která se snad mohla odehrát někde v západním předpolí města. Ostatní nálezy mají charakter frekventovaně se vyskytujících drobných předmětů (součásti oděvu, kování atp.).

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The rescue excavation carried out in connection with construction work along the western border of Kroměříž built-up area in ‘U Zachara’ field (Kroměříž District) did not bring any positive

archaeological evidence. However, the surface and metal detector surveys yielded valuable finds, including an early medieval spherical bimetallic weight, a weight for a Hungarian ducat or small medieval coins. The artefacts were most probably found in the secondary position and are not directly associated with the site.

Miroslav Popelka

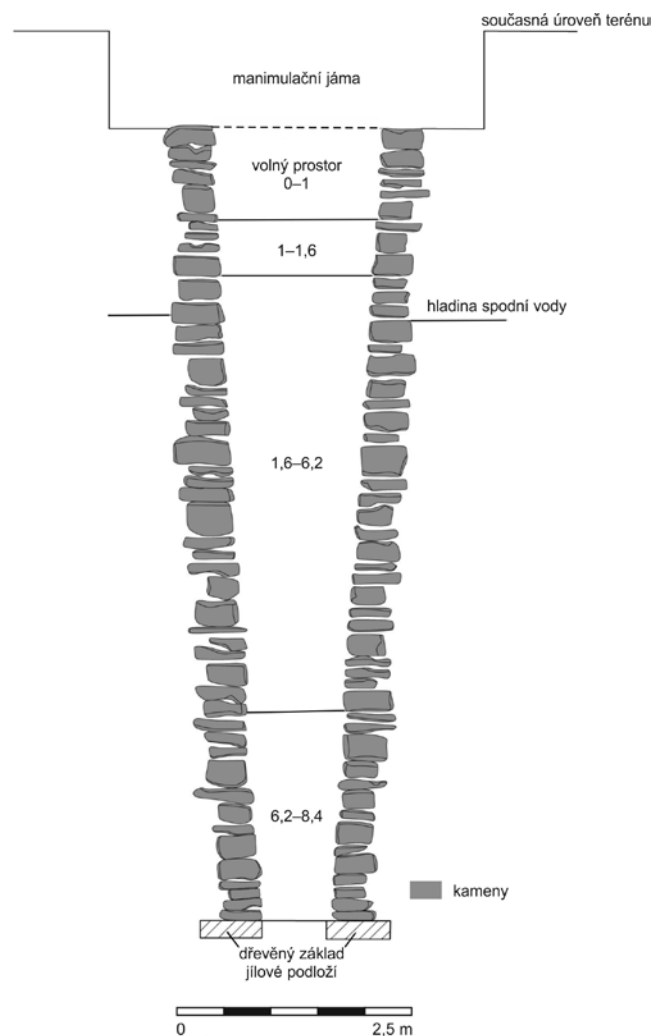
Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ul. Jánská, parc. č. 14, 15.

Novověk. Město. Sonda. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o. Inv. č. A30543–A30563.

Lokalizace: WGS-84: 49.2984267N, 17.3914133E

Na rozhraní parcel č. 14 a 15 v zahradě (nádvoří) ZUŠ na ulici Jánská v Kroměříži byla v roce 2022 ve spolupráci s Technickými službami města Kroměříže provedena na základě předchozího geofyzikálního průzkumu (realizovaného týmem z Ústavu archeologie a muzeologie FF MU) sondáž za účelem

Obr. 39. Kroměříž, ulice Jánská. Rekonstruovaný profil prozkoumané barokní studny. Autor F. Šrámek.

Fig. 39. Kroměříž, Jánková Street. Reconstructed profile of the investigated Baroque well. Author F. Šrámek.

zjištění predikované historické studny. Tato studna byla v první vytipované anomálii skutečně obnažena a následně byla specializovanou firmou (Filip Doležel – studnařské práce) vyčištěna a zasanována pro další využití. Paralelně s čistícími pracemi prováděl Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., průběžnou dokumentaci stratigrafické situace zásypu studny a odběr relevantních datačních vzorků (obr. 39). Studna má téměř kruhový půdorys s rozměry ústí v dochované části cca 1,7 × 1,8 m, ke dnu se plynule kónicky zužuje až na průměr 0,7 m na bázi. Hloubka studny je cca 8,5 m a byla postavena do předem připravené rozměrnější jámy z nasucho kladeného lomového kamene místního původu (pískovce), zbytek obsypu byl pravděpodobně doplněn šterkem a jílem. Na bázi se nachází dřevěný roubený základ (vzorky na dendrochronologii nebylo možné odebrat). Studna byla zasypána nehomogenními vrstvami, které bylo možné rozdělit na tři primární uloženiny, z nichž horní (hloubka 1,0–1,6 m) tvořil recentní odpad z 80. let 20. století. Prostřední vrstva (1,6–6,2 m) pocházela z průběhu 20. století a poslední vrstva (6,2–8,4 m) datuje vznik a užívání studny do průběhu 2. poloviny 18. století. Vynikajícím datačním prvkem byla dřevěná dýmka s tuzovaným letopočtem 1751 na těle, nalezená přibližně 20 cm nad jílovým dnem. Za předpokladu, že studna nebyla v 2. polovině 18. století kompletně vyčištěna, lze její stáří odhadovat zhruba na 300 let.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A stone well (Fig. 39) was excavated after a previous geophysical survey carried out in the centre of Kroměříž (Kroměříž District). The well is dated to the second half of the 18th century.

Miroslav Popelka, Martin Paulus, Filip Šrámek

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Štěchovice; Ul. Kojetínská, ul. Štěchovice, parc. č. 414/3.

Vrcholný středověk, novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o. Inv. č. A30128–A30163.

Lokalizace: WGS-84: 49.3006672N, 17.3857433E

Při rekonstrukci místní sítě plynovodního potrubí na ulici Kojetínská v Kroměříži probíhaly průběžné archeologické dohledy, které nepřinesly vzhledem k použité technologii stavby (poměrně úzký, částečně pažený výkop) a předchozí stavební činnosti (paralelně s plynovým potrubím probíhaly další inženýrské sítě, na vertikálních profilech tedy byly sledovány vesměs jejich zásypy) žádné informace o předchozím osídlení tohoto prostoru. V rámci etapy REKO MS Kojetínská I však byl v místě napojení na stávající plynovod na parcele č. 414/3, bezprostředně sousedící s historickým objektem Wechova dvora, otevřen větší výkop, na jehož vertikálních profilech byly dokumentovány a částečně prozkoumány a ovzorkovány dvě zásobní jámy a suterén nadzemní budovy (obr. 40). Materiál z nich vyzvednutý se hlásí do průběhu vrcholného středověku, přesněji do 14. století. Z tohoto zjištění plynou dva závěry. Prostor dnešního parku na nároží ulic Kojetínská a Štěchovice byl v minulosti využíván k hospodářským účelům a je otázkou, kudy v té době probíhala původní uliční čára, když jsou zjištěny zásobní jámy poměrně výrazně vysunuty do komunikačního prostoru. V tomto

prostoru se pak pravděpodobně rozrostla zástavba, o čemž svědčí zjištěný relikv suterénu nadzemní budovy, jehož obvod byl zachycen ve stavební jámě. Orientace je prakticky shodná se současnou uliční čarou, je tedy zřejmé, že zástavba původních Štěchovic nekončila budovou Wechova dvora, jak tomu napovídají mapové podklady a indikační skici, ale pokračovala dále do prostoru dnešní křižovatky. Přestože torzovitý materiál není možné přesněji hodnotit, ze stratigrafické situace superpozice jedné ze zásobních jam se suterénem je jasné, že hospodářské jámy jsou starší než následná zástavba. Na severním profilu byla při obvodu suterénu dokumentována konstrukce K901, která může být reliktem kamenné podezdívky čelní stěny zjištěné budovy. Další konstrukce (K900), odkrytá podél chodníku, probíhá paralelně s uliční čarou a dle použitého materiálu a technologie je nesporně pokročilého, novověkého stáří. Přesto se nepodařilo ji vysledovat ani na indikačních skicích, ani na historických leteckých snímcích.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 40. Kroměříž, Kojetínská ulice. Pohled na dokumentované souvrství ve výkopu pro napojení plynovodního potrubí. Foto M. Paulus.

Fig. 40. Kroměříž, Kojetínská Street. View of the documented stratigraphy in the construction pit for the gas pipeline connection. Photo by M. Paulus.

Summary

The high medieval and modern-period features were documented on vertical profiles (Fig. 40) during the gas pipeline reconstruction on the crossroad of Kojetínská and Štěchovice streets in Kroměříž (Kroměříž District).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Štěchovice; Ul. Štěchovice, parc. č. 413/21, 3476, 3477.

Středověk, novověk. Vesnice/městečko. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.2999467N, 17.3852122E

V průběhu roku 2022 byly průběžně sledovány další práce (viz Paulus, Popelka 2022) při stavbě bytového domu v původně samostatné obci Štěchovice, později integrované do celku města Kroměříže. Na počátku roku bylo prozkoumáno několik objektů

situovaných k uliční čáře v místě založení stanoviště jeřábu (parc. č. 413/21). Mezi objekty vynikala zahloubená část nadzemního domu s roubenou dřevěnou konstrukcí (obr. 41). Další zemní práce, zasahující za hranici dosud zkoumané plochy, zde probíhaly až na podzim, kdy byla položena kanalizace a umístěna retenční nádrž (parc. č. 3476, 3477). Celá plocha retenční nádrže byla kompletně prozkoumána a poskytla na dvě desítky archeologických situací datovaných většinou do novověku (obr. 42).

Literatura

Paulus, M., Popelka, M. 2022: Kroměříž (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 63(2), 158.

Summary

Ongoing excavation along Štěchovice Street in Kroměříž (Kroměříž District) yielded about 20 features dated to the medieval and modern periods (Fig. 41, 42).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Obr. 41. Kroměříž, ulice Štěchovice. Kolmý snímek zahloubené části roubeného středověkého domu. Foto M. Popelka.

Fig. 41. Kroměříž, Štěchovice Street. Vertical photo of a sunken part of the medieval log house. Photo by M. Popelka.

Obr. 42. Kroměříž, ulice Štěchovice. Kolmý snímek situací v prostoru retenční nádrže – stavební a vápenné jámy, žlaby, konstrukční jámy. Foto M. Popelka.

Fig. 42. Kroměříž, Štěchovice Street. Vertical photo of features in the area of the retention basin – construction and lime pits, narrow trench-like features and post holes. Photo by M. Popelka.

Křelov-Břuchotín (k. ú. Křelov, okr. Olomouc) „Za Chaloupkami“.

Středověk. Místo sběru. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.6091119N, 17.1981019E

V roce 2021 získalo Vlastivědné muzeum v Olomouci kolekci archeologických nálezů, která byla nasbírána v trati „Za Chaloupkami“ v katastru Křelova. Lokalita se nachází mezi křelovským Fortem XVII a rychlostní komunikací R 35. Jde o svah obrácený k východu s nadmořskou výškou 250–265 m. Předaný soubor tvoří zejména zlomky středověké keramiky, kterou doplňují dva fragmenty okrajů z mladší doby železné, osm raně novověkých střepů a část hlavičky dýmky. Středověkou keramikou reprezentuje celkem 33 kusů keramiky. Za nejstarší lze označit masivnější zlomky s příměsí grafitu ve hmotě, charakteristické pro průběh 13. až počátek 14. století. Tuto dataci také podporují tři římsovité okraje. Do 14. století spadá bílá krupičkovitá hrnčina a šedá keramika s příměsí písku. Pouze jeden okraj ve tvaru okruží a nožku z pánvičky můžeme klást do průběhu 15. století.

Interpretace shromážděných nálezů je v současné době nejasná, neboť z okolí Křelova neznáme žádnou zaniklou vesnici, s níž bychom mohli tento materiál spojovat. Snad by nalezená keramika mohla souviset s blíže neurčenou samotou stojící mimo ves. Případně lze připustit jeho uložení v sekundární či terciární poloze. V písemných pramenech se Křelov objevuje poprvé ve 2. polovině 13. století, kdy část Křelova vlastnila místní drobná šlechta a díl náležel olomoucké kapitule, která si zde zřídila dvůr (Dostál, Říkovský 1935, 258–263; Hosák 2004, 497).

Literatura

Dostál, J., Říkovský, F. 1935: *Olomoucký okres II. Místopis*. Olomouc: Musejní spolek v Brně.

Hosák, L. 2004: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha: Academia.

Summary

In 2021, the Regional Museum in Olomouc acquired a collection of archaeological finds from the cadastral area of Křelov (Olomouc District). The collection predominantly contains medieval pottery dating from the 13th to the 15th century.

Lukáš Hlubek

Kyjov (k. ú. Bohuslavice u Kyjova, okr. Hodonín) „Příčníky“.

Středohradištní období (RS3). Pohřební areál. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -562715.47, -1178930.80; -562693.64, -1178934.56; -562920.66, -1179293.15; -562942.15, -1179276.65

V lednu až březnu roku 2022 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia v severozápadní části polní tratě „Příčníky“, která se rozkládá přibližně 1,5 km severně od středu obce Bohuslavice. Existence dosud neznámé lokality v uvedeném místě byla predikována na základě výsledků systematické terénní prospekce trasy zamýšleného plynovodu, realizované v roce 2013 (lokalita 03/16: Hlas et al. 2014). Řešený prostor je situován v nadmořské výšce 225–251 m na temeni a úbočích plochého svahového hřebetu, jenž vybíhá ze západní strany Lenivé hory (462,7 m n. m.) severozápadním směrem k soutoku říčky Kyjovka (Stupava) s potokem Kratinka.

V rámci skryté plochy o délce zhruba 415 m a šířce 20 až 35 m bylo zachyceno celkem 80 zahloubených objektů. Kromě sídlištních jam lengyelské kultury (Přichystal, Kala 2023) se jednalo o 13 kostrových hrobů, které reprezentují část dosud neznámého pohřebiště ze střední doby hradištní. Všechny hroby se koncentrovaly v poměrně úzkém pásu, jenž kopíroval rozhraní temene a jihozápadního úbočí návrší. Hrobové jámy obdélníkového až oválného půdorysu byly vesměs jednotně orientovány ve směru JZ–SV, ovšem jejich hloubka výrazně kolísala v rozmezí od 0,1 m do 1,25 m. Navzdory vyvýšené poloze zasahovaly hlubší jámy až pod úroveň hladiny spodní vody, což značně znesnadňovalo jejich výzkum. Zemřelí byli uloženi v natažené pozici na zádech s horními končetinami rovně podél těla, přičemž jejich hlava se až na jednu výjimku nacházela vždy na jihozápadní straně. Jinou odchylku představuje dvojhrob dospělé osoby, patrně ženy, s novorozencem. Ve více než polovině hrobů byly zaznamenány relikty nebo alespoň negativy dřevěných konstrukcí, které dokládají, že do nich byla těla původně umístěna ve schránkách (rakvích; obr. 43), či na podložkách (márách). Ve třech případech byly ostatky uloženy ve výklenku, jenž byl vyhlouben ve spodní části podélné stěny hrobové jámy (obr. 44). Sporadickou výbavu hrobů tvořily především předměty denní potřeby (keramické nádoby, železné nože, zlomek kamenného

Obr. 43. Kyjov, „Příčníky“. Pohřeb dospělé osoby se železnými ostruhami v dřevěné schránce. Foto M. Přichystal.

Fig. 43. Kyjov, ‘Příčníky’. Burial of an adult with iron spurs in a wooden container. Photo by M. Přichystal.

brousku) a osobní šperky nebožtíků (bronzové náušnice, skleněné korálky), ojediněle se ovšem vyskytly i zbraně a součásti jezdecké výstroje (železný hrot kopí a železné ostruhy) či symbolické milodary (vejce). Nově objevené kostrové pohřebiště tvoří protipól ke známému birituálnímu mohylníku, který se rozkládá asi 1,1 km jihozápadně přes údolí Kyjovky (Stupavy) v lesní trati „Šotnery“ (Kavánová 1993; Machová 2012, 73–75).

Literatura

Hlas, J., Kiecoň, M., Zezula, M. a kol. 2014: 6114/Moravia – VTL plynovod.

Zpráva o terénní prospekci a identifikaci archeologických lokalit I–III. Rkp. náleзовé zprávy, č. j. MTX202100524 [cit. 2023-11-22].

Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100524>.

Kavánová, B. 1993: Slovanská pohřebiště v Kyjově-Bohuslavicích (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů 1989*, 76–77.

Machová, B. 2012: *Mohylová pohřebiště z oblasti Chřibů, Kyjovské pahorkatiny a Ždánického lesa*. Rkp. magisterské diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Ústav archeologie a muzeologie FF MU. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/k7wxt/DIPLOMKA.pdf>.

Přichystal, M., Kala, J. 2023: Kyjov (k. ú. Bohuslavice u Kyjova, okr. Hodonín). *Přehled výzkumů 64*(1), 184.

Obr. 44. Kyjov, „Příčníky“. Pohřeb dospělé osoby ve výklenku. Foto M. Přichystal.

Fig. 44. Kyjov, ‘Příčníky’. Burial of an adult in a niche. Photo by M. Přichystal.

Summary

From January to March 2022, a rescue excavation took place in the northwest part of ‘Příčníky’ field in the cadastral area of Bohuslavice u Kyjova (Hodonín District). In addition to settlement pits of the Lengyel culture (Přichystal, Kala 2023), there were 13 inhumation graves (Fig. 43, 44), representing a part of a previously unknown burial ground from the Middle Hillfort period.

Michal Přichystal, Jiří Kala

Kyjov (k. ú. Bohuslavice u Kyjova, okr. Hodonín) „U Hradla“.

Vrcholný středověk. Nález v druhotné poloze. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -563014.25, -1179444.00; -563031.50, -1179411.80; -563065.15, -1179465.69; -563040.61, -1179484.85

V únoru roku 2022 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., předstihový výzkum před plánovanou výstavbou VTL plynovodu Moravia ve střední části polní tratě „U Hradla“, která se rozkládá přibližně 1,2 km severozápadně od středu obce Bohuslavice. Existence dosud neznámé lokality v inundačním terénu při levém břehu stávajícího toku říčky Kyjovky (Stupavy) byla predikována na základě výsledků systematické terénní prospekce trasy zamýšleného plynovodu. Při třech kampaních povrchových sběrů realizovaných v roce 2013 bylo získáno neobvykle velké množství archeologických nálezů, mezi nimiž byly identifikovány mimo jiné zlomky keramických nádob z vrcholného středověku (lokalita 03/14: Hlas et al. 2014). Po plošné skrývce nadloží se však ukázalo, že pod orníční vrstvou se nachází pouze novodobé navážky a vyrovnávky terénu, a že se tedy zcela určitě jedná o materiál v druhotné pozici.

Literatura

Hlas, J., Kiecoň, M., Zezula, M. a kol. 2014: 6114/Moravia – VTL plynovod. Zpráva o terénní prospekci a identifikaci archeologických lokalit I-III. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100524 [cit. 2023-11-22]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100524>.

Summary

In February 2022, a rescue excavation was conducted in the cadastral area of Bohuslavice u Kyjova (Hodonín District) in ‘U Hradla’ field. This area yielded a significant number of finds from the High Middle Ages collected through surface surveys in 2013. However, after the removal of the overburden, it became apparent that beneath the topsoil, there were only modern-period backfills with archaeological material in the secondary position.

Michal Přichystal

Lhánice (k. ú. Lhánice, okr. Třebíč)

Intravilán, parc. č. 25, 30/1, 30/2.

Středověk, novověk. Vesnice/městečko, loch. Vizuální/geodetický průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

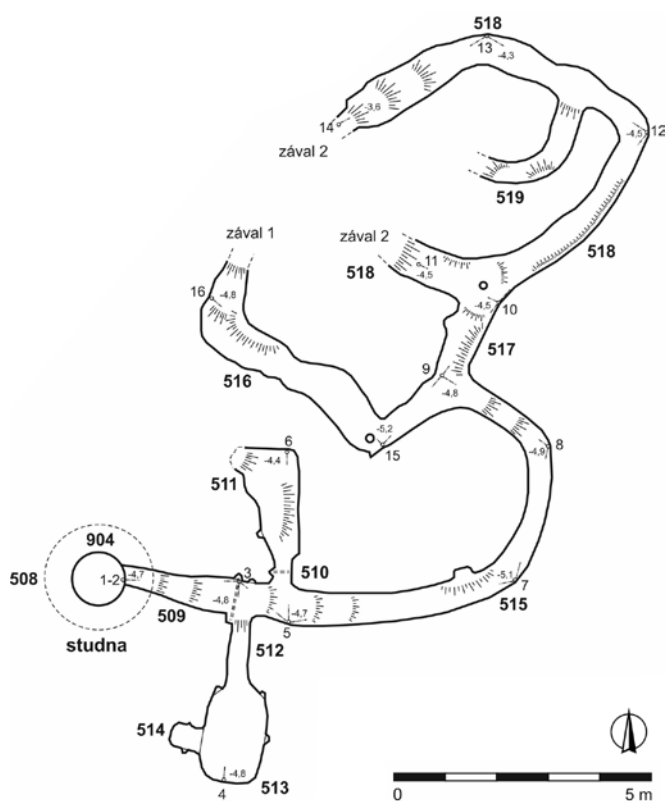
Lokalizace: WGS-84: 49.1091492N, 16.2193011E

Revizní archeologický průzkum lochu provedený roku 2022 pod domem č. p. 13 ve Lhánicích na Třebíčsku umožnil po 137 letech porovnání historické (Čapek 1885) a současné dokumentace (obr. 45). Nová dokumentace prokázala, že loch tvořený soustavou chodeb a přístupný skrze 7 m hlubokou studnu byl dokumentován poměrně zřetelně, díky čemuž vznikly při tvorbě původní mapy nepřesnosti, a některé stavební prvky, jak se ukázalo, byly dokonce zcela smyšlené (ohniště ve výklenku, vzdušníky, chyběly nebo přebývaly osvětlovací niky). Evidentně muselo někdy po roce 1885 dojít k radikální přestavbě usedlosti,

společně se studnou, v níž byla záměrně zazděna další dvě pokračování chodeb, směřujících jednak pod obytnou část domu a jednak do průjezdu usedlosti. Podle sdělení současné majitelky nemovitosti byl dům kompletně přestavěn na přelomu 60. a 70. let 20. století. Na základě nálezů vypálené mazanice a uhlíků ze spodního zásypu staršího podzemního propadu na dvoře usedlosti se zvyšuje pravděpodobnost, že někdy během 14.–15. století mohla nadzemní část středověké usedlosti podlehnout požáru. Další chodbu, zaznamenanou ve stavebním výkopu ve dvorním traktu, nelze na základě nové dokumentace spojit s dokumentovaným podzemním systémem. Patrně se jedná o další samostatný středověký loch zasahující na pozemek ze sousední východní parcely, který by bylo vhodné ještě v budoucnu podrobně sledovat během dalších stavebních úprav.

Literatura

Čapek, V. 1885: Z Oslavan: Příspěvek ku poznání lochů moravských – Lochy lhánické. *Časopis Muzejního spolku olomuckého* II, 88–91.

Obr. 45. Lhánice. Nový půdorysný plán lochu. Autor P. Kos.

Fig. 45. Lhánice. New floor plan of the cellar. Author P. Kos.

Summary

The re-excavation of the medieval cellar beneath House No. 13 in Lhánice (Třebíč District) allowed a comparison between historical (1885) and contemporary documentation (Fig. 45). According to the current property owner, the house underwent reconstruction in the late 1960s and early 1970s, including modifications of the entrance area of the cellar, which features approximately a seven-meter-deep well. Another cellar identified in the courtyard cannot be linked to the re-excavated underground system.

Petr Kos, Jiří Kala, Petr Knotek

Litovel (okr. Olomouc)

Staroměstské náměstí; parc. č. 471, 446, 1577/19, 1584/8.

Novověk. Pohřební areál. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.7078345N 17.0736303E; 49.7079679N 17.0735736E; 49.7081267N 17.0736803E

Záchranný výzkum byl prováděn v souvislosti s rekonstrukcí silnice II/449 a po většinu času probíhal formou odborného dohledu, během kterého nebylo zjištěno narušení archeologických situací. Pouze v prostoru budovaného autobusového zálivu na Staroměstském náměstí v Litovli byly v blízkosti kostela sv. Jakuba a Filipa nalezeny lidské ostatky, a to v kulturním souvrství novověkého stáří. Lidské ostatky byly nalézány v kontextech 0102 a 0103 izolovaně po jednotlivých kostech a nebyly pozorovány v intaktních situacích nebo v anatomické poloze. Patrně se jedná o relikt pohřbů, které byly původně uloženy na hřbitově rozkládajícím se v okolí kostela sv. Jakuba a Filipa. Zdejší hřbitov byl využíván k ukládání zemřelých nejpozději od 14. století, pohřbívání zde bylo ukončeno počátkem 20. století (Šlězár 2008, 21). Dále byly prozkoumány relikt zděné konstrukce postavené z lomového kamene na vápennou maltu, která patrně ohraničovala zdejší hřbitov.

Literatura

Šlězár, P. 2008: *Kostely a sakrální stavby v Litovli*. Archeologické památky střední Moravy, sv. 17. Olomouc: Archeologické centrum.

Summary

Human skeletal remains were discovered in a modern-period cultural layer near the Church of St Jacob and Philip in Litovel (Olomouc District). They likely represent remnants of burials originally placed in the cemetery surrounding the church.

Jakub Vrána

Lomnička (k. ú. Lomnička u Tišnova, okr. Brno-venkov)

Intravilán, parc. č. 167/1, 177, 213/1, 220.

Středověk, novověk. Vesnice/městečko. Náhodný zásah/nález.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3670422N, 16.4313164E

Během obnovy kabelu nízkého napětí v obci Lomnička u Tišnova byla v historickém jádru dělníky objevena klenba opuštěného historického kamenného sklepa (obr. 46) a část základů zaniklých zděných staveb, které souvisely s objektem bývalého poplužního dvora a následně zemanského statku, zmiňovaného v historických pramenech ve 13. století coby součást majetku cisterciáckého kláštera v Předklášteří u Tišnova. Dokumentované situace naznačily, že sklep a základy dalších pevných staveb lze datovat nejdříve do průběhu 15. století a nejpozději do 18. století, kdy byly tyto objekty již součástí soukromého hospodářského statku. Z leteckého snímku z 50. let 20. století je zřejmé, že dokumentovaná základová zdiva příslušející ke statku byla tou dobou již zbořena a v jejích místech se nacházel široký vjezd. Nejstarší základová zeď byla založena v kulturní vrstvě obsahující ještě zlomky keramiky ze 13. až 15. století. Sklep byl tvořen zazděnou vstupní šíjí a podzemní komorou vystavěnou z kamene na jíl. V zadní části komory se nacházela obdélná

drenážní/vsakovací jímka, naplněná až po okraj vodou. Další situace byly zachyceny v osách domů č. p. 3, 6–9, 25, 47 a 49. Z těch důležitějších lze zmínit pozdně středověkou vápennou jámu a požárem zaniklou usedlost z 15. až 16./17. století před domem č. p. 8, snad korespondující s požárovou vrstvou v nadloží dokumentovaného historického sklepení bývalého poplužního dvora. Před domy č. p. 3, 47 a 49 byly zachyceny šterkové úpravy staré návsi, dokumentující vývoj vnitřní infrastruktury obce v průběhu 15.–18. století.

Literatura

Neuveдено.

Obr. 46. Lomnička. Interiér sklepního prostoru bývalého hospodářského dvora. Foto P. Kos.

Fig. 46. Lomnička. Interior of cellar spaces of the former homestead. Photo by P. Kos.

Summary

The vault of a historic stone cellar (Fig. 46) was discovered in the centre of Lomnička u Tišnova (Brno-Country District), along with the foundations of masonry structures from the former manor house and, subsequently, the yeoman's homestead mentioned in the 13th-century written sources. Additionally, a late medieval lime pit, a homestead destroyed by fire between the 15th to 16th/17th century and gravel adjustments to the old village square were identified at the site, providing insight into the village's development from the 15th to 18th centuries.

Petr Kos

Loštice (okr. Šumperk)

Ul. Hradská č. p. 113/5, parc. č. 1526/1.

Vrcholný středověk. Předměstí. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.7435517N, 16.9289264E

V areálu domova pro seniory v Lošticích byly v rámci stavebních úprav vyhloubeny výkopy vedoucí od dešťových svodů podél východní strany domova do většího výkopu, ve kterém bude umístěna jímka na zadržení dešťové vody. Maximální hloubka výkopu pro jímku je 3,4 m, výkopy pro umístění rour dosahují 1 m. Částečně bylo prozkoumáno kulturní souvrství a tři zahřebené sídlištní objekty, z toho dvě zásobní jámy. Sídlištní jámy byly zdokumentovány na profilech výkopu pro umístění jímky, kulturní souvrství bylo zkoumáno v délce 6 m v úrovni

severovýchodního nároží domova pro seniory. Na základě keramických zlomků z výplní objektů i z kulturního souvrství lze narušené archeologické situace datovat do období vrcholného středověku. V kulturním souvrství byly objeveny rovněž keramické zlomky z období neolitu. Při ukládání tohoto souvrství byly patrně v blízkém okolí narušeny reliktu pravěkého osídlení.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A cultural layer and three excavated settlement features, including two storage pits, were examined during the excavation in Loštice (Šumperk District). Based on pottery fragments, the disturbed contexts can be dated to the High Middle Ages.

Jakub Vrána

Loučka (k. ú. Loučka u Valašského Meziříčí, okr. Vsetín)

„Ratíkov“, parc. č. 2177.

Novověk. Depot. Náhodný nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o. Inv. č. AH6754/1–769.

Lokalizace: WGS-84: 49.4491444N, 17.8437558E

V březnu 2022 byl nahlášen nález depotu mincí v destruované keramické nádobce v poloze „Ratíkov“ na katastru Loučka u Valašského Meziříčí. Během následné obhlídky lokality byla předmětná situace zdokumentována a proběhla dohledávka pomocí detektoru kovů. Na poměrně velké ploše (cca 4–5 m²) byly nalezeny další mince a také keramické fragmenty, které bylo možné spojit s výše uvedenou nádobou.

Depot se skládá z rekonstruované nádoby a 768 stříbrných mincí. Jde o drobné raně novověké ražby. Rámčově jsou datovatelné od poloviny 17. do poloviny 18. století, přičemž největší podíl spadá k přelomu století. Geograficky jde také o poměrně široký rozsah – převládají zde mince z českých zemí a Polska, doplněné ražbami uherskými, německými a rakouskými.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A hoard of coins deposited in a ceramic vessel was discovered in the cadastral area of Loučka (Vsetín District). The hoard contains early modern small silver coins dating from the mid-17th to the mid-18th century.

Samuel Španihel

Luká (k. ú. Březina, okr. Olomouc)

Hrad Špraněk (Zkamenělý zámek, Branky).

Středověk. Hrad. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.6673267N, 16.9036033E

V roce 2021 provedl autor příspěvku povrchový průzkum v areálu hradu Špraněk (zvaném též Zkamenělý zámek, Branky), který se nachází u obce Luká na katastrálním území Březina. Lokalita leží v Javoříčském krasu a tyčí se několik desítek metrů nad

potokem Špraňkem. Od okolního terénu sídlo vymezovala dvojice příkopů, které vznikly rozšířením skalních rozsedin. Předhradí zaujímal nevelký skalní suk, na němž byla předpokládána dřevohlinitá zástavba. Hradní jádro se rozkládalo na vrcholu nepravidelného vápencového bradla, které po obvodu chránila kamenná hradba, z níž se dodnes dochovaly pouze nevýrazné zbytky zdíva spojeného vápennou maltou. Do nejbližšího výběžku nad údolím bývá situován věžový palác o délce 14 m a šířce 6,5–9 m. Není jisté, zda v areálu jádra existovala ještě nějaká další stavba (srov. Gardavský 1961, 4; Tymonová 1996, 31–32; Plaček 2001, 615, obr. 1193; Dehnerová, Šlězár 2015, 68).

V písemných pramenech je hrad uveden poprvé v podobě přídomku Dětricha ze Spran roku 1313. Dětrich zastával v letech 1329–1355 úřad brněnského sudího. Je pravděpodobné, že si nechal vystavět na počátku 14. století své sídlo na Bouzovsku, i když dnes není jasné, jak tento majetek nabyt. Nedlouho po jeho smrti syn Ješek prodal hrad markraběti Janu Jindřichovi. Naposledy je Špraněk zmíněn roku 1398, kdy jej markrabě Jošt zapsal Erhardovi z Kunštátu s tím, že v listině bylo uvedeno už jen „tvrziště“ a k němu příslušné zboží. Předpokládá se, že Špraněk zanikl během markraběcích válek (Hosák 1961, 9–11; Plaček 2001, 615).

O zřícenině hradu nejprve projevovali zájem různí místní patrioti. Roku 1916 provedl A. Nemaier blíže nelokalizovaný výkop v hradním areálu. Měl zde zjistit silnou vrstvu uhlíků a předpokládal zánik sídla požárem na konci 14. století. Z vyzvednutých nálezů uvedl kamenné „kladívko“ a hrot „od nějakého praporce“. Ještě připomněl, že učitel Beneš z Javoříčka nalezl v prvním příkopu velký klíč (Bleka 1933, 25; Faltýnek 2014, 150). Další archeologický materiál pochází převážně z míst pod hradem. Pomineme-li nalezenou patinovanou čepelku z paleolitu a několik zlomků pravěké keramiky (Svoboda 1996; Hlava, Vích 2006; Faltýnek 2014, 150), z okolí sídla evidujeme zejména fragmenty středověké hrnčiny (Hlava, Vích 2006, 255). Dodejme ještě, že několik desítek metrů od popisované lokality byla prozkoumána z větší části poničená vápenická pec neznámé konstrukce, kterou podle několika zlomků keramiky můžeme klást do průběhu 13. století (Dehnerová, Šlězár 2015, 68).

Nově získaný materiál z roku 2021 pochází z hradního jádra a z míst poblíž jeskyně pod opevněným areálem. V hradu byly nalezeny pouze čtyři kusy vápenné malty, nepočetný soubor keramiky a amorfní hruška mazanice. Všechny exempláře mají ale velmi malé rozměry. Větší množství nálezů registrujeme z okolí jeskyně, odkud pochází několik větších kusů hrnčiny (obr. 47: 1–4), ale jde o materiál z druhotné polohy. Shromážděnou středověkou keramikou lze rozdělit na převažující materiál s příměsí grafitu v keramickém těstě, který je charakteristický pro 2. polovinu 13. až počátek 14. století, a na hrnčinu vypálenou do bílobéžové barvy s krupičkovitým povrchem, kladenou zejména do průběhu 14. století (k tomu Šlězár, Faltýnek 2019, 189). Kolekci doplňuje zlomek cihly, hrot šípu s odlomeným trnem (obr. 47: 5) a část ploché střenky nože (obr. 47: 6). Zatímco hrot šípu můžeme bezpečně zařadit do 13.–14. století, oba zbylé artefakty budou spíše recentního původu.

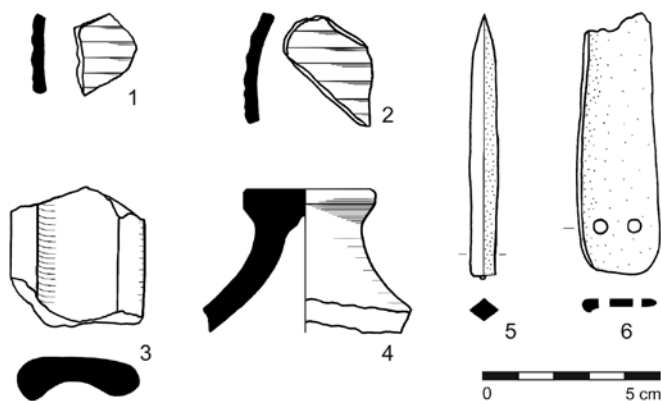
Výše prezentovaný materiál rozšiřuje naše dosavadní skromné poznatky o popsaném šlechtickém sídle. Zároveň můžeme konstatovat, že získané nálezy korespondují s písemnými prameny a podporují hypotézu o založení hradu někdy na přelomu 13. a 14. století a jeho zánik během 14. století.

Literatura

Bleka, J. 1933: Objevení trosek tvrže Spranku-Bránek. *Ročenka*

Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané 10, 17–25.

- Dehnerová, H., Šlězár, P. 2015:** Zkamenělý zámek – pravěká lokalita a středověký hrad Špraněk s vápenickými pecemi. In: M. Tomášek a kol.: *100 zajímavých archeologických lokalit Moravy a Slezska*. Praha: Národní památkový ústav, 66–69.
- Faltýnek, K. 2014:** Příspěvek k počátkům archeologického bádání na Bouzovsku. *Archeologie Moravy a Slezska XIV*, 148–151.
- Gardavský, Z. 1961:** Zhmotnění tajemného hradu na Litovelsku. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 94, 1–7.
- Hlava, M., Vích, D. 2006:** Luká (k. ú. Březina, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 47, 255–256.
- Hosák, L. 1961:** Mlhy kolem tajemného hradu na Litovelsku. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 96, 6–11.
- Plaček, M. 2001:** *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.
- Svoboda, J. 1996:** Nález paleolitu ze Zkamenělého zámku (Březina, k. o. Střemeníčko, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 1992, 41.
- Šlězár, P., Faltýnek, K. 2019:** Románský kostel sv. Prokopa v Lošticích. Příspěvek k počátkům moravské šlechty. *Přehled výzkumů* 60(2), 161–199.
- Tymonová, M. 1996:** Nástin vývoje šlechtických sídel na Olomoucku. *Střední Morava* 3, 22–44.

Obr. 47. Luká. Výběr nálezů z hradu Špraněk. Kresba L. Hlubek.

Fig. 47. Luká. Selection of finds from Špraněk Castle. Drawing by L. Hlubek.

Summary

In 2021, a surface survey was conducted in the vicinity of Špraněk Castle, near the villages of Luká and Javoříčko (Březina cadastral area, Olomouc District). The collected finds (Fig. 47) can be dated from the late 13th to the 14th century. This dating corresponds with limited written sources – the castle was indirectly mentioned for the first time in 1313 and was last referred to as a place of the former manor house in 1398.

Lukáš Hlubek

Majetín (okr. Olomouc) „Kokorské“.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.5044439N, 17.3566958E

Lokalita se nachází na ploše budoucí stavby dálnice D55 5501 Olomouc–Kokory na poli mezi silnicí 55 z Olomouce do Přerova a polní cestou vedoucí od studánky v Olší ke Kokorám. Zmíněná

studánka s kapličkou Neposkvrněného početí Panny Marie se nachází cca 600 m severozápadním směrem. Zhruba 75 m severně od lokality teče bezejmenná vodoteč. Nadmořská výška v místě nálezů je 225 m.

Během podzimních měsíců roku 2022 zde byla pomocí čtvercové sítě prozkoumána vrcholně středověká kulturní vrstva (max. síla 0,4 m) obsahující keramiku, mazanici, zvířecí kosti a drobné železné artefakty. Zkoumaná vrstva má nejspíše souvislost se zaniklou středověkou vsí Lhota, zmiňovanou v písemných pramenech během 14. a 15. století (Nekuda 1961, 100; Hosák 2004, 503–504; Vránová 2020, 76), která se pravděpodobně nacházela jihozápadně od zkoumané lokality v trati s názvem „Lhota“.

Literatura

- Hosák, L. 2004:** *Historický místopis země Moravskoslezské*. Reprint vydání z roku 1938. Praha: Academia.
- Nekuda, V. 1961:** *Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu*. Brno: Moravské museum v Brně.
- Vránová, V. 2020:** Archeologické nálezy a lokality na katastrálním území obce Majetín. *Střední Morava* 49, 71–82.

Summary

In 2022, a high medieval cultural layer, dating from the 14th to the 15th century, was excavated in the cadastral area of Majetín (Olomouc District). The investigated context is likely associated with the deserted medieval village of Lhota, mentioned in written sources during this period.

Vendula Vránová

Medlov (k. ú. Medlov u Uničova, okr. Olomouc) „U Topolů“, parc. č. 3938.

Raný středověk. Železářský areál. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.7816133N, 17.0633153E

V září 2019 bylo v katastru obce Medlov v polní trati „U Topolů“ zdokumentováno narušení archeologické situace. Jednalo se o část objektu (obr. 48), který byl zasažen skryvkou ornice pro stavbu nové polní cesty. Po jeho exkavaci byl z výplně získán poměrně obsáhlý soubor archeologických nálezů, mezi kterými byly přítomny zlomky keramiky, mazanice, zvířecích kostí a železitá struska (obr. 49). Na základě srovnání s keramikou z Haňovic (Hlubek, Šlězár 2014, 590, 592; tab. 10) je možné zkoumaný objekt datovat nejspíše do průběhu či 2. poloviny 10. století. Dokladem raně středověkého železářství na lokalitě je již zmiňovaná struska, kterou se podařilo získat z výplně objektu v počtu 139 ks o celkové váze 16,54 kg (Johančík 2019, 5). Vedle nejbližších lokalit, jako jsou Dolní Sukolom, Brníčko nebo Želechovice (Hlubek, Šlězár 2014, 600, obr. 17), je tak náš zkoumaný objekt z katastru Medlova dalším příspěvkem do dané problematiky na Uničovsku v období raného středověku.

Literatura

- Hlubek, L., Šlězár, P. 2014:** Doklady zpracování železa v raném středověku na území Uničovska a Litovelska. *Archaeologia historica* 39(2), 583–607.
- Johančík, R. 2019:** *Medlov u Uničova, trať „U Topolů“*. Rkp. náleзовé zprávy, č. j. MTX202000242 [cit. 2023-11-22]. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202000242>.

Obr. 48. Medlov. Objekt 1. Foto R. Johančík.

Fig. 48. Medlov. Feature 1. Photo by R. Johančík.

Obr. 49. Medlov. Železitá struska z objektu 1. Foto R. Johančík.

Fig. 49. Medlov. Iron slag from Feature 1. Photo by R. Johančík.

Summary

In September 2019, one early medieval feature (Fig. 48) was documented in the cadastral area of Medlov (Olomouc District), yielding a set of early medieval pottery fragments together with a relatively large amount of iron slag (Fig. 49) in total weight of 16.54 kg.

Radek Johančík

Mikulčice (okr. Hodonín)

Hradiště Mikulčice-Valy, poloha Dolní Valy.

Středohradištní období (RS3). Protourbánní aglomerace, dílenský areál, izolovaný pohřeb. Plošný odkryv. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -567825, -1207791

Hlavním cílem archeologického terénního výzkumu DV 2022 (č. 124) bylo ověřit přítomnost dokladů kovozpracující výroby a v obecné rovině řešit otázku doložitelnosti jemné kovovýroby v sídlištním prostředí raně středověkého mocenského centra. Výzkum měl podobu plošného odkryvu dvou standardních čtverců měřické sítě, tj. plochy 5 × 10 m, a navazoval na přílehlou, stejně velkou zkoumanou plochu DV 2016. Poloha Dolní Valy reprezentuje jižní, níže položenou část akropole mikulčického hradiště (Poláček, Marek 2005, 34). Ačkoliv areál patřil k nejnižší položeným částem celé aglomerace, byl společně s vyvýšenou částí akropole chráněn obvodovou hradbou. Z hlediska stavu poznání mikulčického hradiště patří poloha Dolní Valy k jeho nejméně prozkoumaným částem. Výsledky dosavadních terénních prací

naznačují, že Dolní Valy byly v pokročilém/pozdním 9. století a v začínajícím 10. století rezidenčním areálem elit s významným zastoupením kovozpracující výroby. Oproti výzkumu DV 2016, který ukazoval spíše jednofázové a krátkodobé osídlení, byla nálevozá situace v ploše DV 2022 o dost složitější. Naznačovala existenci nejméně dvoufázového osídlení, jehož starší fáze zanikla požárem. Požárovou vrstvou provázal nálezu pět zemřelých (hroby 2060–2063 a 2065; obr. 50), z nichž někteří vykazovali znaky násilného usmrcení, respektive nepietního uložení. Mladší fázi reprezentovala písčité podlahy (kontext 124/10), do jejíhož povrchu byly mělce zahloubeny hroby dvou jedinců, orientované ve směru sever–jih (hroby 2059 a 2064). V širším prostoru podlahy byla zjištěna výrazná koncentrace keramických tyglíků, převážně ve fragmentárním stavu (k výskytu tyglíků v Mikulčicích mimo Dolní Valy viz Poláček 2008, 282). Objekt byl nejspíše pozůstatkem dílny zaměřené na jemnou kovovýrobu a reprezentoval ho roubený dům nebo prostý přístřešek s nasypanou podlahou (blíže k jemné kovovýrobě v Mikulčicích viz Poláček, Krupičková 2022, 187–189). Obrovský soubor keramických a osteologických nálezů získaný ze zkoumané plochy dokládá intenzivní osídlení místa. Ojedinělým nálezem byl zdobený parohový hřeben, jehož blízkou analogii známe z vyvýšené části akropole, z blízkosti 5. kostela.

Hlavní přínos výzkumu DV 2022 spočívá v testování vypovídacích možností nálezových situací v Mikulčicích a moderního terénního výzkumu při zkoumání výrobních činností. Soubor keramických tyglíků získaných ze zkoumaných ploch DV 2016 a DV 2022 představuje jednu z nejvýraznějších koncentrací tohoto druhu artefaktu v Mikulčicích. Důležitým zjištěním výzkumu je doložení sídlištní stratigrafie a nestandardně uložených zemřelých jako odrazu poměrně komplikovaného sídelního vývoje areálu Dolní Valy.

Literatura

Poláček, L. 2008: Das Hinterland des frühmittelaltelichen Zentrums in Mikulčice. Stand und Perspektiven der Forschung. In: L. Poláček (Hrsg.): *Das wirtschaftliche Hinterland der frühmittelalterlichen Zentren*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 31. Internationale Tagungen in Mikulčice VI. Brno: Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno, 257–297.

Obr. 50. Mikulčice. Výzkum DV 2022, preparace kosterních pozůstatků nestandardně uložených jedinců v požárové vrstvě. Foto L. Poláček.

Fig. 50. Mikulčice. Excavation DV 2022, preparation of the skeletal remains of individuals deposited atypically in a burnt layer. Photo by L. Poláček.

Poláček, L., Krupičková, Š. 2022: Kovolitecká dílna u 5. kostela.

In: L. Poláček et al.: *Velkomoravské elity z Mikulčic*. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, 187–189.

Poláček, L., Marek, O. 2005: Grundlagen der Topographie des Burgwalls von Mikulčice. Die Grabungsflächen 1954–1992.

In: L. Poláček (Hrsg.): *Studien zum Burgwall von Mikulčice. Band VII*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 24. Brno: Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno, 9–358.

Summary

The 2022 excavation at the Dolní Vály site, which is situated in the southern part of the acropolis of early medieval stronghold in Mikulčice (Hodonín District), served to test the informational value of archaeological contexts using modern fieldwork methods in order to investigate production activities. The collection of crucibles recovered from the excavated areas in 2016 and 2022 stands out as one of the most significant concentrations of this artefact type, representing a workshop for fine metalworking. An important finding is also the evidence of settlement stratigraphy and atypical burial practices, reflecting the relatively complex settlement development of the site (Fig. 50).

Šárka Krupičková, Lumír Poláček, Jaroslav Škojec

Modřice (okr. Brno-venkov)

Ul. Za Humny č. p. 12, Náměstí Svobody, parc. č. 154/1, 155, 156/1.

Středověk, novověk. Městský dům. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1271728N, 16.6162828E

Počátkem roku 2022 proběhl z důvodu výstavby obytného bloku záchraný výzkum na parcelách č. 154/1, 155 a 156/1 příslušejících k bývalému domu č. p. 12 s průčelím do náměstí

Svobody. Do evidence výzkumu bylo pojato kolem 700 objektů sestávajících z kůlových a sloupových jam, žlabů, zdí, studny, sídlištních a obilních jam, pecí a sklepů (obr. 51). Několik hrobů obsahovalo pohřby domácích zvířat (koní, krav, prasete, psa apod.). Ojedinelé zlomky keramiky prokazují, že plocha byla okrajově osídlena již v mladší době bronzové. Nejstarší středověké nálezy (zásobní jáma) lze spojit s 11.–12. stoletím a informují o existenci sídliště, k němuž je známo pohřebiště z ulice Havlíčkovy. Následuje pekařský okrsek se třemi pecemi, nadzemní stavbou a obilními jámami, který byl odkryt v zahradní parcele při ulici Prusinovského. Jeho význam tkví v dataci, jež má vazbu k počátkům vrcholné středověké vsi v 1. polovině 13. století. Hlavní plocha výzkumu ležela v místech dvorního a zadního traktu bývalého měšťanského domu ze 14.–17. století, který zanikl náhle požárem v 17. století, zřejmě za obležení města Brna Švédy (nález ostruhy a dělové koule). Do počátku této éry (13./14. století) lze vřadit pozůstatky dvou velkých pražicích pecí (možná pivovarských) a fragment mlýnského kamene, lokalizované na pozemku s velkými sloupovými jámami se zbytky shořelých dřevěných sloupů, obklopeném asi 2 m širokým žlabem neckovitého profilu. Snad šlo o okraj areálu některého z někdejších manských dvorců, které jsou v Modřicích doloženy historicky právě v této době. Pro ranou topografii osídlení je důležitá zmínka o rytíři Meinhardovi v listině z roku 1268, kterou biskup Bruno udělil tomuto svému leníkovi dva lány a mlýn „u Modřic“ (Jan 2017, 153). Zadní trakt středověké usedlosti zaplňovala dlouhá víceprostorová halová stavba, plnicí úlohu chlévů a stájí pro hospodářská zvířata. Je zajímavé, že objekt byl v 15.–16. století kompletně podsklepen dnes zasypanými lochy. V jednom případě se dokonce povedlo prozkoumat část rampovitého šachtovitěho vstupu skrytého v bývalé zahradě. Podzemí mělo patrně převážně skladovací funkci a z větší části vzniklo i zaniklo současně s dřevěnou hospodářskou přístavbou zadního traktu domu. Morfologicky vykazují lochy pod dvorním traktem složitější vývoj, který může sahát již do vrcholného středověku, kdy mohly plnit refugiální funkci. Větším dílem však byly před svým zánikem rozšiřovány. Za nejmladší lze na zkoumané ploše označit odpadní a vápenné jámy s potravinářskými pecemi na povídla z rozmezí 18.–20. století.

Obr. 51. Modřice. Snímek severní části zkoumané plochy. Foto M. Přichystal.

Fig. 51. Modřice. View of the northern part of the excavation area. Photo by M. Přichystal.

Literatura

Jan, L. 2017: Modřice ve středověku. In: J. Mitáček, R. Procházka (ed.): *Modřice. Dějiny města*. Modřice: Muzejní a vlastivědná společnost, 145–182.

Summary

A rescue excavation was carried out in Svobody Square in Modřice (Brno-Country District; Fig. 51) at the beginning of 2022. The oldest medieval finds can be associated with the 11th to 12th century; a bakery district with three ovens is dated to the first half of the 13th century. The main excavation area was located in the courtyard and rear part of a former burgher house destroyed by fire between the 14th and 17th centuries. Remnants of two high medieval large roasting ovens and a millstone fragment were identified in an area with large post holes and surrounded by an approximately two-meter-wide trench. This might have been the periphery of an estate belonging to one of the former vassal houses. The rear section of the late medieval homestead was occupied by a long, multi-space hall structure with cellars and tunnels, serving as stables and barns. Among the recent features are refuse and lime pits with food ovens for making plum preserves, dating from the 18th to the 20th century.

Petr Kos, Jiří Kala, Dana Vitulová, Michal Přichystal

Moravský Písek (okr. Hodonín)

„Podluží“.

Raný středověk, kultura s keramikou pražského typu (RS1), středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.002488313N, 17.341361248E

V průběhu laboratorního zpracování výzkumu v trase dálnice D55 na katastru obce Moravský Písek v trati „Podluží“ (Popelka et al. 2022) byly identifikovány další chronologické komponenty, a to několik objektů s keramikou pražského typu a větší množství objektů středohradištního stáří.

Literatura

Popelka, M., Lečbych, M., Paulus, M. 2022: Moravský Písek (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 63(2), 162.

Summary

The early medieval features (Prague-type pottery culture, Middle Hillfort period) were identified during the post-excavation laboratory processing of material from the site located on the D55 motorway (Moravský Písek cadastral area, Hodonín District).

Miroslav Popelka

Mutěnice (okr. Hodonín)

„Hrubé Padělky“.

Středohradištní období (RS3). Pohřebiště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.9074819N, 16.9767089E; 48.9074819N, 16.9769700E; 48.9070211N, 16.9763411E; 48.9069339N, 16.9765900E

Během záchraného výzkumu doprovázejícího výstavbu plynovodu VTL Moravia bylo na návrší mírného kopce v trati „Hrubé Padělky“ zkoumáno pohřebiště ze středohradištního

období. Prozkoumáno bylo celkem 65 hrobů. Zachycen byl východní okraj pohřebiště. Hrobové jámy zachovávaly převážně západovýchodní orientaci a byly zahloubeny do podloží v hloubce od 0,4 m do 2 m. Hrobové jámy vykazovaly dva způsoby konstrukce. Většina jam měla stěny kolmé, objevovaly se ale i stěny se schodovitým odstupňováním. V některých případech byly dokumentovány stopy rakve v podobě dobře patrného obrysu tvořeného ztrouchnivělým dřevem, či otisků nožek rakve ve dně jámy. Jeden hrob byl výklenkový. Zemřelí byli uloženi na zádech v natažené pozici, pouze dva jedinci byli uloženi ve skrčené poloze. Hrobová výbava byla většinou skromná, obsahující jen jednoduchý podunajský šperk či nůž. V některých hrobech se však objevil i veligradský šperk, ostruhy, břitvy, křesací sady, nůžky, dřevěná vědra a keramické nádoby. Jeden ze zemřelých byl vybaven 50 cm dlouhým hrotem kopí. Na jižním svahu protějšího návrší, vzdáleného pouze několik set metrů, bylo ve stejné době kolegy z Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., zkoumáno raně středověké sídliště, které by s pohřebištěm mohlo souviset.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A total of 65 graves were excavated during a rescue excavation at the eastern border of the Middle Hillfort cemetery located in the cadastral area of Mutěnice (Hodonín District).

Michala Příbylová

Mutěnice (okr. Hodonín)

„Nové Kapánsko“, „Hrubé Padělky“, „Přední Odměry“, parc. č. 13029–13037, 13044, 13083, 13084.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.9026400N, 16.9734569E; 48.9025481N, 16.9737939E; 48.9077739N, 16.9768550E; 48.9077739N, 16.9772789E

Během záchraných archeologických výzkumů v trase rozšíření Plynovodu VTL Moravia byla prozkoumána část středověké ohrazené vesnice (dále jen ZSOV) Kapánsko, která zanikla zřejmě někdy před polovinou 15. století. Desetiměsíčním výzkumem (duben 2021 – únor 2022) se podařilo prozkoumat přes 1,1 ha intravilánu vsi, tedy přibližně 5 % plochy vesnice.

Prozkoumáno bylo ohrazení vesnice v podobě tří souběžných příkopů. Dále byla zmapována soustava lochů a ražených sklepů v zadních částech vesnických parcel, jakož i několik desítek objemných zásobních jam. Nejatraktivnější část odkryvu představovaly reliktby obytné zástavby čtyř parcel. Zástavba měla výhradně dřevohlinitý charakter. Projevovala se stovkami sloupových jam a také destrukcemi stěn a podlah v podobě rozměrných souvrství, která se zachovala neporušená pod ornici (obr. 52). Zahloubené části obytných staveb představovaly dva suterény a nejméně tři kopané sklípky. Parcelní zástavbu doplňovaly dvě studny. Jedna z nich měla, díky zvodnělému prostředí, dochovanou konstrukci z dubového rámu a jedlových desek, které datují její stavbu do období lokace vsi, tedy do poloviny 13. století. Prozkoumán byl také prostor ulice, kde byly zachyceny četné koleje od vozů, zřejmě výrobní objekty dosud neznámého účelu a rozsáhlé planýrky.

Obr. 52. Mutěnice, „Nové Kapánsko“. Pohled na odkrytá jádra parcel. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 52. Mutěnice, 'Nové Kapánsko'. View of the excavated site. Photo by Archaia Brno.

Celkem bylo v prostoru ZSOV Kapansko prozkoumáno 1092 zahloubených objektů zejména z období 2. poloviny 13. až 1. poloviny 15. století. Ojediněle bylo v prostoru vesnice zachyceno starší osídlení z mladší doby bronzové a mladší doby železné.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Rescue archaeological excavation conducted between 2021–2022 in the cadastral area of Mutěnice (Hodonín District) uncovered over a thousand archaeological contexts predominantly associated with the deserted fortified medieval village of Kapansko (Fig. 52).

Jakub Šimík

Nový Poddvorov (okr. Hodonín)

„Podolky“.

Středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4). Pohřebiště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.8695131N, 16.9751761E; 48.8694150N, 16.9755039E; 48.8686431N, 16.9747339E; 48.8685511N, 16.9750761E

Během výzkumu doprovázejícího rozšíření plynovodu Moravia bylo zkoumáno raně středověké pohřebiště. Výstavba původní trati v 70. letech toto pohřebiště rovněž narušila a na profilu stavební rýhy tehdy bylo dokumentováno 13 mladohradištních hrobů (Klanica 1973). Během výzkumu probíhajícího od prosince 2021 do ledna 2022 byla skryta plocha 30 × 200 m. Objeveno bylo 134 hrobů. Do středohradištního období je datováno 45 hrobů, mladohradištní období reprezentuje 83 hrobů,

pět pohřbů nebylo datováno. Všichni zemřelí byli uloženi v natažené pozici na zádech s východozápadní orientací. Byl zachycen severní okraj pohřebiště. Na východ a západ pohřebiště dále pokračuje, jižním směrem bylo zničeno erozí půdy a hlubokou orbou. Na pohřebišti je patrná horizontální stratigrafie od středohradištního po mladohradištní období. V severní části jsou situovány středohradištní pohřby zahloubené do podloží (hloubka se pohybuje od 0,4 do 1,5 m od povrchu podloží). Čtrnáct hrobů z tohoto období má výklenkovou konstrukci, u většiny z nich pak bylo patrné oddělení výklenku od hrobové šachty pomocí dřevěného pažení. Ostatní hrobové jámy mají kolmé stěny. V některých případech byly dokumentovány stopy rakve ve podobě patrného obrysu ve výplni, či otisků nožek rakve ve dně jámy. Mezi milodary se běžně vyskytují keramické nádoby, veligradský šperk, břitvy, křesací kameny, nože, sekery, vajíčka, ojediněle srp, náhrdelník ze skleněných korálů a náhrdelník z trojlaločných

Obr. 53. Nový Poddvorov. Náhrdelník z trojlaločných korálů. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 53. Nový Poddvorov. Necklace made of trefoil beads. Photo by Archaia Brno.

plechových korálů (obr. 53). Hrobové jámy mladohradištních pohřbů byly zahlobeny mělce, často pouze do půdního horizontu, nikoli do podloží, přičemž je patrné jejich řadové uspořádání. Milodary tvořily výhradně esovitě záušnice a denáry. Díky denárům lze dobře podchytit posun pohřbívání směrem k jihu v mladší době hradištní. Nejstarší denár představuje ražba Štěpána I. (997–1038), nejmladší je denár Konráda I. (1061–1092). Na přechodu mezi středohradištními a mladohradištními pohřby byl dokumentován hrob dítěte, v jehož výbavě byla přítomna jak esovitá záušnice, tak gombík zdobený granulací.

Literatura

Klanica, Z. 1973: Mladohradištní pohřebiště v Novém Poddvorově (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů 1972*, 163–164.

Summary

The excavation in the cadastral area of Nový Poddvorov in 'Podolky' field (Hodonín District) yielded 134 graves, including 45 from the Middle Hillfort period and 83 from the Late Hillfort period. Several Middle Hillfort graves had a side niche. A horizontal stratigraphy of the burial ground was also documented – the earliest graves were situated in the north and the latest in the south. A necklace made of trefoil beads was discovered among the grave goods (Fig. 53).

Michala Přibyllová

Olomouc (k. ú. Neředín, okr. Olomouc)

Neředín; Ul. Okružní, parc. č. 1656.

Novověk. Cesta. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: S-JTSK: 1122158.22, -549178.77

Na profilu stavební jámy bytového domu byl v červnu 2022 dokumentován řez staré cesty datované do novověku. Z výplně pochází drobné zlomky cihel.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A cross-section of an old road was documented during the construction of a residential building in the cadastral area of Neředín (Olomouc District).

Marek Kalábek

Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Ul. Lafayettova, Javoříčská, parc. č. 105/29, 105/30.

Vrcholný středověk – novověk. Barokní opevnění města. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o. Inv. č. 34/2022-105-1 až 34/2022-904-1.

Lokalizace: S-JTSK: 1121906.43, -547271.06; -1121879.13, -547229.48; -1121894.67, -547216.46

V červnu 2022 prořezal parovod barokní cihlové opevnění, které lze ztotožnit s detašovaným bastionem č. VIII a lunetou č. XLI. Opevnění bylo vystaveno v roce 1750 a destruováno po roce 1876 (Kuch-Breburda, Kupka 2003, 254). Pod konstrukčními vrstvami vozovky byly zachyceny vrstvy navážek a cihlové

zdi barokního opevnění. Mohutné hradby široké 2,5 m byly vystaveny z dobře vypálených cihel s menší příměsí lomových kamenů a byly dochovány 0,2 a 0,7 m pod úroveň povrchu vozovky (obr. 54). Okolní navážkové vrstvy obsahovaly sporadické nálezy středověké a novověké keramiky a velké kusy železné strusky.

Literatura

Kuch-Breburda, M., Kupka, V. 2003: *Pevnost Olomouc*. Praha: Fort-Print.

Obr. 54. Olomouc, Lafayettova ulice. Barokní hradba. Foto M. Kalábek.

Fig. 54. Olomouc, Lafayettova Street. Baroque wall. Photo by M. Kalábek.

Summary

The Baroque brick wall of Bastion VIII with Lunette XLI (Fig. 54) was intersected during the construction of a hot water pipeline in Lafayettova and Javoříčská streets in Olomouc (Olomouc District).

Marek Kalábek

Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Náměstí Republiky č. p. 5; parc. č. st. 143.

Novověk. Klášter. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.5963194N, 17.2566703E; 49.5967872N, 17.2564075E

Výzkum byl realizován v rámci stavebních úprav nádvoří areálu Vlastivědného muzea v Olomouci, které bylo původně postaveno jako součást kláštera klarisek (Foltýn a kol. 2005, 485–489). Sledovány byly zejména výkopové práce při rekonstrukci kanalizace. Výkop pro její uložení až na malé výjimky kopíroval trasu stávající kanalizace. Na stěnách výkopu bylo pozorováno množství inženýrských sítí recentního stáří. V průběhu výzkumu byly zjištěny reliktů zděných konstrukcí z novověku až industriálního období, např. klenba, kanálek, relikt nadzemní stavby. Objekty byly postaveny z cihel na vápennou maltu stejně jako kamenná zeď, jež byla rovněž zdokumentována. Dále bylo částečně prozkoumáno kulturní souvrství, ve kterém se nahodile vyskytovaly keramické zlomky z období středověku a novověku.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Nakladatelství Libri.

Summary

Remnants of brick structures from the modern to industrial periods were identified in the courtyard of the Regional Museum in Olomouc (Olomouc District), along with cultural layers containing pottery fragments from the medieval and modern periods.

Jakub Vrána

Olomouc (k. ú. Olomouc-město, okr. Olomouc)

Ul. Opletalova, parc. č. 116/31, 116/32, 330.

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk – novověk. Pohřebiště/hřbitov, sídliště. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.5949167N, 17.2507550E

Okolí olomouckého kostela sv. Mořice patří do oblasti historického jádra města, kde bylo v minulosti zaznamenáno osídlení jak z pravěku, tak středověku. Zvláště významné situace se podařilo dokumentovat v 70. letech 20. století v místě staveniště obchodního domu Prior (Bláha 1975). Záchraný archeologický výzkum byl v zasažené ploše vyvolán rekonstrukcí vodovodu jižně, jihozápadně a západně od lodi chrámu. V předstihu byly ručně vykopány tři archeologické sondy v místech plánovaných pracovních jam. Souběžně se stavbou byl prováděn dohled a dokumentace archeologických situací zaznamenaných v liniových výkopech. Výzkum byl realizován v průběhu dubna a května 2022.

Jelikož se u kostela sv. Mořice pohřbívalo až do roku 1784, bylo možné očekávat archeologické nálezy související právě s ukládáním lidských ostatků. Jejich pozůstatky se v druhotných neanatomických polohách nacházely takřka v průběhu celé stavby. Společně s nimi se ve vrstvách vyskytovaly také zlomky keramiky, převážně z průběhu 12. až 14. století, mince, součásti oděvů zemřelých a drobné svátostky v podobě různých medailonků a křížků. Mezi nimi lze vyzdvihnout nález fragmentu textilní čelenky zdobené kovovými pozlacenými dracouny, říčními perlami a českými granáty (obr. 55) nebo například torzo relikvíře z barevného kovu i s dochovanou relikvíí. Čelenka byla nalezena společně s částí lidské lebky. Mezi ní a lebeční stěnou zůstaly dochovány vlasy pohřbené ženy.

Areál pohřebiště vymezovala až do jeho zrušení hřbitovní zeď. Její dvě části (starší a mladší) se podařilo odkrýt při východním okraji severojižního průběhu vedení ulice Opletalova. Mladší zdivo bylo dokumentováno pouze na profilu výkopu pro kanalizaci. Pravděpodobně z něj zůstala jen tenká skořepina a původní šířka byla poničena kanalizačním vedením již

Obr. 55. Olomouc, Opletalova ulice. Detail textilní čelenky zdobené kovovými pozlacenými dracouny, říčními perlami a českými granáty. Foto J. Novák.

Fig. 55. Olomouc, Opletalova Street. Detail of a textile headband adorned with gilded metal guimpé, freshwater pearls and Bohemian garnets. Photo by J. Novák.

v minulosti (obr. 56). V celé své šířce (přibližně 80 cm) se dochoval základ starší zdi, která ve stejném směru předstupovala ještě více na západ, tedy blíže ke kostelu. Na několika následujících místech trasy vodovodu byly zjištěny rovněž zbytky dalších zděných konstrukcí. Jejich interpretace vzhledem k malému rozsahu realizovaných prací zůstává velmi nejasná. Lze však do jisté míry předpokládat, že by mohly být spojovány s některými hřbitovními kaplemi známými z písemných pramenů (Bláha 1980).

Vedle archeologických nálezů a situací, které souvisejí s fungováním hřbitova v prostoru kolem chrámu sv. Mořice, byly dokumentovány také ojedinělé zbytky středověkých odpadních vrstev, orientačně datovaných do průběhu 12. a 13. století, jež dokládají existenci hospodářských dvorků. Z nich se podařilo vyzvednout několik fragmentů dřev, několik kusů kůží, mezi nimiž byla rozpoznána část boty, a kus vlněné textilie s keprovým vzorem a zachovaným pevným okrajem (obr. 57), která je v prostředí středomoravských měst dosud poměrně výjimečným nálezem.

Obr. 56. Olomouc, Opletalova ulice. Pozůstatek mladší hřbitovní zdi. Foto J. Novák.

Fig. 56. Olomouc, Opletalova Street. Remnant of a later cemetery wall. Photo by J. Novák.

Obr. 57. Olomouc, Opletalova ulice. Fragment vlněné textilie s keprovým vzorem a zachovaným pevným okrajem. Foto J. Novák.

Fig. 57. Olomouc, Opletalova Street. Fragment of woollen textile with herringbone pattern and preserved seam finish. Photo by J. Novák.

Literatura

Bláha, J. 1975: Předběžná zpráva o výsledcích archeologického výzkumu na staveništi obchodního domu Prior v Olomouci v roce 1973. *Archeologické rozhledy* XXVII(3), 283–285.

Bláha, J. 1980: Archeologické poznámky ke středověké architektuře v okolí chrámu sv. Mořice v Olomouci. *Historická Olomouc a její současné problémy* 3, 15–17.

Summary

Rescue excavation in the vicinity of the Church of St Maurice in Olomouc (Olomouc District) was conducted in April and May 2022. The acquired archaeological finds relate to the use of the space around the church as a cemetery. These include human bones in the secondary positions, ornaments, clothing fragments and small sacramentals such as crosses or medallions (Fig. 55). Remains of walls associated with the cemetery were also excavated (Fig. 56), along with remnants of medieval refuse layers providing evidence of courtyards (finds of leather, wood, textiles; Fig. 57).

Jakub Novák

Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)

Slavonín; Ul. Durychova, parc. č. 556/1.

Novověk. Cesta. Skupina/sít sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: S-JTSK -1124001.6, 548342.41

V červnu 2022 proběhl archeologický výzkum na stavbě rodného domu na parcele č. 556/1. Stavba byla umístěna ve vytěženém prostoru staré cihelny, který byl posléze využit jako sad. Základové pasy zachytily průběh úvozové cesty vyplněné zlomky cihel.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A course of a modern-period road filled with brick fragments was documented during the construction of a family house in Olomouc (Slavonín cadastral area, Olomouc District).

Marek Kalábek

Olomučany (okr. Blansko)

Polom, parc. č. 1266.

Novověk. Milířiště. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.3394861N, 16.6828722E

V rámci povrchového průzkumu lesů severovýchodně od Olomučan byla identifikována zvýšená koncentrace objektů interpretovaných jako milířiště. Milířiště č. 121 se nachází v nadmořské výšce 446 m a má oválný tvar o rozměrech přibližně 12 m (po vrstevnici) × 10 m (po spádnicí). Plošina byla vytvořena přímo v sousedství úvozových cest, přičemž jeden ze svazků prochází přímo pod spodní hranou objektu. Nejblíže vodní zdroj je dostupný v širokém a hlubokém údolí potoka ve vzdálenosti 62 m od středu plošiny. Sklon svahu, do kterého byl milíř zahlouben, dosahuje hodnoty 9°. Výzkumná sonda byla

vedena přibližně ze středu uhlířské plošiny až za hranu objektu. Její šířka činila 0,5 m a délka 8,7 m. Zvrstvení srovnané plošiny bylo poměrně jednoduché, pod tenkou humusovou lesní vrstvou se nacházela černá kyprá vrstva s vysokým obsahem uhlíků a mocností až 30 cm. Komplikovanější stratigrafii bylo možné zaznamenat při samém okraji plošiny, kde se za upravenou hranou hromadily vrstvy obsahující uhlíky v koncentraci od 30 % do 70 % z celkového objemu vrstvy. Z vrstev bohatých na fragmenty uhlíků bylo odebráno reprezentativní množství vzorků, které byly dále analyzovány a datovány. Radiokarbonové datování uhlíků ukázalo široký interval kalibrovaného stáří 1666–1950 AD. Nejmladší dendrochronologicky datované vzorky pocházejí ze dřevin smýcených po roce 1807. Během výzkumu se nepodařilo objevit žádné movité archeologické nálezy. Doprovodný průzkum detektorem kovů v okolí milířiště rovněž neodhalil žádný artefakt, který by bylo možné klást do souvislosti s pálením dřevěného uhlí (Novák 2022, 205–215; Rybníček, Kolář 2022, 29, 33–35).

Literatura

Novák, J. 2022: Milířiště u Klepačova na Blanensku – výsledky archeologické terénní prospekce. Příspěvek k metodice výzkumu jednoho druhu archeologických památek. *Vlastivědný věstník moravský* LXXIV(3–4), 205–215.

Rybníček, M., Kolář, T. 2022: Dendrochronologie. In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 28–29, 33–35.

Summary

Samples of charcoal were taken during a survey of a charcoal kiln in the cadastral area of Olomučany (Blansko District). The result of radiocarbon dating (C14) provided a calibrated age ranging from 1666 to 1950. The youngest dendrochronologically dated samples come from trees felled after 1807.

Jakub Novák

Olomučany (okr. Blansko)

Polom, parc. č. 1266.

Vrcholný středověk, pozdní středověk. Kanál/náhon. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.3422783N, 16.6854189E

V blízkosti zaniklé středověké vesnice Polom se nachází dlouhá umělá lineární deprese, patrně vodní příkop (kanál), která ústí do jižní části intravilánu. Její délka činí 436 m a šířka až 12,5 m. Vede v přímém jihovýchodním (severozápadním) směru a po 214 m se obloukovitě prohýbá k západu (Černý 1992, 71; Slezák 2001; Merta, Hošek 2007, 37–41). Při ústí vodního příkopu byla položena drobná sonda o šířce 0,5 m a délce 2 m. Pod svrchní, velmi vlhkou hlínou byly identifikovány sedimenty indikující přítomnost stojaté vody. Pod ní následoval jemný šterk s příměsí písku. Během výzkumu byly odebrány dva mikromorfologické vzorky. Oba vykazovaly stopy proměnlivé vlhkosti, přítomnosti stojaté vody a intenzivního vlivu člověka na sedimenty (Bajer et al. 2022, 25).

Literatura

Bajer, A., Kučera, A., Lisá, L., Volánek, J., Vichta, T. 2022:

Geoarcheologie a pedologie. In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích*.

Kritický katalog k výstavě Život v lesích. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 22–25.

- Černý, E. 1992: *Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost Brno.
- Merta, J., Hošek, J. 2007: Železná houba ze zaniklé středověké osady Polom (okr. Blansko). *Archeologia technica* 18, 37–44.
- Slezák, L. 2001: Zaniklá středověká osada Polom. *Archeologia technica* 12, 11–12.

Summary

A long artificial linear depression, likely a water ditch (canal), was discovered near the deserted medieval village of Polom in the cadastral area of Olomučany (Blansko District). A small test pit was dug at its mouth and two micromorphological samples were taken during the excavation, revealing traces of variable moisture, the presence of stagnant water and an intense human impact on the sediments.

Jakub Novák

Opava (k. ú. Opava-Město, okr. Opava)
Rybí trh, Horní náměstí, parc. č. 593, 582/1.

Středověk, novověk. Komunikace. Sonda. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Slezské zemské muzeum, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.9381594N, 17.9005125E; 49.9388344N, 17.9016389E

Z důvodu výměny plynovodu proběhl v roce 2022 záchraný archeologický výzkum v centru Opavy na Rybím trhu. Naproti Matičnímu domu (parc. č. 593) byly v blízkosti konkatedrály Nanebevzetí Panny Marie zjištěny středověké a novověké vrstvy, které obsahovaly soudobý archeologický materiál (keramické fragmenty, kosti, blíže nespecifikované železné předměty, kůže, zbytky dřevěných konstrukcí z výpletu plotů aj.). Na dně sondy byla dokumentována původní dlažba z říčních kamenů, taktéž datovaná do období středověku. Sonda byla místy narušena novověkou kanalizační konstrukcí, předběžně datovanou do přelomu 18. a 19. století. Další středověké vrstvy s keramickým materiálem byly zjištěny u budovy Slezského divadla (parc. č. 582/1).

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Medieval layers and a road pavement were discovered in Rybí trh Street and in the area of Horní Square in Opava (Opava District) during the construction of a gas pipeline.

Jiří Juchelka, Tomáš Petr, Ondřej Klápa, David Galia

Opava (k. ú. Vávrovice, okr. Opava)
„Kopec“.

Středověk. Místo sběru. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Doposud neodevdáno oprávněné organizaci, záležitost v jednání.

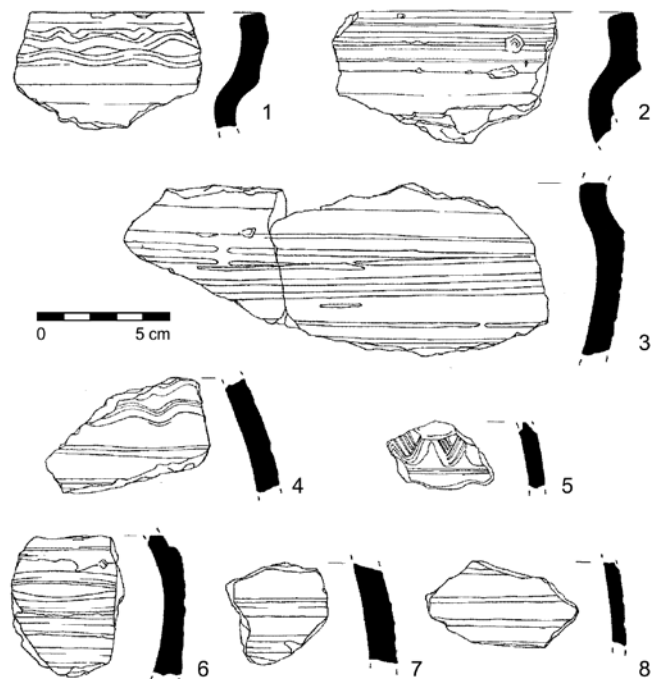
Lokalizace: WGS-84: 49.9786089N, 17.8487611E

Při povrchovém sběru na jaře roku 2022 na polykulturní lokalitě „Kopec“ (viz Motěšický 2023a; 2023b; 2023c; 2023d), v polní trati v severozápadní části katastru obce, byly nalezeny zlomky středověké keramiky. Již v minulosti zde byl nalezen okraj blíže nedatovaného středověkého hrnce (Brachtl 1997, 123). Z letošního průzkumu lokality pochází římsovitý okraj hrnce, zdobený

vlnicemi (obr. 58: 1), který lze klást do 12. století. Ke konci této věku, případně až do 1. poloviny 13. století, můžeme zařadit i druhý římsovitý okraj jiného hrnce (obr. 58: 2), k němuž náleží rovněž torzo výdutě s hustými horizontálními žlábkami až rýhami (obr. 58: 3). V místě hrdla došlo k citelnému poškození, proto není možná rekonstrukce. V době nálezů však ležely zlomky u sebe. V keramickém těstě je značná příměs grafitu. Do 12. století patrně patří i světlý střep, téměř béžových tónů, s velmi kvalitním výpalem. Fragment je zdobený vlnicemi a horizontálními žlábkami (obr. 58: 4). Další zlomky výdutí s horizontálními žlábkami (obr. 58: 6–8) lze pravděpodobně také zařadit do 12. století. Oranžový, značně omšelý střep výdutě zdobený násobnými vlnicemi a jemnými horizontálními žlábkami (obr. 58: 5) můžeme snad také rámcově klást do 12. století, ačkoliv je u něj možné i datování do staršího období.

Literatura

- Brachtl, Z. 1997: Vávrovice (okr. Opava). *Přehled výzkumů 1993–1994*, 123–124.
- Motěšický, J. 2023a: Opava (k. ú. Vávrovice, okr. Opava). *Přehled výzkumů 64(1)*, 189–190.
- Motěšický, J. 2023b: Opava (k. ú. Vávrovice, okr. Opava). *Přehled výzkumů 64(1)*, 212–213.
- Motěšický, J. 2023c: Opava (k. ú. Vávrovice, okr. Opava). *Přehled výzkumů 64(1)*, 237.
- Motěšický, J. 2023d: Opava (k. ú. Vávrovice, okr. Opava). *Přehled výzkumů 64(1)*, 266.

Obr. 58. Opava, Vávrovice. Středověké keramické nálezy z trati „Kopec“. Kresba H. Pravdová.

Fig. 58. Opava, Vávrovice. Medieval pottery finds from ‘Kopec’ field. Drawing by H. Pravdová.

Summary

In 2022, a surface survey was conducted in the cadastral area of Opava, northwest of the built-up area in ‘Kopec’ field, confirming medieval settlement (Fig. 58).

Jiří Motěšický

Oslavany (okr. Brno-venkov)

Ul. Zámecká č. p. 1, parc. č. 667.

Středověk, novověk. Zámek. Plošný odkryv. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1266447N, 16.3347978E; 49.1267431N, 16.3348003E; 49.1267378N, 16.3348756E; 49.1266903N, 16.3349506E; 49.1266325N, 16.3349397E

V někdejším presbytáři románsko-gotického konventního kostela (Foltýn a kol. 2005, 277–285), který byl v průběhu 16. století přeměněn na zámeckou kapli, proběhla v průběhu července a srpna 2022 realizace drenáží pro odvlhčení. Podél stěn kaple a sakristie byl veden výkop, který byl cca 0,6 široký a 0,5 m hluboký. Uvnitř kaple byla dokumentována tři maltová lůžka starších podlah. V místě sakristie, někdejší kaple severní lodi, byla odkryta v úrovni 218,96 m n. m. keramická dlažba, která se skládala z druhotně použitých románských a gotických reliéfních dlaždic.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Nakladatelství Libri.

Summary

The dehumidification of the Chapel of the Virgin Mary in Oslavany (Brno-Country District) was carried out in July and August 2022. The excavation revealed medieval floor levels and a pavement in the sacristy with secondarily used Romanesque and Gothic tiles.

Pavel Staněk

Polešovice (okr. Uherské Hradiště)

„Na Drahách“.

Raný středověk, mladohradištní období (RS4). Pohřebiště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49.0272406N, 17.3590500E

V průběhu jarních měsíců roku 2022 byl dokončen výzkum v trase stavebního objektu SO 123, souvisejícího s nově budovanou trasou dálnice D55 v úseku 5508 mezi Starým Městem (okr. Uherské Hradiště) a Moravským Pískem (okr. Hodonín). Průzkum navazoval na předchozí etapu z roku 2021 (podrobněji viz Popelka, Paulus 2022) a prozkoumáno bylo několik dalších mladohradištních hrobů v trase přeložek inženýrských sítí (sdělovací kabel, plynovod). Několik hrobů bylo v minulosti pokládáno sdělovacího kabelu porušeno (obr. 59). Opět se potvrdila rozdílná orientace mužských a ženských skeletů. Celkem bylo v letech 2021 až 2022 prozkoumáno přes 50 hrobů. Mimo mladohradištní pohřebiště byly odkryty také sídlištní objekty z doby římské (Popelka, Paulus 2023).

Literatura

Popelka, M., Paulus, M. 2022: Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 63(2), 172–173.

Popelka, M., Paulus, M. 2023: Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 64(1), 267–268.

Obr. 59. Polešovice, „Na Drahách“. Pracovní snímek kostrových hrobů. Ve střední části je dobře viditelný výkop pro sdělovací kabel. Foto M. Popelka.

Fig. 59. Polešovice, ‘Na Drahách’. Snapshot of inhumation graves. The trench for a communication line is clearly visible in the middle of the image. Photo by M. Popelka.

Summary

Several graves from the 11th century were investigated in ‘Na Drahách’ field near Polešovice (Uherské Hradiště District; Fig. 59). The fieldwork followed up on the rescue excavation from 2021. In total, over 50 graves were examined in both seasons.

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Polešovice (okr. Uherské Hradiště)

„Nivy“.

Raný středověk, kultura s keramikou pražského typu (RS1), středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4). Sídlíště, vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0156464N, 17.3550589E

V první polovině roku 2022 byl dokončen průzkum trasy dálnice D55 (levá polovina trasy) v lokalitě „Nivy“ na katastru Polešovic. Výzkum navazoval na etapu z roku 2021 (podrobněji viz Popelka et al. 2023, zde i další lit.). Mezi prozkoumanými situacemi bylo opět větší množství objektů raně středověkého stáří. Rozpoznány byly v několika případech památky kultury pražského typu. Větší množství objektů pak souviselo s pokročilým raně středověkým obdobím, kdy zde postupně (od střední doby hradištní) existovalo sídliště s hospodářským zázemím. To se v mladohradištním období konstitovalo v původní ves Záblačany (k Záblačanům viz Lečbych et al. 2022, 190–191, zde i další lit.).

Literatura

Lečbych, M., Popelka, M., Paulus, M., Popelková, R. 2022:

Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 63(1), 190–191.

Popelka, M., Lečbych, M., Paulus, M., Šrámek, F. 2023: Polešovice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 64(1), 258–259.

Summary

Settlement features from the Early Middle Ages were uncovered in 2022 during an excavation carried out in the route of the D55 motorway in the cadastral area of Polešovice (Uherské Hradiště District).

Miroslav Popelka, Marek Lečbych, Martin Paulus, Filip Šrámek

Pozořice (okr. Brno-venkov)

„U Tří studánek“, „Vildenberk“, parc. č. 2127, 2037.

Pozdní středověk, novověk. Milířiště. Sonda. Badatelský výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.2335194N, 16.8258667E; 49.2263111N, 16.8176889E

Během povrchových průzkumů lesů v severovýchodní části katastrálního území Pozořic byly identifikovány dvě malé plošiny interpretované jako milířiště (Novák, Kadavý a kol. 2022, 44).

První objekt se nachází v trati „U Tří studánek“ v nadmořské výšce 446 m a má oválný tvar o průměru 6 m (po vrstevnici) a 4 m (po spádnicí). Od nejbližší identifikované komunikace, ať zaniklé v podobě úvozů, či současné, je střed plošiny vzdálen 26 m. Vzdálenost od nejbližší vodoteče činí 54 m. Zahlouben je do svahu o sklonu 8,8°. Realizovaná sonda byla 0,5 m široká a 6,8 m dlouhá. Pod vrstvou humusové lesní půdy místy až 10 cm tlusté byla zjištěna přibližně 10–20 cm mocná tmavě černá vrstva bohatá na fragmenty uhlíků. Z uhlíkaté vrstvy bylo odebráno reprezentativní množství vzorků uhlíků, které byly dále analyzovány a datovány. Výsledek radiouhlíkového datování stanovil kalibrovaný stáří do rozmezí let 1399–1435 AD. Dendrochronologicky se bohužel nepodařilo datovat ani jeden vzorek.

Druhý objekt se podařilo identifikovat v trati „Vildenberk“ mezi výrobním zázeminem a údolím Kovalovického potoka na konci uměle vytvořené roviny. Ta je umístěna v nadmořské výšce 390 m, má přibližně oválný tvar a průměr 8,5 m (po vrstevnici) a 6,5 m (po spádnicí). Kolem milířiště vedla obslužná komunikace (v dosahu 10 m ze středu plošiny) a hned pod ním se nacházel zdroj vody (14 m ze středu plošiny). Objekt spočíval na srovnané ploše, sklon svahu pod jeho hranou směrem k vodoteči činí 19,6°. Vzhledem k předpokládané souvislosti objektu s aktivitami odehrávajícími se na výrobním předpolí Vildenberka ve středověku bylo přistoupeno k archeologickému výzkumu milířiště, jehož cílem bylo získat vzorky pro dendrochronologické a radiokarbonové datování. Ze středu objektu byla vedena sonda o šířce 0,5 m a délce 6,8 m, zasahovala tedy až za hranu pracovní plochy. Pod vrstvou humusové lesní půdy tlusté až 10 cm ležela cca 10–20 cm mocná tmavě černá vrstva bohatá na fragmenty uhlíků. Stejně jako u předchozího objektu bylo odebráno reprezentativní množství vzorků uhlíků, které byly dále analyzovány a datovány. Výsledek radiouhlíkového datování nabídl značně široký časový interval kalibrovaného stáří 1700–1955 AD. Dendrochronologicky se bohužel nepodařilo datovat žádný vzorek.

Ani u jednoho z objektů se nepodařilo objevit žádné movité archeologické nálezy. Doprovodný průzkum detektorem kovů v okolí milířišť rovněž neodhalil žádný artefakt, který by bylo možné klást do souvislosti s pálením dřevěného uhlí (Rybníček, Kolář 2022, 29, 33–35).

Literatura

Novák, J., Kadavý, J. a kol. 2022: Pozůstatky lidské činnosti v lesích.

In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 43–51.

Rybníček, M., Kolář, T. 2022: Dendrochronologie. In: K. Sklenář

a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 28–29, 33–35.**Summary**

The samples of charcoal were taken for further analyses and dating during the test pitting of two charcoal kilns located in the cadastral area of Pozořice (Brno-Country District). The result of radiocarbon dating provided a calibrated age ranging from 1399 to 1435 in one case and from 1700 to 1955 in second case.

Jakub Novák

Prušánky (okr. Hodonín)

„Od Žižkova“.

Středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk. Hrob, sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 48.8334397N, 16.9619297E; 48.8358725N, 16.9618011E

Při výzkumu v katastru obce Prušánky byly kromě pozůstatků osídlení únětické kultury objeveny i objekty středověké. Ty představoval hrob dítěte, pocházející nejspíše ze střední doby hradištní, polozemnice a zásobní jámy s keramikou z konce 12. či 1. poloviny 13. století a tři nevýrazné objekty s keramikou vrcholně středověkou. Středověké osídlení se koncentrovalo v jižní části skryté plochy, v nivě potoka Prušánka.

Objekt 68 obsahoval pohřeb dítěte s keramickým hrnečkem a železným nožkem. Dítě ve věku asi sedmi let bylo uloženo na zádech hlavou k západu. Vzhledem k malé velikosti hrobové jámy byla hlava zřejmě v předklonu, s bradou na hrudníku. Při strojní skrývce byla bohužel lebka zcela zničena, zachoval se pouze jeden zub. Stav nádoby je velmi fragmentární, nevylučuje však datování do střední doby hradištní. V tom případě by tento hrob mohl souviset s pohřebišťem na pravobřeží potoka Prušánka.

Na zkoumané ploše byla zachycena část sídliště z pozdní doby hradištní s keramikou datovatelnou do závěru 12. až 1. poloviny 13. století. Této fázi lze přiřadit objekty 53, 54, 61, 72–75, 78, 79, 81, 82, 87 a 88. Z nich nejvýraznější byl objekt 53, který představoval relikv zaniklé polozemnice s pecí. Stavba o velikosti zhruba 5 × 5 m byla vybavena masivní kamennou pecí umístěnou v jihovýchodním rohu. Konstrukci stavení tvořilo celkem osm sloupů. Žlaby přiléhající ke třem sloupovým jamám spíše než s konstrukcí stavby souvisí s mechanismem jejího zániku.

S dalšími stavbami mohou souviset žlaby (obj. 61, 73, 74, 78, 81, 82) vyplněné černou hlínou, ve zkoumaném řezu však netvořily rozpoznatelnou strukturu. Objekty 54 a 75 lze interpretovat jako rozměrné zásobní jámy.

Nejmladší komponentu osídlení na lokalitě tvoří tři objekty s keramikou zařaditelnou do vrcholného středověku. Tvoří ji drobná obdélná jamka (obj. 65), nepravidelná mělká jáma (obj. 66) a žlab (obj. 83), svým tvarem odpovídající žlabům popsaným výše.

Literatura

Neuveдено.

Summary

In addition to the Únětice culture settlement, medieval features were discovered during the excavation in the cadastral area of Prušánky (Hodonín District). These included a child's grave probably from the Middle Hillfort period, a semi-sunken hut and storage pits with pottery from the late 12th or the first half of the 13th century, and three less distinct features with a high medieval pottery.

Pavel Moš

Předklášteří (okr. Brno-venkov)

Ul. Pivovarská, parc. č. 8/2.

Středověk, novověk. Cesta, sídliště. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.3527606N, 16.4005819E; 49.3526472N, 16.3988861E

V červenci 2022 proběhla realizace výkopu vodovodu v prostoru komunikace Pivovarská v areálu kláštera Porta coeli (srov. Foltýn a kol. 2005, 612–619). Dokumentovány byly jednotlivé středověké a novověké štetové a valounové úpravy místní komunikace. V prostoru před bývalým pivovarem byla na profilu zachycena kulturní vrstva obsahující keramiku a zahloubený objekt ze 13. století. V úrovni domu č. p. 1002 byla na profilu dokumentována vápenná pec.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Nakladatelství Libri.

Summary

Medieval road layers, settlement features and a lime kiln from the 13th century were documented during the construction of a water pipeline in the Porta Coeli monastery complex in Předklášteří (Brno-Country District).

Pavel Staněk

Přílepy (k. ú. Přílepy u Holešova, okr. Kroměříž)

Zámek Přílepy č. p. 1, parc. č. 7/1.

Novověk – industriální období. Zámek. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84: 49.3208311N, 17.6125319E

V průběhu záchraného archeologického výzkumu vyvolaného pokládkou kanalizace po obvodu zámku Přílepy byly na jeho

západní straně zjištěny a zdokumentovány konstrukční prvky související s přístavbou, která vznikla mezi lety 1830 a 1871 (dle indikačních skic MZA 1; MZA 2). Současně byla dokumentována stratigrafie jižně od zámku, kam byla do rozměrnějšího výkopu umístěna akumulací nádrž. Stratigrafie zachycuje sled vrstev souvisejících s navyšováním terénu od původního půdního horizontu až po současnost.

Literatura

MZA 1: *Moravský zemský archiv*. Fond Indikační skici, Přílepy, 1830, signatura 2086. Dostupné také z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2958>.

MZA 2: *Moravský zemský archiv*. Fond Indikační skici, Přílepy, 1871, signatura 2086. Dostupné také z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2959>.

Summary

The building extension from 1830–1871 was identified during an excavation of Přílepy Chateau (Kroměříž District), along with documenting the stratification of terrain elevation.

Miroslav Popelka, Martin Paulus

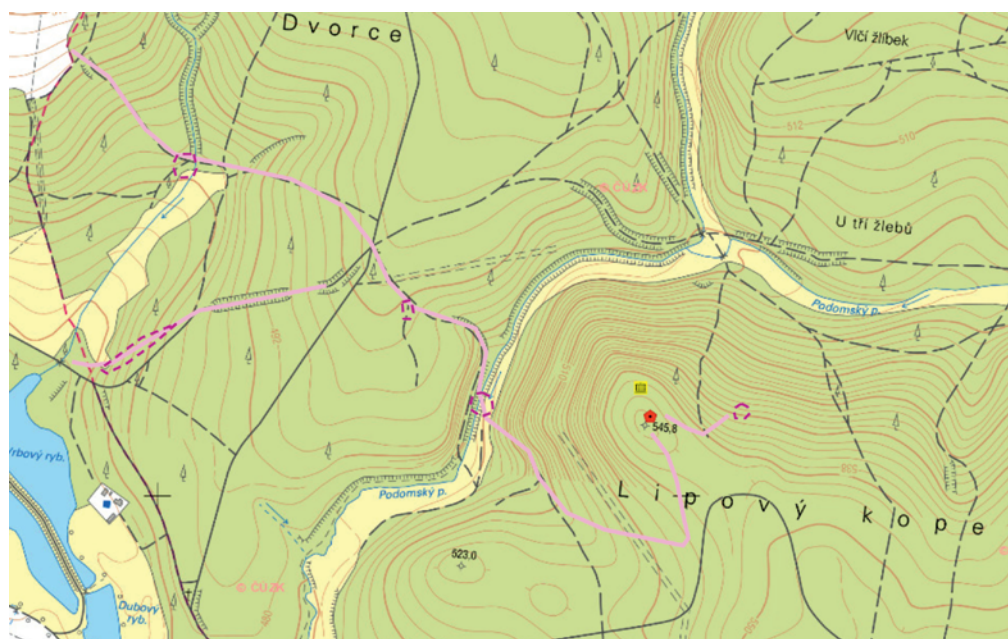
Senetářov (okr. Blansko)

Lipový kopec, „Stádliska“, „Dvorce“, parc. č. 645/1, 654/1, 655/1.

Středověk, novověk. Hrad, vápenka, komunikace. Vizualní/geodetický průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3333906N, 16.7943319E

V měsíci březnu 2022 proběhly ve spolupráci s Lesy ČR, s. p., závěrečné geodetické práce spojené se zaměřením reliktního rozestavěného hradu v poloze Vápencová skála na Lipovém kopci na katastru Senetářova. Ze zaměření pozůstatků blízkých komunikací, datovaných detektorovými nálezy do období středověku,

technologie

- vápenná pec
- využití – stavby

- zájmová místa – oblasti
- řemesla – vazby

0 420 m

Obr. 60. Senetářov. Rekonstrukce cest zajišťujících provoz středověké vápenice. Autor P. Kos.

Fig. 60. Senetářov. Reconstruction of roads facilitating the operation of a medieval lime kiln. Author P. Kos.

byla částečně rekonstruována transportní síť komunikací sloužících k dopravě páleného vápna a surového vápence k vápenické peci a dále od pece k odbytišti, které se kupodivu nenacházelo jen v místě předpokládaného staveniště hradu na Lipovém kopci, nýbrž také někde v prostoru dnešního městyse Jedovnice (obr. 60). Informují nás o tom dvě místa se zřetelnými ztrátami páleného vápna v lesních tratích s úvozovými cestami „Stádliska“ a „Dvorce“. Jako primární odbytiště páleného vápna sloužila na Lipovém kopci dvě místa. Pozůstatky hrubších nedopálených kusů vápence naznačují použití vápenné malty v poloze Vápencová skála, stejně jako drobné nedopaly v jejím zvýšeném předsunutém severovýchodním předpolí, kde se však může jednat spíše o novodobou dezinfekční aplikaci v blízkosti mysliveckého posedu. V obou případech šlo ale jen o nevýrazné pozůstatky v koncentracích kamení bez prokázání nadzemního maltového zdiva. Z vápenické pece byly odebrány vzorky uhlíků.

Literatura

Neuveдено.

Summary

In March 2022, relics of an unfinished castle in the cadastral area of Senetářov (Blansko District) were surveyed. The measurement of medieval roads contributed to the partial reconstruction of the road network used for transporting burnt lime and raw limestone to the lime kiln and, subsequently, to the market. The consumption was located in the presumed construction site of the castle on Lipový Hill and the area of the present-day town of Jedovnice (Fig. 60).

Petr Kos, Dana Vitulová, Jiří Kala, Mojmír Režný

Sivice (okr. Brno-venkov)

Ul. Nová; „Pod Kostelem“, parc. č. 789/1.

Středověk, novověk. Areál zemědělské výroby, obilní jáma. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2045439N, 16.7878364E

Během výstavby rodinného domu pana J. Šmerdy byla během hloubení základů zachycena obilní jáma se zasypaným propadem. Jednalo se o středověký objekt zasypaný zeminou v raném novověku.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A backfilled medieval grain pit was documented during a family house construction in the cadastral area of Sivice (Brno-Country District).

Petr Kos

Spešov (okr. Blansko)

„Kouty“, parc. č. 1147–1150, 1384, 1387.

Pozdní středověk. Tvrz/hrádek, dvorec/dvůr. Mikrosondáž / vzorkovací sondáž. Badatelský výzkum. Uložení nálezů: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3965269N, 16.6364731E

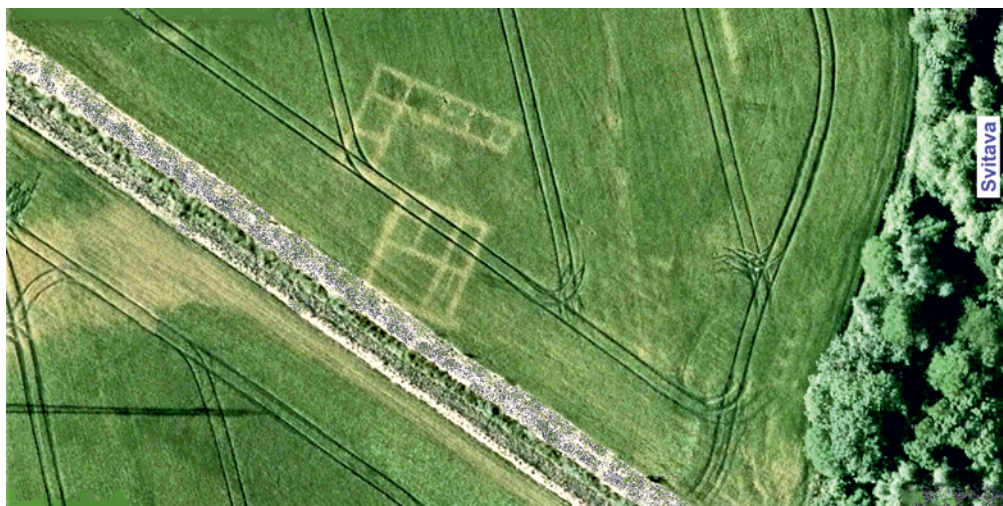
Zkoumaná lokalita se nachází v trati zvané „Kouty“ (dříve „Skřivany“) uprostřed 1,1 km široké nivy středního toku řeky Svitavy. Je lokalizována na jejím pravém břehu, asi 80 m západně od dnešního koryta, v nadmořské výšce 283 m.

Ing. Josef Havlát zjistil na leteckém snímku z roku 2015 (mapy.cz), že v polích na břehu nové trasy Spešovského potoka, asi 700 m od centra návsi ve Spešově, se nachází nápadný půdorys komplexu zděných staveb (obr. 61). Velmi dobře čitelný půdorys sestává z hlavní, téměř čtvercové stavby o rozměrech 14 × 16 m, jejíž severní a východní část je rozdělena na několik dílčích prostorů. V jihovýchodním koutě lze předpokládat schodiště. Na severní straně je k budově připojen dvůr na obdélníkovém půdorysu o rozměrech 25 × 15 m, jehož severní a západní stranu tvoří řada na sebe navazujících uzavřených prostor. U některých z nich je z porostových příznaků zřetelný vstup ze dvora. Východní strana dvora se z viditelných zbytků jeví jako neuzavřená. Podle porostových příznaků na leteckém snímku ze září 2009 (GoogleEarth), tedy ještě před stavbou dnešního příkopu Spešovského potoka, je zřejmé, že stavba dále k západu nepokračovala a končila dodnes zachovalým rohem.

K ověření situace byl v místech proveden povrchový sběr, při němž nebyla zjištěna žádná koncentrace zlomků keramiky, stavebního materiálu, malty, či jiných dokladů osídlení tohoto místa. Jen místy se nacházely malé zlomky hornin, které mohly souviset se stavbou. Byl proveden i detektorový průzkum, který kromě několika mladších hřebíků přinesl jen běžné úlomky novodobé zemědělské techniky.

Na několika místech byla situace ověřena mikrosondáží, při níž bylo zjištěno, že koruna zdiva se nachází v hloubce 45 až 60 cm a základová spára v hloubce 170 cm. Je pravděpodobné, že jemně písčité hlína nad současnou korunou zdiva byla naplavena až po zániku tvrze. Při průzkumu bylo zjištěno pouze základové zdivo nosných zdí o šířce 90 až 100 cm a příček o šířce 65 cm. Existence nadzemního zdiva není doložena, ale jeho menší vrstvu lze podle zbytků kamení a malty rozvlečených orbou předpokládat. Základové zdivo je dosud masivní, velmi kompaktní a je postaveno z hornin na kvalitní maltu. V dosahu vztlínání podzemní vody byl použit jako stavební kámen místní granodiorit brněnského masívu, svrchní vrstvy a nadzemní zdivo bylo tvořeno zřejmě výhradně místní opukou, tedy jemnozrnnými slítnými pískovci těženými někde poblíž v blanenském prolomu. Koruna základového zdiva je vyrovnána silnou maltovou vrstvou.

Ve výkopové rýze pro zdivo je patrné, že prostor mezi zdí a hranou výkopu byl zasypan materiál bez zlomků malty, hornin, mazanice, ale s malými kousky zuhelnatělého dřeva. Dále bylo sondáží zjištěno, že zdiva tvrze a dvora jsou provázána bez spáry, byla tedy stavěna současně. Jihozápadní roh hlavní budovy vybíhá z dnešního pole k příkopu Spešovského potoka, ale nebyl při budování příkopu poškozen. Při průzkumu byl obnažen malou sondou, která prokázala, že budova neměla opěrné nárožní pilíře, ale roh vybíhal do mírně vytáhlé špice zakončené ostrým úhlem. Také bylo zjištěno, že porostový příznak uprostřed dvora není pozůstatkem studny, ale rozhrnutého zbytku stavebního materiálu. Úlomky granodioritu měly velikost do 20 × 15 × 10 cm, opukové byly podstatně menší, zpravidla do průměru 10 cm.

Obr. 61. Spešov. Letecký snímek porostových příznaků půdorysu tvrze. Mapový podklad: © mapy.cz; autor M. Culek.

Fig. 61. Spešov. Aerial photograph with top view of the medieval manor house in the Spešov village, visible through vegetation marks. Map source: © mapy.cz; author M. Culek.

Nebyl získán žádný materiál umožňující datování (keramika, mince), a to ani detektorovým průzkumem výkopků. To rovněž svědčí o tom, že stavba areálu proběhla rychle a nebyla dokončena.

Situaci lze interpretovat jako nedostavěné šlechtické patrové sídlo, k němuž patřil na severní straně hospodářský dvůr. Písemné prameny uvádějí ve Spešově k roku 1390 a 1464 tvrz. Srovnáním s půdorysy známých šlechtických sídel z Čech i Moravy z této doby lze soudit, že se může jednat o nedostavěné šlechtické sídlo z 2. poloviny 15. století. V této souvislosti se jeví jako možné, že držitel Spešova Jan ze Šelenberka zde začal v 60. letech 15. století budovat svoje nové reprezentativnější sídlo. Jelikož se ale roku 1479 stal nejvyšším kancléřem Království českého a odstěhoval se do Čech, prodal roku 1482 Spešov Albrechtovi z Boskovic. Sídlo tak nedostavěl a Albrecht na pokračování stavby také stěží mohl mít zájem (Chytil et al. 1856, 398; Knies 1902, 184; Bretholz 1903, 268). Každopádně se jedná o mimořádně dobře dochovaný celkový půdorys sídla s dvorem, který si zaslouží památkovou ochranu a prezentaci veřejnosti.

Literatura

Bretholz, B. 1903: *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XV. Nachträge 1207–1408.* Brno: Verlag des Mährischen Landesausschusses.

Chytil, J., Chlumecký, P., Demuth, K., Wolfskron, A. 1856: *Moravské zemské desky 1.* Brno: Brněnský soud.

Knies, J. 1902: *Blanský okres. Vlastivěda Moravská. II. Místopis Moravy. Díl I. místopisu.* Brněnský kraj. Číslo 4. Brno: Nákladem Musejního spolku.

Summary

Vegetation marks captured in the aerial photo (Fig. 61) showing the foundations of an unfinished fortified manor house in Spešov (Blansko District) were verified in the field using small test pits. Based on the analogies of the floor plan and non-specific historical reports, we can assume that the attempt to build the manor house took place in the second half of the 15th century.

Martin Culek, Josef Unger

Suchohrdly u Miroslavi (okr. Znojmo)

Kostel sv. Markéty, č. p. 83, parc. č. st. 22/2, 881/2.

Vrcholný středověk – novověk. Kostel. Skupina/sít sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o. Inv. č. A 31661/1–28.

Lokalizace: WGS-84: 48.9457422N,16.3638031E; 48.94585161N, 16.364081037E

V roce 2020 byly v bezprostřední blízkosti kostela zahájeny bourací práce budovy bývalé mateřské školy a v tomtéž místě byla zahájena výstavba nové budovy se sociálními byty. Na profilech základových pásů byla patrná souvrství skládající se ze zásypu, který souvisel s odstraněním podlahy, se staršími stavebními úpravami a s regulacemi, které vyrovnávaly stávající terén. V nejširším základovém pásu hlavní budovy jsme lokalizovali kamenný základ starší stavby. Movité nálezy, které by blížely situaci datovaly, bohužel zjištěny nebyly. Jiná situace nastala při pokračování archeologického výzkumu v roce 2021 u výkopu pro kanalizaci v prostoru mezi novou budovou a jižní stranou kostela (obr. 62). Na první pohled bylo patrné převrstvení terénu. Na profilech byly zřetelné starší výkopy včetně linie starého potrubí. Obnažen byl také nový systém odvodnění kostela z roku 2010. Historické vrstvy byly silně poničeny zásypy. Velmi ojedinele byl získán střepový materiál, který dopomohl k datování nálezové situace do pozdního středověku a raného novověku.

Obr. 62. Suchohrdly u Miroslavi. Pohled na plochu výzkumu. Foto R. Hetflaiš.

Fig. 62. Suchohrdly u Miroslavi. View of the excavation area. Photo by R. Hetflaiš.

Torzovitý soubor lidských kosterních pozůstatků byl nalezen již sekundárně přemístěný a bez anatomických souvislostí. Dle antropologického rozboru, který provedl Z. Tvrdý, bylo zjištěno, že se jedná o pozůstatky minimálně 15 jedinců. Ke kosterním pozůstatkům se nevztahovaly žádné nálezy. Ostatky byly pohřbeny do karneru kostela (Nejedlá 2022).

Literatura

Nejedlá, A. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při akci Suchohrdly u Miroslavi – sociální byty*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200241 [cit. 2023-11-22]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200241>.

Summary

During the excavation at the Church of St Margaret in Suchohrdly u Miroslavi (Znojmo District; Fig. 62), archaeological contexts related to the late medieval and early modern construction work were uncovered, along with secondarily displaced skeletal remains of at least 15 human individuals.

Alena Nejedlá

Syrovice (okr. Brno-venkov)

Intravilán, parc. č. 598/1.

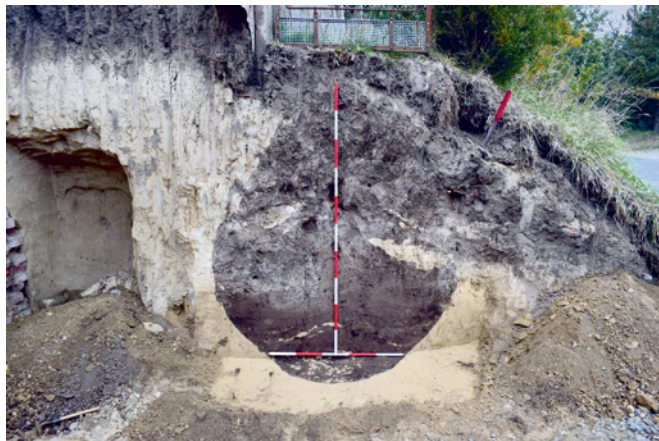
Novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.077591667N, 16.545083333E

Během archeologického dohledu při terénních úpravách příjezdové komunikace k rodinnému domu byla ve stěně výkopu zachycena větší zásobní jáma, jejíž polovinu bylo možné při dně zkoumat plošně (obr. 63). Na dně byly zjištěny skelety několika menších zvířat. Dle předběžného osteologického určení šlo o štěňata psa domácího v počtu nejméně čtyř jedinců různého stáří (od 2 týdnů do 2 měsíců). Zásobníci je možné podle nevýrazného keramického materiálu datovat rámcově do novověkého období.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 63. Syrovice. Pohled na profil s novověkou zásobní jámou. Foto I. Čižmář.

Fig. 63. Syrovice. Profile of a modern-period storage pit. Photo by I. Čižmář.

Summary

A storage pit was examined (Fig. 63) during a rescue excavation in Syrovice (Brno-Country District). At its bottom, several skeletons of domestic dog puppies were discovered.

Ivan Čižmář

Šelešovice (okr. Kroměříž)

„Pod Rozdíly“, parc. č. 476/10.

Raný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o. Inv. č. A30399–A30542.

Lokalizace: WGS-84: 49.2554600N, 17.3620861E

Při stavbě rodinného domu na parcele 476/10 v dlouhodobě sledované lokalitě „Pod Rozdíly“ v Šelešovicích (Bartík et al. 2018, 11–13) byly mimo starší komponenty (Popelka, Paulus 2023a; 2023b) prozkoumány také tři raně středověké sídlištní objekty.

Literatura

Bartík, J., Fojtík, A., Popelka, M. 2018: Sídliště lengyelské kultury Šelešovice – „Pod rozdíly“. *Acta Musealia (Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Muzea regionu Valašsko, Vsetín) XVI(1–2)*, 8–31.

Popelka, M., Paulus, M. 2023a: Šelešovice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů 64(1)*, 163–164.

Popelka, M., Paulus, M. 2023b: Šelešovice (okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů 64(1)*, 198.

Summary

Three early medieval settlement features were investigated during the construction of a family house in Šelešovice (Kroměříž District).

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Šlapanice (k. ú. Šlapanice u Brna, okr. Brno-venkov)

„Pod Žurání“, cihelna, parc. č. 3129/65, 66.

Novověk. Areál zemědělské výroby. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Brněnska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.1742561N, 16.7289942E

V ploše skrývek pro rozšíření těžebního areálu cihelny byla zachycena a zdokumentována rozměrná hruškovitá zásobní jáma se zřícenými stěnami. Datována je zatím jen rámcově do středověku či spíše novověku. Jde o stejný typ objektu, jaký byl na přilehlé ploše zkoumán v roce 2019 (Kos, Parma 2020).

Literatura

Kos, P., Parma, D. 2020: Šlapanice (k. ú. Šlapanice u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů 61(2)*, 177.

Summary

During the excavation carried out in connection with the expansion of the brickyard's mining area in Šlapanice (Brno-Country District), a large storage pit generally dated to the medieval or rather modern period was discovered.

David Parma

Šošůvka (okr. Blansko)**„Šípová“, parc. č. 730/1.**

Novověk. Milířiště. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.4235611N, 16.7675806E

V rámci povrchového průzkumu lesů severovýchodně od Šošůvky byla identifikována zvýšená koncentrace objektů interpretovaných jako milířiště (Novák, Kadavý a kol. 2022, 44). Milířiště č. 1464 se nachází v nadmořské výšce 586 m. Má téměř kruhový tvar s průměrem 12 m (po vrstevnici) × 12 m (po spádnicí). Od nejbližší zaznamenané komunikace je vzdáleno 32 m, k nejbližšímu vodnímu zdroji (prameni vodoteče) to je ze středu plošiny vzdušnou čarou přibližně 105 m. Sklon svahu, do kterého byl milíř zahloben, dosahuje hodnoty 7,7°. Výzkumná sonda byla vedena přibližně ze středu uhlířské plošiny až za hranu objektu. Její šířka činila 0,5 m a délka 12,2 m. Zvrstvení zde bylo velmi prosté. Pod tenkou lesní humusovou vrstvou se nacházela asi 10 cm mocná uhlíkatá vrstva. Z ní bylo odebráno reprezentativní množství vzorků uhlíků, které byly dále analyzovány a datovány. Radiokarbonové datování ukázalo široký interval kalibrovaného stáří 1667–1950 AD. Nejmladší dendrochronologicky datované vzorky pocházejí ze dřevin smýcených po roce 1807. Během výzkumu se nepodařilo objevit žádné movité archeologické nálezy. Doprovodný průzkum detektorem kovů v okolí milířiště rovněž neodhalil žádný artefakt, který by bylo možné klást do souvislosti s pálením dřevěného uhlí (Rybníček, Kolář 2022, 29, 33–35).

Literatura

Novák, J., Kadavý, J. a kol. 2022: Pozůstatky lidské činnosti v lesích. In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 43–51.

Rybníček, M., Kolář, T. 2022: Dendrochronologie. In: K. Sklenář a kol.: *Život v lesích. Kritický katalog k výstavě Život v lesích*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 28–29, 33–35.

Summary

Samples of charcoal were taken during the survey of a charcoal kiln in the cadastral area of Šošůvka (Blansko District), providing a calibrated age ranging from 1667 to 1950 AD. The youngest dendrochronologically dated samples come from trees felled after 1807.

Jakub Novák

Telnice (k. ú. Telnice u Brna, okr. Brno-venkov)**Ul. Růžová, parc. č. 365/2, 420.**

Novověk. Areál těžby, polní opevnění. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Brněnska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0991061N, 16.7149422E

Během výstavby dvou rodinných domů byl na parcele č. 365/2 dokumentován zarovnaný zbytek selského hliníku v klasické poloze za humny. Na parcele č. 420 byl zjištěn drobný střelecký zákop z dubna 1945.

Literatura

Neuveдено.

Summary

During the construction of two houses in Telnice (Brno-Country District), a peasant's clay pit and a military trench dated to April 1945 were documented.

David Parma

Tišnov (okr. Brno-venkov)**Ul. Brněnská, parc. č. 2808.**

Středověk, novověk. Sídliště. Skupina/sít sond. Průzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.3473922N, 16.4236125E; 49.3473067N, 16.4237519E

V říjnu 2022 byly v přední části parcely č. 2808 na ulici Brněnská v Tišnově vyhloubeny zjišťovací sondy. Přibližně 0,3 m pod původním povrchem se nacházela uloženina obsahující keramiku ze 13. století. Mohlo se jednat jak o kulturní vrstvy, tak výplně objektů. Terén se totiž směrem na sever do hloubky parcely výrazně zvedal. V přední části parcely chyběla vrstva holocénní půdy, která byla výše do svahu mocně zastoupena. Z daného období se podařilo zachytit rovněž pyrotechnologické zařízení.

Literatura

AMČR: Záznam M-202301875 [cit. 2023-11-22]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

Layers and features from the 13th century were documented during test pitting in 2022 on plot No. 2808 in Brněnská Street (Tišnov cadastral area, Brno-Country District).

Pavel Staněk

Tvarožná (okr. Brno-venkov)**„Pod Desátkovými hony“, parc. č. 805/64.**

Středověk, novověk. Komunikace. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.197126612N, 16.775602745E

Při výstavbě obytného souboru na severovýchodním okraji obce byly roku 2022 zachyceny relikty hlubokého zaniklého úvozu původní formanské poštovní cesty vedoucí z Brna na Olomouc. Cesta vedla v bezprostřední blízkosti kolem místa výzkumu zaniklé panské zájezdni hospody Gerni, která byla zkoumána v roce 2021 (Kos 2022).

Literatura

Kos, P. 2022: Tvarožná (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 63(2), 182–183.

Summary

Remnants of a deep sunken lane of the former post road leading from Brno to Olomouc were discovered during an excavation carried out in the periphery of Tvarožná (Brno-Country District).

Petr Kos

Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Mlýnská, ul. Prostřední, parc. č. 653/25, 653/24.

Středověk, novověk. Sídliště, město. Sonda. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Slováké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0695078N, 17.4604089E; 49.0691244N, 17.4607253E

Od 7. dubna do 4. května roku 2022 proběhl v centru Uherského Hradiště archeologický výzkum v souběhu s rekonstrukcí dlažby a plynovodu v ulicích Mlýnská a Prostřední (Kuchař 2022). Výzkumu, který realizovali pracovníci Slovákého muzea v Uherském Hradišti, p. o., předcházela geofyzikální prospekce, provedená v květnu roku 2020 pracovníky Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (Vágner 2020). Díky ní bylo v prostoru zmíněných ulic detekováno několik větších či menších anomálií, z nichž čtyři nesly potenciál archeologických situací. Z důvodu velkého množství inženýrských sítí, nacházejících se pod dlažbou dotčených ulic, se podařilo zrealizovat pouze dvě menší archeologické sondy.

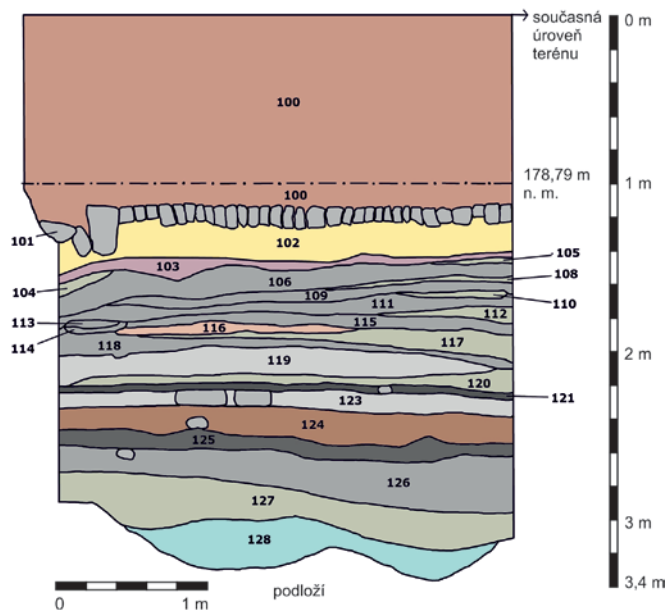
První z nich byla umístěna v ulici Mlýnská v prostoru mezi domy č. p. 133 a 134, zhruba ve třetině délky této ulice ve směru od křižovatky s ulicí Prostřední. Podařilo se zde odkrýt fragment cihlových základů zaniklé novověké stavby (obr. 64).

Druhá sonda byla umístěna v prostoru před domem č. p. 146 v místě, kde Prostřední ulice ústí do Masarykova náměstí. Díky úskoku v zástavbě se před domy č. p. 146 a 147 nachází prostor bez přítomnosti inženýrských sítí, ve kterém se podařilo sondu zrealizovat. Ta přinesla potvrzení dosud známých prvků stratigrafie pod úrovní současné nivelety povrchu ulic města (obr. 65). Po mechanickém odkrytí recentních a novověkých terénních vyrovnávek (s. j. 100) se podařilo objevit fragment barokní dlažby ze 17. století (s. j. 101) a její podsyp, tvořený uleželým žlutým pískem (s. j. 102). Ve směru k podloží bylo zdokumentováno několik vrcholně středověkých sídlištních vrstev (s. j. 103, 106, 109, 111, 113–116, 118), mezi kterými se periodicky objevovaly záplavové uloženiny (s. j. 104, 105, 108, 110, 112, 117, 120).

Obr. 64. Uherské Hradiště. Novověký cihlový základ. Foto Z. Kuchař.

Fig. 64. Uherské Hradiště. Modern-period brick foundation. Photo by Z. Kuchař.

Obr. 65. Uherské Hradiště. Stratigrafická situace zachycených uloženin. Autor Z. Kuchař.

Fig. 65. Uherské Hradiště. Stratigraphy of documented deposits. Author Z. Kuchař.

Zachyceny byly také dvě úrovně kamenných základů gotických domů (s. j. 119, 123), mezi nimiž se nacházela požárová vrstva (s. j. 121). Lokační horizont města zde představoval podmáčený sediment, obsahující velké množství tesařského odpadu (s. j. 124). Pod ním se nacházely vrstvy představující zánikový horizont velkomoravského osídlení (s. j. 125) a osídlení místa v období Velké Moravy (s. j. 126). Té stratigraficky předcházela mocná vrstva říčních naplavenin (s. j. 127), pod kterou se nacházelo geologické podloží (s. j. podloží) porušené depresí, vyplněnou tyrkysově modrým jílem (s. j. 128). Ten obsahoval množství dřevěného uhlí, jež představuje nejstarší doklad osídlení tohoto místa. S ohledem na analogickou stratigrafickou situaci zjištěnou při výzkumu ve sklepení budovy Základní umělecké školy Uherské Hradiště na Mariánském náměstí v roce 2017 lze tuto depresi předběžně datovat do konce 8. – 1. poloviny 9. století (Bartík, Chrástek 2018). Přesnější datování by umožnila radiokarbonová analýza odebraných vzorků.

Z movitých artefaktů, vyzvednutých z jednotlivých vrstev sondy, lze uvést drobné střepy keramických nádob, zvířecí kosti, říční mušle, vrcholně středověké železné předměty a železný nástroj na odstraňování kůry z kmenů stromů, nalezený ve vrstvě datované do středohradištního období. Dále se podařilo z podmáčené vrstvy lokačního horizontu vyzvednout několik artefaktů ze dřeva, odebrány byly také vzorky uhlíků pro účely environmentálních a datačních analýz.

Literatura

Bartík, J., Chrástek, T. 2018: Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 59(2), 276–277.

Kuchař, Z. 2022: *Uherské Hradiště – ul. Prostřední, ul. Mlýnská*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202200438 [cit. 2023-11-22].

Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200438>.

Vágner, M. 2020: *Uherské Hradiště – ulice Prostřední, Mlýnská, Masarykovo náměstí*. Zpráva o geofyzikální prospekci.

Uloženo: archiv Slovákého muzea v Uherském Hradišti, p. o.

Summary

In the spring of 2022, an excavation was carried out in the centre of Uherské Hradiště (Uherské Hradiště District). The aim was to verify anomalies identified during the previous geophysical survey. In Mlýnská Street, a modern-period foundation made of bricks bonded with mortar was uncovered (Fig. 64), while in Prostřední Street, the complete stratigraphy of deposits dating from the Middle Hillfort period to the present was confirmed (Fig. 65). Numerous artefacts were recovered from the deposits in the trenches.

Zdeněk Kuchař

Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště)

Sídliště Olšava, parc. č. 3584/8.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Slováké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0143847N, 17.6471864E

Od prosince 2021 do dubna 2022 proběhla první část záchranného archeologického výzkumu, který předchází stavbě nových bytových domů na zhruba hektarové ploše, v těsné blízkosti sídliště Olšava v Uherském Brodě. Při výzkumu byl mimo jiné zachycen sídelní objekt ve formě částečně dochovaného obdélného půdorysu tvořeného otiskem kúlové konstrukce, základovými žlaby a destrukcí kamenného otopného zařízení, odkrytého v blízkosti rohu tohoto půdorysu (obr. 66). Pozůstatky obytné stavby je možné na základě vyzvednutých střepů keramických nádob datovat do středohradištního období. Objekt lze interpretovat jako chatu nadzemní kúlové konstrukce s otopným zařízením ve formě kamenného ohniště či pícky (obr. 67). Toto otopné zařízení bylo umístěno při severní stěně objektu, blízko jeho severovýchodního rohu. Objekt byl orientován ve směru západ–východ, přičemž poloha destrukce otopného zařízení, zpravidla umístovaného naproti vchodu do objektu (srov. Galuška 2017, 31), napovídá, že vchod do této chaty se nacházel v její jižní či západní stěně. S ohledem na to, že se kvůli recentním terénním úpravám dotčeného prostoru dochovala jen část objektu, nelze se přesněji vyjádřit k jeho původní dispozici ani rozměrům.

Obr. 66. Uherský Brod, sídliště Olšava. Částečně zachycený půdorys slovanského sídelního objektu. Foto L. Komárek.

Fig. 66. Uherský Brod, Olšava housing estate. Partially documented foundations of the Slavic residential feature. Photo by L. Komárek.

Obr. 67. Uherský Brod, sídliště Olšava. Destrukce otopného zařízení slovanského sídelního objektu. Foto L. Komárek.

Fig. 67. Uherský Brod, Olšava housing estate. Destroyed heating device in the Slavic residential feature. Photo by L. Komárek.

Literatura

Galúška, L. 2017: *Slované – stopy předků. O Moravě v 6.–10. století.* Brno: Moravské zemské muzeum.

Summary

A sunken feature with a destroyed heating device dated to the Middle Hillfort period (Fig. 66, 67) was investigated during an excavation at the Olšava housing estate in Uherský Brod (Uherské Hradiště District) in 2021–2022.

Zdeněk Kuchař

Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Horní Váhy, parc. č. 7053/3.

Vrcholný středověk. Město. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Slováké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0275492N, 17.6479892E

V září roku 2022 byl při výstavbě nového bytového domu v ulici Horní Váhy v Uherském Brodě proveden menší archeologický záchranný výzkum. Při bagrování terénu v blízkosti městských hradeb došlo k narušení statiky hradební zdi, kvůli čemuž bylo stavební firmou přistoupeno k odkrytí jejích základů a její stabilizaci. V předstihu před vylitím plánovaných železobetonových opěr bylo možné dokumentovat základy hradební zdi, odkryté v některých místech až na úroveň základové spáry. V 11 sondách se postupně podařilo zdokumentovat téměř celý odkrytý úsek základů o délce 20,5 m (obr. 68). Hloubka základů dosahuje až 200 cm, což odpovídá historickým záznamům (Kučera 1903, 143). Jsou vybudovány z hrubě opracovaných kusů lomového pískovce různých rozměrů spojených málo kvalitní vápennou maltou. Základová spára leží na úrovni geologického podloží, zásyp stavební jámy základů tvoří navážka jílovité hlíny bez přítomnosti archeologických nálezů.

Literatura

Kučera, J. 1903: *Paměti královského města Uherského Brodu.* Brno: Garn.

Obr. 68. Uherský Brod, ulice Horní Valy. Základy hradební zdi zachycené v jedné ze sond. Foto Z. Kuchař.

Fig. 68. Uherský Brod, Horní Valy Street. Foundations of the fortification wall documented in one of the trenches. Photo by Z. Kuchař.

Summary

In 2022, an archaeological excavation was carried out in Horní Valy Street in Uherský Brod (Uherské Hradiště District). A segment of fortification foundations, measuring 20.5 m in length (Fig. 68), was documented during the structural reinforcement of the town wall.

Zdeněk Kuchař

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Křížkovského, č. p. 60/8, parc. č. 1.

Vrcholný středověk – novověk. Kostel. Sonda. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.472612N, 17.970874E

Během pokračování výzkumu ve farním kostele ve Valašském Meziříčí byly odkryty relikt starší stavby, které je možné na základě keramických nálezů datovat rámcově do 2. poloviny 15. století. Jde zřejmě o jednu ze starších stavebních fází kostela, který se připomíná poprvé k roku 1419. Dále byl v zásypu nalezen renesanční měšťanský náhrobek, který byl použit ke srovnání terénu pro položení pozdně barokní dlažby.

Literatura

Neuveдено.

Summary

Excavation at the parish church in Valašské Meziříčí (Vsetín District) yielded a medieval building relict and a Renaissance tombstone.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Náměstí, parc. č. 111.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4715069N, 17.9716036E

Druhá etapa výzkumu centrálního náměstí ve Valašském Meziříčí probíhající od začátku roku 2022 do poloviny srpna přinesla zajímavé situace a nálezy, které se koncentrovaly zejména ve východní části náměstí. Jako první byly ve výkopu pro sítě nalezeny jámy, zřejmě odpadního charakteru, které vytvářely linii probíhající těsně před předními částmi dnes stojících domů východní strany náměstí. Nejstarší z těchto objektů je možné na základě keramických fragmentů datovat do závěru 13. až 1. poloviny 14. století. Dvě jámy v severní části odpovídají přibližně 2. polovině 15. století a zbytek je raně až pozdně novověkého stáří.

Dále byly objeveny suterény dřevohlinitých domů, které navazovaly na západovýchodní linii suterénů zkoumaných v minulém roce. Zřejmě jde o soudobé stavby, čemuž napovídá prakticky identická stratigrafická situace ve všech nalezených objektech. Na základě dendrochronologického datování a rozboru keramiky je možné datovat tyto domy do období závěru 13. století a do 3. čtvrtiny 14. století, kdy celé uskupení zaniklo požárem. Nejlépe zachovaný dům se skládal ze dvou částí. Zachycena byla část základového věnce jizby, připojená obvodová zeď z dřevěných půlkuláčů s omítkou z mazanice a předsín se zdí z dřevěných desek. V jejich útrokách se nacházely dvě kovové radlice, krojidlo na pluh, keramika, dva nože a mezi tím neurčené množství železných hrotů od šipek do kuše, spečených do jednoho velkého amorfního celku. V těsné blízkosti byl nalezen kovový pásový předmět, který zatím není určený. Dále se podařilo zachytit fragmenty proutěného koše (ve kterém byly zřejmě původně uloženy výše zmíněné šipky) a několik rozbitých nádob.

Zajímavá situace se nacházela i pod silnicí v severní části náměstí. Bylo zde odkryto několik velice špatně čitelných, vzájemně promíchaných vrstev, které mají očividně vztah k zaniklé vodoteči, protékající touto částí náměstí zřejmě na rozhraní 15. a 16. století. Zdá se, že tato situace vznikla působením živlu a člověk se na ni, v rámci svých možností, snažil reagovat. Dokládá to nález několika jam a dřevěných konstrukcí, které mohou být považovány za blíže neurčený typ vodního díla. Dá se uvažovat například o hatích a lávkách. Z tohoto prostoru pochází, kromě keramiky a osteologického materiálu, také drobná mince krále Vladislava Jagellonského z přelomu 15. a 16. století. Jde o jedinou minci nalezenou na celém prostoru náměstí.

Posledním, chronologicky nejmladším objevem je nález vodní nádrže neboli rezervoáru, který byl odkryt v místě, kde Polášková ulice ústí na náměstí. Zastřešená kvadratická nádrž sloužila pravděpodobně jako zásobárna vody a možná také jako odkaliště pro fontánu na náměstí, která zde stála od začátku 17. století. Zachovalé dřevěné potrubí městského vodovodu přivádějící vodu do nádrže i části potrubí nalezené mezi nádrží a fontánou tuto teorii předběžně potvrzují.

Literatura

Neuveдено.

Summary

Medieval refuse pits, house basements, relics of water management structures and an early modern water supply system with a preserved reservoir were discovered during the second stage of excavations at the central square in Valašské Meziříčí (Vsetín).

District). Additionally, a hoard of iron artefacts (plough parts and crossbow arrowheads) was found in one of the basements.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Sokolská, parc. č. 177/1.

Novověk – industriální období. Pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4707519N, 17.9659064E

Během úpravy terénu bylo nalezeno několik destruovaných hrobů z novověku až industriálního období, které dokládají existenci zrušeného hřbitova. Nejlépe dochovaný pohřeb patřil ženě, díky oděvním doplňkům jej bylo možné datovat do poslední čtvrtiny 19. století.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During the terrain levelling in Valašské Meziříčí (Vsetín District), several destructed graves from the early modern to the industrial period were discovered.

Samuel Španihel

Vavřinec (k. ú. Suchdol v Moravském krasu, okr. Blansko)

Kateřinská jeskyně, parc. č. 753/1.

Pozdní středověk. Dílenský areál. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3607006N, 16.7102508E

Stará Kateřinská jeskyně byla známá a navštěvovaná už od pravěku. První archeologické sondáže ve vstupní části vchodu provedl H. Wankel v roce 1865, kdy zde v hloubce 30–40 cm prozkoumal rozsáhlé ohniště s množstvím roztříštěných kostí psa, jelena, kozy a medvěda. V blízkosti ohniště se nacházelo také větší množství keramických střepů, které byly chronologicky zařazeny do neolitu (Wankel 1871). Několik dalších ohnišť, z nichž největší sahalo až do hloubky 1 m, v prostoru vstupu jeskyně zjistil později také J. Knies (1895). Uvnitř tohoto ohniště a v jeho nejbližším okolí se nacházely kosti z krávy, koně, jelena, prasete a několik grafitovaných střepů datovaných do doby halštatské. V letech 1983–1984 zde byl pracovníky Ústavu Anthropos Moravského zemského muzea v Brně pod vedením J. Svobody proveden záchranný archeologický výzkum, který byl vyvolán požadavkem organizace Moravský kras na úpravu areálu před jeskyní, ve vstupu a v přední části vstupní chodby (Geislerová et al. 1986).

Díky epigrafickému výzkumu, který probíhá od roku 2016, se ve vnitřních prostorách Staré Kateřinské jeskyně podařilo nedestruktivním způsobem (radiokarbonovou metodou AMS – Accelerator Mass Spectrometry) datovat uhlíkové kresby do pravěku. Svoji četností jsou v ČR ojedinělé. Nachází se poměrně daleko od vchodu (asi 100 metrů) a poukazují spíše jen na občasné

Obr. 69. Vavřinec. Sonda 1 umístěná v blízkosti uhlíkových kreseb v Ledové chodbě. Foto Z. Golec Mírová.

Fig. 69. Vavřinec. Test pit 1 situated near the carbon drawings in the corridor Ledová chodba. Photo by Z. Golec Mírová.

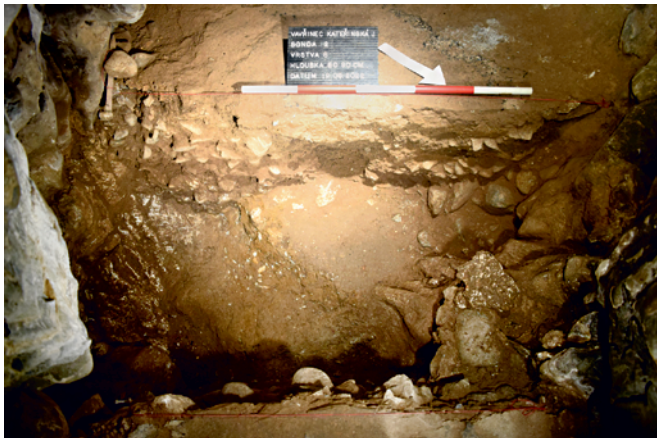
Obr. 70. Vavřinec. Dokončená sonda 1 v hloubce 65 cm. Foto I. Vostrovská.

Fig. 70. Vavřinec. Test pit 1 excavated to a depth of 65 cm. Photo by I. Vostrovská.

návštěvy než na častou přítomnost lidí, a to již od neolitu. Tvůrci je nejčastěji vkreslili buď do postranních chodeb nebo přímo do kaveren Hlavního domu. Tyto polohy jednoznačně hovoří o záměrném průzkumu podzemí. Nejnověji vzorkované kresby v hlavním domu jsou datovány 5218–5031 BC, tedy už do kultury s lineární keramikou, což koresponduje s archeologickými nálezy v portálu jeskyně. Abstraktní uhlíkové kresby v Kateřinské jeskyni jsou v současnosti nejstaršími stopami činnosti tohoto druhu na území ČR (Golec et al. 2021). Na základě těchto výsledků byl uskutečněn historicky první archeologický výzkum ve vnitřních prostorách jeskyně. Vlastnímu výzkumu předcházela průzkum sedimentů v Ledové chodbě pomocí georadaru. Terénní výzkum byl realizován ve dnech 8.–12. 8. 2022. Otevřeny byly dvě sondy.

Sonda 1 o rozměrech 1 × 1 m byla situována do Ledové chodby 10 m od Hlavního domu (obr. 69, 70), což je 1 m od stěny, kde se nachází kumulace čtyř pravěkých (zejména neolitických) uhlíkových kreseb. Již po první odkryté deseticentimetrové mechanické vrstvě bylo zřejmé, že se nejedná o původní uložení vrstev. Už od začátku se v hlinito-kamenitém sedimentu objevovaly kosti pleistocenních obratlovců, převážně medvěda jeskynního (*Ursus spelaeus*). Charakter vrstev pokračoval ve stejné podobě dále do hloubky. V hloubce asi 20 cm se objevila kovová konstrukce v podobě svisle uloženého silného plechu, která protínala celý průběh sondy. Patrně se jednalo o zbytky staré elektroinstalace z prvních prací na zavedení osvětlení v roce 1910. Konstrukce pokračovala do hloubky skoro 50 cm, pak musela být odstraněna. Až do hloubky 65 cm se nacházel stejný, sekundárně přemístěný hlinito-kamenitý sediment. Následně byla ve štěrkové vrstvě odkryta *in situ* čelist jeskynního medvěda, pod níž byl intaktně zachován pleistocenní prachovitohlinitý sediment.

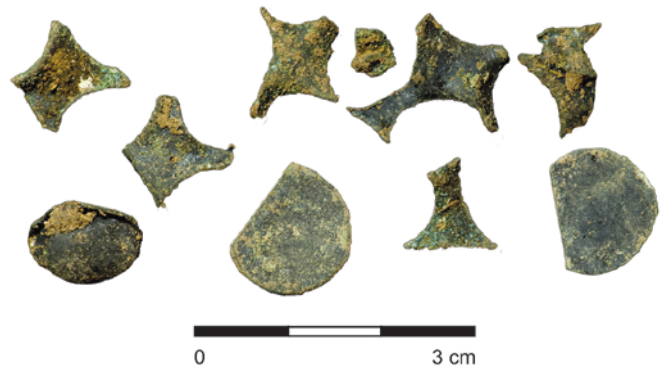
Sonda 2 byla situována v zadní části bezejmenné chodby, do místa pod uhlíkovou kresbou datovanou do neolitu. Během výzkumu byla sonda prohloubena do hloubky cca 90 cm na pleistocenní vrstvu a částečně na skalní podloží (obr. 71, 72). Ve svrchní vrstvě se podařilo nalézt kosti jeskynních medvědů a drobné kosti pleistocenních hlodavců, několik keramických střepů ze starší doby bronzové a několik střepů středověkých.

Obr. 71. Vavřinec. Dokončená sonda 2 v hloubce 90 cm. Foto Z. Golec Mírová.
Fig. 71. Vavřinec. Test pit 2 excavated to a depth of 90 cm. Photo by Z. Golec Mírová.

Obr. 72. Vavřinec. Severní profil sondy 2. Foto Z. Golec Mírová.
Fig. 72. Vavřinec. North profile of Test pit 2. Photo by Z. Golec Mírová.

Obr. 73. Vavřinec. Střížky z barevných kovů ze sondy 2. Foto P. Zajíček.
Fig. 73. Vavřinec. Coin blanks from non-ferrous metals from Test pit 2. Photo by P. Zajíček.

Všechny nálezy pocházejí ze stejného, sekundárně přemístěného hlinito-kamenitého sedimentu. Překvapením byly nálezy kruhových kovových plíšků podobných mincím o průměru 12 mm, avšak bez viditelné ražby. Jde o mincovní střížky a zbytek odpadu po jejich vyražení (obr. 73).

Během celého výzkumu se nepodařilo získat žádné nálezy, které by odpovídaly datovaným neolitickým kresbám. Jediná pravěká keramika pochází ze starší doby bronzové. Další uhlíkové kresby byly datovány až do doby halštatské. Je zřejmé, že Stará Kateřinská jeskyně byla navštěvována od neolitu opakovaně. Účel návštěv pravěkých lidí se zatím nepodařilo zjistit. V hlubším pravěku mohl být mohutný dóm s postranními chodbami posvátným prostorem, využívaným k obřadům. Ve středověku šlo možná také o přirozený úkryt, např. během válek, ale i příhodné místo k provozování nelegální výroby. Získané nálezy jsou přesvědčivým dokladem, že v prostorách Staré Kateřinské jeskyně byla ve středověku tajná penězokazecská dílna. Její fungování předběžně stanovujeme na konec 14. století nebo začátek 15. století. Jde o druhou či třetí jeskynní penězokazecskou dílnu na Moravě a pátou v České republice. Jeskynní penězokazecská dílna je u nás známa z jeskyně Čertova díra na Kotouči u Štramberka, možná také z jeskyně Býčí skála v Moravském krasu, Koněpruských jeskyní v Českém krasu a z jeskyně Kozákov v Českém ráji.

Literatura

- Geislerová, K., Seitl, L., Svoboda, J. A., Svobodová, H. 1986: Záchraný výzkum před Kateřinskou jeskyní. *Regionální sborník okresu Blansko* 86, 64–73.
- Golec, M., Zajíček, P., Svetlík, I., Pachnerova Brabcova, K., Maríková, L., Cermakova, E., Ovsonkova, Z. A. 2021: Prehistoric Charcoal Graffiti Discovered in Kateřinská Cave, Czech Republic. *Radiocarbon* 63(2), 473–480. DOI 10.1017/RDC.2021.5. Dostupné také z: <https://doi.org/10.1017/RDC.2021.5>.
- Knies, J. 1895: Příspěvky ku poznání diluviální fauny moravských jeskyň. *Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění* IV(4), 213–231.
- Wankel, H. 1871: Prähistorische Alterthümer in den mährischen Höhlen. *Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* I(11–13), 266–281, 309–314, 329–343.

Summary

A historically first systematic excavation took place in the Kateřinská Cave in Vavřinec (Suchdol v Moravském krasu cadastral area, Blansko District) in 2022. This activity follows up on the ongoing epigraphic research carried out in the Old

Kateřinská Cave since 2016. Some of the carbon drawings have been dated to the prehistoric and medieval periods using the non-destructive AMS radiocarbon method. Based on these findings, the archaeological excavation was conducted in the interior of the cave (Fig. 69–72), revealing a part of the money-cache workshop tentatively dated to the late 14th or early 15th century (Fig. 73).

Ivana Vostrovská, Petr Zajíček, Martin Golec,
Zuzana Golec Mírová, Aleš Plichta

Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou)

Masarykovo náměstí č. p. 86, parc. č. 59, 60.

Středověk, novověk. Město. Plošný odkryv. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.2888158N, 16.2268289E; 49.2888239N, 16.2270311E; 49.2888239N, 16.2270311E; 49.2890397N, 16.2268047E

Záchraný archeologický výzkum vyvolala přestavba a rozšíření mateřské školy ve Velké Bíteši. V součinnosti se stavbou probíhal výzkum v letech 2021 a 2022.

Původní dvorní trakt na parcele č. 60 byl zbourán a nově vybudovaná budova byla přičleněna ke starším prostorům mateřské školy v budově na parcele č. 59, jejíž dvorní trakt byl zároveň rekonstruován. Plošný archeologický výzkum byl prováděn v prostoru nově vznikající budovy mateřské školy. Dokumentovány byly základy zbourané budovy z 2. poloviny 19. století a starší raně novověké budovy, která je vidět ještě na stabilním katastru. Z nejstarších aktivit byly zachyceny tři chlebové pece ze 13. století, okrouhlá zásobní jáma a na profilu základového pasu byl zachycen výkop sklípku. Při bagrování základového pasu byla dále ovzorkována odpadní jáma ze 14. století.

Z východní strany dvorního traktu na parcele č. 59 byly prováděny výkopy v rozsahu statického zajištění. Jednalo se o výkop 1,3 m široký a 0,8 m hluboký, který procházel podél celé budovy. Zaznamenány byly středověké úpravy dvora. V přední části parcely byl dále zachycen výkop pro dřevěný vodovod z 15. století. V zadní části parcely se nacházel rozsáhlejší výkop, který měl délku 6,5 m a byl vyplněn odpadními uloženinami obsahujícími keramiku z 15. století.

Literatura

AMČR: Záznam M-202000382 [cit. 2023-11-22]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

In 2021 and 2022, rescue archaeological excavation was carried out in Masaryk Square in Velká Bíteš (Žďár nad Sázavou District). Features related to the early occupation of the town (13th century) were documented, including bread ovens, storage pits, a cellar, refuse pits and modifications of courtyard.

Pavel Staněk

Veselí nad Moravou (okr. Hodonín)

Bartolomějské náměstí č. p. 47, ul. Kožešnická, parc. č. 79, 5130, 5131.

Pozdní středověk, novověk. Město. Skupina/sít sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.954016956N, 17.379795942E

Během rekonstrukce Domu přírody Bílých Karpat byla po odstranění parazitní zástavby na parcelách č. 5130 a 5131 dokumentována nově odhalená část městské hradby. Na parcele č. 5131 byla objevena masivní zeď, která je součástí hradby a pravděpodobně představuje relikv bašty. Vznik samotného městského opevnění je řazen do 1. poloviny 15. století (Dejmal 2012, 220–224). V sondách z vnitřní strany vlastní hradby byly dokumentovány pouze novověké planýrky.

Literatura

Dejmal, M. 2012: Struktura vrcholně středověkého osídlení ve Veselí nad Moravou. *Archaeologia historica* 37(1), 209–232.

Summary

An excavation conducted in the town square in Veselí nad Moravou (Hodonín District) yielded a section of the wall, likely representing a bastion of the fortification.

Michala Příbylová

Veselí nad Moravou (okr. Hodonín)

Masarykova třída, ul. Svatoplukova, parc. č. 3664/3, 3666/23.

Vrcholný středověk – novověk. Pohřebiště/hřbitov, předměstí. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.9519478N, 17.3800628E; 48.9533675N, 17.3823106E; 48.9522367N, 17.3848908E

Při stavbě kruhových objezdů a rekonstrukci přilehlých úseků silnic I/54 a I/55 byl zkoumán novověký hřbitov u kostela Panny Marie. Hroby byly nalezeny pod tělesem vozovky. Vlivem absence předchozích archeologických aktivit bylo v minulosti větší množství hrobů poškozeno nebo zcela zničeno. Kosterní materiál byl díky kolísající hladině spodní vody, šterkovitému podloží a nadměrné zátěži vozovky ve velmi špatném stavu (obr. 74). I přesto bylo během šesti týdnů zachyceno 537 pohřbů, paprscitě orientovaných na stavbu kostela. Běžně se dochovaly relikvy jednoduchých dřevěných rakví, kovové součásti oděvu, skleněné medailonky, dřevěné korálky růženců, křížky ze dřeva i z barevných kovů a poutní odznaky. Dále byly na dvou místech zachyceny základy hřbitovní zdi, která areál v novověku ohraničovala.

Překvapením byl nález minimálně dvou suterénů shořelých dřevohliněných staveb v prostoru Masarykovy třídy severně od kostela Panny Marie. Bohužel se zahloubené objekty nacházely pod niveletou stavby a nemohly být exkavovány. Bylo tedy přistoupeno pouze k začištění, dokumentaci a zaměření obou situací. Na základě keramického materiálu získaného ovzorkováním výplní suterénů byly tyto předběžně datovány do vrcholného středověku. Nejedná se o první doklad osady kolem původního veselského kostela. V minulosti již byla zachycena středověká zástavba jižně od kostela v Sokolovské ulici (Dejmal, Příbylová 2019). Jeden z nově zkoumaných suterénů na Masarykově třídě byl odkryt až po exkavaci mladších novověkých hrobů, které se nacházely nad ním. Zástavba veselského předměstí v tomto prostoru patrně zanikla požárem a byla později nahrazena novověkým hřbitovem.

Obr. 74. Veselí nad Moravou. Preparace hrobů v prostoru Svatoplukovy ulice. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 74. Veselí nad Moravou. Preparation of graves in Svatoplukova Street. Photo by Archaia Brno.

Literatura

Dejmal, M., Příbylová, M. 2019: Veselí nad Moravou (okr. Hodonín). *Přehled výzkumů* 60(2), 311–312.

Summary

During the reconstruction of a road near the Church of the Virgin Mary in Veselí nad Moravou (Hodonín District) in 2022, a total of 537 modern-period graves (Fig. 74) were excavated, along with a cemetery wall and remnants of a medieval built-up area.

Michala Příbylová, Jakub Šimík

Vranov (k. ú. Vranov u Brna, okr. Brno-venkov) „U Strašné studny“, „Na Plynu“, Veselý kopeček, cesta Vranovská, parc. č. 365/74, 365/75, 365/29, 365/30.

Novověk. Areál těžby, milířiště. Náhodný zásah/nález. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.3066200N, 16.6233250E; 49.3077044N, 16.6235878E; 49.3149333N, 16.6248644E; 49.3090089N, 16.6254653E; 49.3115550N, 16.6241994E

U příležitosti výstavby plynovodu (REKO VTL Brno–Adamov–Blansko III–Vranov) v úseku Vranov – Šebrov – Sv. Kateřina proběhl v místě budoucí stavby v měsíci březnu 2022 předstihový průzkum v místech skrývky v podobě asi 10 m širokého pásu. Bylo zjištěno, že terén vykazuje známky intenzivní raně novověké povrchové těžby zvětralých granodioritů (u vranovského hřbitova, „U Strašné studny“, Veselý kopeček), s ojedinělým nálezem hlubšího „ohnišť“, které by se svou povahou dalo s jistou nadsázkou snad označit za doklad žďáření lesa nebo požáru po úderu blesku. Následný výzkum doložil v prostoru stavby mezi hřbitovem a Veselým kopečkem řadu mělce zahloubených jam a lomů na dobývku kamene, šterku a písku a úvoz cesty Vranovské, které zanikly během 19. až 20. století. Rýha hloubená na severní straně Veselého kopečku prořala rozměrné milířiště, vyznačující se vrstvou uhelného mouru a pozůstatky obvodového žlabu. Z blízkosti milířiště byla následně vyzvednuta raně novověká železná sekera, datovaná rámcově do 17.–18. století (obr. 75).

Obr. 75. Vranov. Nález sekery od milířiště. Foto P. Kos.

Fig. 75. Vranov. Axe from the charcoal kiln. Photo by P. Kos.

Literatura

Neuveдено.

Summary

The excavation conducted in the cadastral area of Vranov u Brna (Brno-Country District) yielded evidence of intense early modern surface extraction of weathered granodiorite. A rare find includes a deeper ‘hearth’ and remnants of a sunken lane, part of the Vranovská road dating from the 19th to the 20th century. On the northern side of Veselý kopeček Hill, a charcoal kiln from the 17th to 18th century was identified. An axe dated to the same period was found there (Fig. 75).

Petr Kos

Zdounky (k. ú. Nětčice, okr. Kroměříž) „Topole“.

Mladohradištní období (RS4). Neurčený areál. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Archeologické centrum Olomouc, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.2402311N, 17.3183956E; 49.2395991N, 17.3185462E; 49.2405936N, 17.3216261E; 49.2400009N, 17.3218248E

Záchraný archeologický výzkum na lokalitě Nětčice – „Topole“ proběhl ve dnech 4.–5. dubna 2022 v rámci přípravy stavby VTL plynovodu Moravia. Zachyceny byly dva od sebe vzdálené objekty – hliník kultury s moravskou malovanou keramikou (Záhorák 2023) a jáma ze závěru raného středověku.

Středověkou složku na lokalitě představovala samostatně se nacházející jáma. Šlo o oválnou jámu s kruhovým zahloubením ve východní části. Mělká část objektu obsahovala jen nahodilé zlomky keramiky a mazanice. Větší část nálezů se nacházela v kruhovém zahloubení. Během prací se z ní podařilo získat velké množství středověké keramiky, včetně několika kusů celých okrajů hrnců. Nejčastějším výzdobným motivem jsou jednoduché vlnovky a pásové rýhy, na několika střepích se objevuje i řada šikmých vrypů na rozhraní hrdla a výdutí. Dna nádob se v objektu téměř nenacházela. Jedno zachovalé dno na sobě neslo značku ve tvaru kříže v kruhu spojeném dvěma liniemi s větším vnějším kruhem. Na základě získaného inventáře lze objekt zařadit do 11.–12. století (dle Nekuda, Reichertová 1968).

Literatura

Nekuda, V., Reichertová, K. 1968: *Středověká keramika v Čechách a na Moravě*. Brno: Moravské zemské muzeum.

Záhorák, V. 2023: Zdounky (k. ú. Nětčice, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 64(1), 201.

Summary

An isolated pit with fragments of pots from the 11th and 12th centuries was discovered in Zdouňky (Nětčice cadastral area, Kroměříž District). A clay pit of the Moravian Painted Ware culture was found nearby.

Vít Záhorský

Znojmo (k. ú. Oblekovice, okr. Znojmo)

„U Střelnice“, parc. č. 684/1.

Středohradištní období (RS3). Ojedinelý artefakt. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 48.8432439N, 16.098389E

V květnu 2021 byla do sbírek Jihomoravského muzea ve Znojmě, p. o., jako náhodný nález detektorem kovů odevzdána zdobená sekera z období Velké Moravy (obr. 76). Bližší informace nálezem poskytnuty nebyly, proto jsme věnovali místu nálezu pozornost a v předjaří roku 2022 jsme zde provedli podrobný průzkum (Nejedlá et al. 2023). Na místě se nepodařilo získat další artefakty, které by se zbraní mohly souviset.

Zbraň náleží k lehkým válečným sekerám s ostrým mírně zkoseným vůči ose topora. Výjimečná je však svým zdobením, které bylo patrné na obou stranách čepele při její horní hraně. Zbraň jsme proto ve spolupráci s T. Vlasatým podrobili analogickému srovnání a tomografickému průzkumu pod vedením J. Hoška na Oddělení přírodních věd a archeometrie Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i. Rozbor zdokumentoval motiv větévky s listy paprscitě směřujícími k násadovému otvoru (levá strana) a od něj (pravá strana), a to na celé horní hraně sekery a u obloukovitého výřezu brady. Tento ornament se spojuje v nejužším místě brady – u trnů. Na samotných trnech jsme vzhledem k jejich pokročilé korozi zaznamenali pokračující výzdobu pouze jako jednotlivou rýhu. Břit, spodní strana brady ani tlouk zdobeny nebyly. Dekorace se zdá být sekána pomocí rovného kovového nástroje (technika viz Kotowicz 2018, 37), rýhy nejsou hluboké a korozi musely značně utrpět. Průzkum

nepotvrdil vyplnění rýh jiným kovem a na předmětu nebyla konstatována žádná značka. Zdobení představuje u bradatic tohoto typu neobvyklý rys, který v současné době není znám u žádné další bradatice z území Moravy (Luňák 2018, 74–76).

Literatura

Kotowicz, P. N. 2018: *Early Medieval Axes from Territory of Poland*. Kraków: Polish Academy of Arts and Sciences.

Luňák, P. 2018: *Velkomoravské sekery*. Rkp. disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/agc1n/>.

Nejedlá, A., Vlasatý, T., Hošek, J. 2023: A new find of a Great Moravian decorated battle-axe head from Znojmo-Oblekovice. *Archaeologia historica* 48(1), 209–218.

Obr. 76. Znojmo. Fotografie zdobené sekery před konzervací. Foto R. Hetflaiš.

Fig. 76. Znojmo. Photo of the decorated axe before conservation. Photo by R. Hetflaiš.

Summary

A stray find of the decorated axe (Fig. 76) from the Great Moravian period was made with a metal detector in Znojmo (Oblekovice cadastral area, Znojmo District).

Alena Nejedlá

Přehled výzkumů na Moravě a ve Slezsku 2022 – seznam autorů

Biško Richard	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Bučo Michal	Archaia Brno z. ú.
Culek Martin	Geografický ústav PŘF MU
Čižmář Ivan	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Čmelák Ondřej	Archaia Brno z. ú.
Dokoupil Lubomír	Muzeum Komenského v Přerově, p. o.
Galia David	Slezské zemské muzeum
Golec Martin	Katedra historie FF UPOL
Golec Mírová Zuzana	Ústav pro archeologii FF UK
Hlubek Lukáš	Vlastivědné muzeum v Olomouci
Johančík Radek	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Juchelka Jiří	Slezské zemské muzeum
Kalábek Marek	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Kala Jiří	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Klápa Ondřej	Slezské zemské muzeum
Knotek Petr	Neprofesionální archeolog
Kos Petr	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Kolařík Václav	Archaia Brno z. ú.
Koudelka Vojtěch	Ústav archeologie a muzeologie FF MU
Krupičková Šárka	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Kuchař Zdeněk	Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.
Lečbych Marek	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Moš Pavel	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Motěšický Jiří	Nálezce/dárce
Nejedlá Alena	Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.
Novák Jakub	Národní památkový ústav, ÚOP v Olomouci Samostatný archeolog
Novák Marek	Muzeum Blanenska, p. o.
Parma David	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Paulus Martin	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Pavloň Tomáš	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Petr Tomáš	Slezské zemské muzeum
Plichta Aleš	Ústav geologických věd PŘF MU
Poláček Lumír	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Popelka Miroslav	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Popelková Radka	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Příbylová Michala	Archaia Brno z. ú.
Přichystal Michal	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Režný Mojmír	Neprofesionální archeolog
Sedláčková Lenka	Archaia Brno z. ú.
Schenk Zdeněk	Muzeum Komenského v Přerově, p. o.
Staněk Pavel	Archaia Brno z. ú.
Šimík Jakub	Archaia Brno z. ú.
Škojec Jaroslav	Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Španihel Samuel	Muzeum regionu Valašsko, p. o.
Šrámek Filip	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Štětina Jan	Národní památkový ústav, ÚOP v Kroměříži
Unger Josef	Ústav antropologie PŘF MU
Vitulová Dana	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Vohryzek Stanislav	Národní památkový ústav, ÚOP v Telči
Vostrovská Ivana	Katedra historie FF UPOL
Vrána Jakub	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Vránová Vendula	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Záhorák Vít	Archeologické centrum Olomouc, p. o.
Zajíček Petr	Správa jeskyní České republiky
Zbranek Hynek	Archaia Brno z. ú.
Zubalík Jiří	Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.
Zůbek Antonín	Archaia Brno z. ú.